

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Idrettsdeltakelse blant ungdom – før, under og etter koronapandemien

ANDERS BAKKEN OG ÅSE STRANDBU

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Idrettsdeltakelse blant ungdom – før, under og etter koronapandemien

ANDERS BAKKEN
ÅSE STRANDBU

Velferdsforskningsinstituttet NOVA
Rapport 4/2023

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et institutt på Senter for velferds- og arbeidslivsforskning på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA

OsloMet – storbyuniversitetet 2023

ISBN (trykt utgave)

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-825-5

ISSN 0808-5013 (trykt)

ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © Skjalg B. Vold/Ungdata

Desktop: Hussein Monfared

Trykk: Byråservice

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet

Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no/om/nova

Forord

Denne rapporten handler om idrettens plass i ungdommers liv. Datamaterialet er Ungdata-undersøkelsene fra 2014 til 2022 som gir informasjon om ungdommers liv og erfaringer på en rekke områder – også tilknyttet idrett og trening. Rapporten er del av et samarbeid mellom Ungdatasenteret ved Seksjon for ungdomsforskning, NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet og Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett (FOBU) ved Norges idrettshøgskole.

Samarbeidet er finansiert gjennom tilskudd fra Kulturdepartementet. Denne rapporten kan leses som en oppfølging av rapporten *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* (Bakken 2019) som var ett av flere arbeider i et tidligere samarbeid.

Vi ønsker å takke alle ungdommene som deltok i undersøkelsen og alle som bisto i forbindelse med datainnsamlingen, skoler, kommuner, fylkeskommuner og ansatte ved KORUS (Regionale kompetansesentrene innen rusfeltet). Vi vil også takke Gerd Marie Solstad og Ørnulf Seippel for gode kommentarer og innspill til rapportutkast. Også en takk til Kulturdepartementet for finansiell støtte til forskning.

Oslo, 31. mars 2023

Forsker Anders Bakken, NOVA, OsloMet

Professor Åse Strandbu, FOBU, Norges idrettshøgskole

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	15
1.1 Trening og idrett - endringer gjennom tenårene	16
1.2 Den organiserte ungdomsidretten	17
1.3 Sosiale forskjeller.....	19
2 Datagrunnlag og metode	24
2.1 Ungdata.....	24
2.2 Datamateriale i denne rapporten.....	25
2.3 Sentrale variabler.....	27
2.4 Analyser.....	31
3 Deltakelse i og frafall fra den organiserte ungdomsidretten	33
3.1 Hvor mange har vært med i ungdomsidrett?	34
3.2 Hvor mange slutter med ungdomsidrett – og når?	40
3.3 Deltakelse og frafall i ulike idrettsgrener.....	45
3.4 Oppsummering	49
4 Endringer i organisert idrettsdeltakelse knyttet til pandemien	51
4.1 Utvikling samlet sett	51
4.2 Utvikling i ulike grupper.....	53
4.3 Oppsummering	56
5 Trening på flere arenaer	57
5.1 Hvor mye trener ungdom?	57
5.2 Kjønn	61
5.3 Alder	64
5.4 Sosioøkonomisk bakgrunn.....	67
5.5 Innvandrerbakgrunn.....	70
5.6 Oppsummering	72
6 Selvorganisert idrett	74
6.1 Deltakelse i selvorganisert idrett	74
6.2 Ulikheter mellom grupper	76
6.3 Sammenheng til organisert idrett	78
6.4 Oppsummering	78

7 Andre organiserte fritidsaktiviteter og idrett	80
7.1 Deltakelse i andre fritidsaktiviteter enn idrett	80
7.2 Sosiale forskjeller i fritidsaktiviteter	82
7.3 Pandemien og deltakelse i fritidsaktiviteter	84
7.4 Oppsummering	87
8 Oppsummering og diskusjon	89
8.1 Styrker og begrensninger ved studien.....	89
8.2 Organisert idrett – fremdeles høy deltakelse.....	90
8.3 Trening på ulike arenaer	91
8.4 Hvordan har ungdommers valg av treningsarena endret seg over tid?	92
8.5 Selvorganiserte idrettsaktiviteter	93
8.6 Sammenheng mellom idrettsdeltakelse og andre organiserte fritidsaktiviteter.....	95
8.7 Sosial ulikhet: kjønn, sosioøkonomisk status og innvandrerbakgrunn	95
8.8 Pandemiens konsekvenser	98
Summary	102
Vedleggstabeller	104
Litteraturreferanser	106

Sammendrag

Denne rapporten har to siktemål: Det ene er å gi en oppdatert beskrivelse av ungdoms treningsvaner og deltakelse i idrett. Hvor ofte trener ungdom på ulike arenaer - i idrettslag, på treningsstudio, på egen hånd og på mer selvorganiserte arenaer? Er det forskjeller i idrettsdeltakelse mellom ulike grupper av ungdom basert på kjønn, alder og sosial bakgrunn?

Det andre siktemålet er å undersøke betydningen covid-19-pandemien har hatt for idrettsvanene til norsk ungdom, en pandemi som varte i nær to år og som til tider satte store begrensninger for sosiale møter, samvær og deltakelse i fritidsaktiviteter. Førte pandemien til store endringer i hvor mange som trente og drev med idrett? Og hva med de sosiale forskjellene i idrettsdeltakelse? Har disse blitt større – eller har de blitt mindre – med pandemien? Rapporten undersøker også hvorvidt det er forskjell på hvordan pandemien rammet deltakelsen i den organiserte idretten og andre typer organiserte fritidsaktiviteter.

Analysene er basert på svar fra rundt 600.000 ungdommer i alderen 13-18. Dette var ungdom som deltok i Ungdata-undersøkelser, gjennomført på ungdomsskoler og videregående skoler over hele landet fra 2014 og framover. Rapporten er en oppfølging av en tilsvarende rapport fra Ungdatasenteret i 2019 (Bakken 2019).

Hovedfunnene i rapporten er:

- Etter to år med pandemi har ungdoms treningsinteresse blitt forsterket. 2022 var året med det høyeste målte gjennomsnittstallet for ungdoms treningsaktivitet i Ungdata siden målingene startet i 2014.
- De senere årene har det vært en markant økning i andelen unge som trener på treningsstudio. Økningen har vært størst blant gutter og blant elever på ungdomsskolen. Utviklingen må sees i sammenheng med at det å trene på egen hånd utenfor treningsstudioene, som for eksempel å løpe en tur, har blitt mindre attraktivt. Derimot er det, på aggregert nivå, lite som tyder på at ungdom har flyttet treningen sin fra idrettslagene til treningsstudio.
- Deltakelse i den organiserte idretten gikk noe ned under selve pandemien, uten at dette ble kompensert for gjennom en tilsvarende økning etter at pandemien var over. Nedgangen under pandemien fulgte delvis en trend som allerede var påbegynt, men som trolig ble forsterket av pandemien. Nedgangen var større blant jenter enn gutter.
- Den organiserte idretten står likevel fortsatt sterkt blant norsk ungdom. Samlet sett har 74 prosent vært med i et idrettslag etter at de begynte på ungdomsskolen, og 92 prosent har noen gang deltatt i organisert idrett siden de var barn.

- Den sosiale rekrutteringen til idrettslagene er fortsatt svært skjev. Ungdom fra høyere sosiale lag er langt oftere med i idrettslag enn ungdom fra lavere sosiale lag. Det er imidlertid lite som tyder på at pandemien har bidratt til at de sosiale forskjellene har blitt større. Den sosiale ulikheten i idrettslagsdeltakelse har holdt seg stabil siden 2017, med unntak av under selve pandemien.
- Rundt halvparten av norske ungdommer driver med selvorganiserte idrettsaktiviteter. Tradisjonelle idretter som fotball, ski osv er mest utbredt. Om lag 20 prosent deltar i det vi i rapporten omtaler som «alternative» selvorganiserte aktiviteter, som for eksempel parkour, skating, snowboard osv. Det er stort overlapp mellom deltakelse i ulike typer idrettsaktiviteter.
- Deltakelsen i idrettslag og andre organiserte fritidsaktiviteter har vært nokså likt påvirket av pandemien. Under deler av pandemien var nedgangen større i andre fritidsorganisasjoner enn idrett, men etter pandemien økte deltakelsen mer i disse organisasjonene enn i idretten – slik at den samlede endringen var nokså lik.

Stor treningsaktivitet etter nesten to med pandemi

Det er lite som tyder på at nesten to år med pandemi, som i kortere og lengre perioder innebar sosiale begrensninger og stengte idrettsaktiviteter, har ført til at ungdom har blitt mindre interessert i å trene og drive med idrett. Tvert imot viser analysene at 2022 var året med det høyeste målte gjennomsnittstallet for ungdoms totale treningsaktivitet i Ungdata siden 2014. Kartleggingen viser at det store flertallet av norsk ungdom drev med en eller annen form for trening under, men også etter, at pandemien var over. Godt over 80 prosent trente jevnlig i 2022 og i gjennomsnitt trente ungdom noe over 16 ganger i løpet av en vanlig måned. Over 40 prosent trente minst tyve ganger i måneden, samtidig som 15 prosent sjelden eller aldri trente. Selv om de aller fleste trente nokså mye, er det betydelig variasjon i hvor mye dagens unge trener.

Går vi noen år tilbake i tid, viser det seg at treningshyppigheten til ungdom økte fra 2014 til 2017, mens den fra 2017 og fram til pandemien gikk ned. Nedgangen fortsatte under pandemien i 2021, mens den økte nokså markant etter at pandemien var over. I hovedsak var økningen et resultat av at stadig flere ungdommer trener på treningsstudio.

Å trene på treningssteder er langt vanligere enn før

I tidsperioden som denne rapporten tar for seg – 2014 til 2022 – er det å trene på treningssteder den treningsformen som har endret seg aller mest. Mens 28 prosent trente på treningssteder minst en gang i uka i 2014, var det tilsvarende tallet 37 prosent i 2022. Prosentvis utgjør det en økning på over 30 prosent. Økningen har skjedd både blant gutter og jenter og i alle aldersgrupper, men er en god del større blant gutter enn blant jenter og større blant elever på ungdomstrinnet enn på videregående. Økningen i trening på treningssteder har vært særlig stor blant ungdom som går i 9. eller 10. trinn på ungdomsskolen. Det er likevel fortsatt flere av de eldste tenåringene sammenlignet med de yngste, som trener på treningsstudio.

Det at treningsssentrene har fått større betydning som arena for ungdoms trening kan handle om flere forhold. Det finnes i dag langt flere treningsssentre enn før og tilbudet har blitt mer mangfoldig, også for yngre aldersgrupper. En forklaring kan også være at flere har mulighet til å trene på denne måten rent økonomisk. Vi kan heller ikke se bort fra at ungdom har blitt mer opptatt av utseende og kroppsforming og at dette påvirker hvordan ungdom ønsker å trene.

En annen mulighet er at ungdom i større grad enn før velger å flytte treningen sin fra den organiserte idretten og over til treningsssentrene. Siden idrettslagstrening har vært nokså stabil i hele den perioden der treningsstudiotreningen har økt, er det imidlertid ikke mye som tyder på at denne forklaringen er spesielt viktig. Fra tidligere studier vet vi at mange kombinerer ulike treningsformer og det er ganske vanlig at ungdom som driver med organisert idrett også trener på treningsstudio (Bakken 2019).

På aggregert nivå sammenfaller trenden som viser økt bruk av treningsssentre med en nedgang i trening på egen hånd (løpe en tur, sykling etc). Under selve pandemien så vi en tilsvarende utvikling, bare med motsatt fortegn. Da gikk trening på treningsstudio ned, samtidig som flere unge trente på egen hånd. For å få sikrere kunnskap om hvorvidt økt interesse for treningssenter trening har gått på bekostning av eller overtatt for andre former for trening, er det behov for mer detaljerte analyser, der man analyserer kombinasjoner av treningsformer – og ikke treningsformene hver for seg, slik vi har gjort i denne rapporten.

Moderat nedgang i organisert idrett

Det var færre unge som trente i idrettslag i 2022 sammenlignet med i tiden før pandemien. Rapporten viser at deltakelsen i organisert idrett gikk noe ned under selve pandemien, uten at dette ble kompensert for gjennom en tilsvarende økning etter at pandemien var over. Før pandemien rapporterte 51 prosent av ungdommene at de var med i et idrettslag, mot 48 prosent i 2021 mens pandemien pågikk. Etter at restriksjonene for idretten opphørte tidlig i 2022, var andelen fortsatt på 48 prosent. Dette utgjør en samlet nedgang på tre prosentpoeng.

Det må understrekes at tallene fra 2022 ble hentet inn tett på pandemiperioden. Framtidige undersøkelser vil gi mulighet til å undersøke om denne nedgangen varer ved. Videre fulgte nedgangen i pandemien delvis en trend som allerede var påbegynt i årene før pandemien. Derfor er det ikke nødvendigvis riktig å tilskrive hele nedgangen til pandemien. Sett i lys av de mange debattene som har vært rundt pandemiens mulige negative virkninger på idretten og frivilligheten, er det kanskje mer overraskende at pandemi-effektene ikke er tydeligere. En mulig forklaring på at nedgangen ikke ble enda større, kan være at mange idrettslag la ned stor innsats for å finne alternative måter å tilby trening under pandemien – og slik sett opprettholdt mye aktivitet.

Selv om det var en viss nedgang i den organiserte idretten i forbindelse med pandemien, viser rapporten at idretten fortsatt står sterkt blant norsk ungdom. 74

prosent er med eller har vært med i et idrettslag etter at de begynte på ungdomsskolen. 92 prosent har noen gang deltatt i organisert idrett siden de var barn.

Organisert idrett en kjønn arena

Det er små forskjeller i andelen gutter og jenter som noen gang har deltatt i organisert idrett. I barneidretten er det like mange gutter og jenter som deltar og det er bare mindre kjønnsforskjeller i hvor mange som velger å slutte. Det er derimot større sjanse for at jenter enn gutter, slutter med organisert idrett i løpet av ungdomsalderen. Blant 17- til 18-åringer som har vært med i ungdomsidrett, har 64 prosent av jentene og 53 prosent av guttene sluttet med organisert idrett. Guttene blir altså i gjennomsnitt værende lenger enn jentene. Selv om også mange gutter slutter i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående, er 16-17-årsalderen en mer kritisk fase for jentene enn guttene.

Forskjellene kan tolkes på ulike måter. Idretten har tradisjonelt vært regnet som en maskulin arena og har tidligere hatt en sterkere posisjon i jevnalderskulturen blant gutter enn blant jenter. Også i vår undersøkelse trener gutter i gjennomsnitt mer enn jenter. En mulighet er at jenter i større grad prioriterer andre aktiviteter. En alternativ forklaring kan være at det legges bedre til rette for gutter enn for jenter i idretten, og at gutter dermed får bedre vilkår og at det «å satse» framstår som et mer aktuelt alternativ.

Det er for øvrig store forskjeller i hvilke idretter gutter og jenter driver med. Fotball er helt dominerende blant gutter, og selv om det også er den største idretten blant jenter, er fotball en betydelig guttedominert idrett. Samtidig spiller langt flere jenter enn gutter håndball, som er den nest største idretten. Også mange andre idretter er tydelig kjønnete i den forstand at de enten domineres helt klart av gutter (som motorsport, bandy, basketball, ishockey og golf) eller av jenter (som dans, ridning, cheerleading og turn).

I rapporten har vi undersøkt utviklingen i gutter og jenters idrettsdeltakelse over tid. Blant guttene var deltakelsen nokså stabil fra 2014 og helt fram til pandemien, da det var en mindre nedgang. Blant jentene var det en økning i andelen som trener eller konkurrerer i et idrettslag minst en gang i uka fra 37 prosent i 2014 til 40 prosent 2020. Under pandemien gikk tallet marginalt ned til 39 prosent, mens den igjen var på 37 prosent etter pandemien. Funnene viser altså at det samlet sett var noe større nedgang i deltakelse i idrettslag blant jenter enn gutter, i forbindelse med pandemien.

Ikke større sosiale forskjeller i idrettsdeltakelse over tid

En generell bekymring knyttet til pandemien har vært at stengte fritidsaktiviteter og begrensninger i sosialt samvær i størst grad rammet de mest sårbare barna og ungdommene. Også i idrettsbevegelsen har dette vært en bekymring. Funnene i rapporten tyder imidlertid ikke på at sosiale ulikheter i ungdommers treningsvaner ble påvirket av pandemien i særlig grad. På noen områder har forskjellene mellom sosiale grupper blitt litt mindre – på andre områder har det ikke vært noen nevneverdige endringer. I hovedsak ble det samlede treningsnivået til ungdom med

høyest sosioøkonomisk status nokså lite berørt av pandemien. Blant ungdommene med lavest sosioøkonomisk status gikk aktivitetsnivået derimot noe ned under selve pandemien, men treningsnivået økte betydelig etter at pandemien var over, slik at de sosiale forskjellene før og etter pandemien ikke var særlig ulike.

Analysene tyder heller ikke på at pandemien, samlet sett, påvirket den sosiale skjevheten i deltakelsen i organisert idrett i særlig grad. I en periode noen år før pandemien, det vil si i årene 2014 til 2017, økte de sosioøkonomiske forskjellene i idrettslagsdeltakelse noe. Fra 2017 holdt denne ulikheten seg nokså stabilt fram til 2020. Under selve pandemien økte de sosiale forskjellene. Deltakelsen gikk ned blant unge fra lavere sosiale lag og var mer stabil blant ungdom fra høyere sosiale lag. Etter gjenåpningen i 2022, økte idrettsdeltakelsen blant ungdom fra lavere sosiale lag, noe som igjen førte til at forskjellene ble mindre.

Også når det gjelder det å trene på egen hånd, er det tydelige sosiale forskjeller i aktivitetsnivå. Aktivitetsnivået er høyere blant ungdom med høy sammenliknet med lav sosioøkonomisk status. De sosiale forskjellene på dette treningsområdet har imidlertid vært nokså like i alle årene fra 2014 til 2022 – med ett unntak: under pandemien økte de sosiale forskjellene fordi denne treningsformen økte mer blant ungdom med høy enn med lav sosioøkonomisk bakgrunn. Etter pandemien var det tilsvarende størst nedgang blant ungdom med høyest SØS, slik at ulikhetene etter og før pandemien var omtrent like store.

Andelen som trener på treningsstudio varierer mindre mellom ungdom med ulik sosioøkonomisk status. I 2022 var forskjellen på seks prosentpoeng, et interessant funn sett i lys av at det å trene på treningsstudio vanligvis forutsetter medlemskap som ofte er forbundet med en del kostnader. Når vi ser på perioden fra 2014 og fram til pandemien, var det en økning i de sosiale forskjellene i trening på treningssenter fra seks til åtte prosentpoeng. Denne utviklingen ble imidlertid brutt i forbindelse med pandemien. Etter at pandemien var over var de sosiale forskjellene i treningssenterdeltakelsen mindre enn de var før pandemien.

Unge med innvandrerbakgrunn fortsatt underrepresentert i ungdomsidretten

Ungdom innvandrerbakgrunn, det vil si de som har to utenlandsfødte foreldre, er underrepresentert i ungdomsidretten. Underrepresentasjonen gjelder begge kjønn, men er større blant jentene enn guttene. Sammenliknet med jenter med norskfødte foreldre har jenter med minoritetsbakgrunn – her definert som å ha to utenlandsfødte foreldre – 26 prosentpoeng lavere deltakelse i ungdomsidrett. Blant guttene er forskjellen åtte prosentpoeng. Siden datamaterialet ikke inneholder opplysninger om innvandrerbakgrunn tilbake i tid, kan vi ikke si noe om tidstrender i forskjeller mellom unge med og uten innvandrerbakgrunn.

Når inntreffer disse forskjellene? Blant gutter kan hele forskjellen forklares med at færre gutter med innvandrerbakgrunn rekrutteres inn i idretten. Dette betyr altså at det ikke er noen forskjeller mellom disse to gruppene i sannsynligheten for å slutte når de først har begynt med organisert idrett. Underrepresentasjon blant jenter med innvandrerbakgrunn handler både om at færre rekrutteres inn i idretten

og at flere slutter. Både i barneidretten og i ungdomsidretten slutter relativt sett flere av jentene med innvandrerbakgrunn etter å ha vært med i en periode. Men forskjeller i rekruttering forklarer mesteparten av ulikheten i idrettsdeltakelse.

Noe av forskjellene i idrettsdeltakelse mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn handler om botid. Blant de som kom til Norge i ungdomsskolealder eller senere, har mer enn en av tre aldri vært med i organisert idrett. Dette kan skyldes at det ikke er så vanlig å drive med barneidrett i opprinnelseslandet, sammenlignet med situasjonen i Norge. Andre årsaker til at færre ungdommer med innvandrerbakgrunn har vært med i organisert idrett, har vi ikke undersøkt i denne rapporten. Annen forskning tyder på at klassebakgrunn og økonomiske forhold har stor betydning, men at også forklaringer knyttet til kultur og tradisjoner har betydning særlig for å forstå jenters underrepresentasjon. Minoritetsbefolkningen er, som majoritetsbefolkningen, en sammensatt gruppe – også når det gjelder idrettsinteresser.

Stort overlapp mellom ulike former for idrett

I rapporten har vi gitt en oversikt over ungdoms selvorganiserte idrettsaktiviteter. Dette er aktiviteter som ikke er i regi av idrettslag eller treningssentre, men som ungdom i større eller mindre grad selv tar initiativ til og typisk driver med sammen med andre på egen alder. Variasjonen i selvorganiserte idrettsaktiviteter er stor og handler både om «tradisjonelle idrettsaktiviteter» som ungdom også kan drive med i idrettslag – som fotball og ski – og det vi i rapporten kaller for «alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter», som for eksempel skateboard, snowboard, streetdance, klatring, parkour og lignende.

Kartleggingen viser at langt flere ungdommer driver med de tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktivitetene enn de alternative. Mens omtrent halvparten driver minst en gang i måneden med de tradisjonelle idrettsaktivitetene, er det færre enn 20 prosent som like ofte driver med de alternative. Samtidig er det stort overlapp mellom deltakelse i de to ulike typene selvorganiserte aktiviteter. Det er også et betydelig overlapp mellom tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter og deltakelse i organisert idrett. Det er altså mange av de samme ungdommene som er aktive på flere måter og arenaer. Dette føyer seg inn i et mønster vi for øvrig ser når det gjelder trening på ulike arenaer.

En gruppe på fem prosent driver kun med selvorganisert alternativ idrett. Et interessant funn er at verken kjønn eller sosioøkonomisk status har noen betydning for sjansen for at ungdom skal tilhøre denne mindre gruppa. Derimot er det tydelige sosiale forskjeller i hvem som driver med tradisjonelle selvorganiserte idretter, enten alene eller i kombinasjon med alternative idrettsaktiviteter. Desto høyere sosioøkonomisk status ungdommene har, desto vanligere er det å drive med denne typen aktiviteter. De sosiale forskjellene på dette området er bare marginalt mindre enn det som er dokumentert for deltakelse i den organiserte idretten.

At sosioøkonomisk bakgrunn spiller en så stor rolle også for disse selvorganiserte aktivitetene kan virke overraskende, gitt at barrierene for å drive med slike aktiviteter som regel vil være langt mindre enn i den organiserte idretten, ikke minst med tanke på økonomi. En mulig tilnærming til å forstå denne sammenhengen kan være at deltakelsen i organisert idrett gjør terskelsen lavere for også å drive med selvorganiserte idrettsaktiviteter. Det kan også være at bakenforliggende faktorer og ulikheter i sosialisering hjemme spiller inn, ved at de som vokser opp i familier med en fysisk aktiv livsstil er mer motivert eller har større interesse for idrett uavhengig av hvordan aktivitetene er organisert.

Pandemien påvirket idrett og andre organiserte aktiviteter nokså likt

Rapporten har også sett nærmere på sammenhengen mellom deltakelse i organisert idrett og deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter. 49 prosent av ungdommene har trent eller konkurrert i et idrettslag siste måned, 24 prosent har vært på fritidsklubb, 17 prosent på aktivitet i en religiøs forening, ni prosent har deltatt på kulturskole eller musikkskole, og fem prosent har deltatt i kor, korps eller orkester. I tillegg har 20 prosent deltatt i en annen organisert fritidsaktivitet enn de som er nevnt over.

Den organiserte idretten er altså den organiserte fritidsaktiviteten som klart flest ungdommer driver med – og det er like mange med i idrettslag som i alle de andre formene for organiserte fritidsaktiviteter tilsammen. Idretten skiller seg også ut ved et høyere aktivitetsnivå for de som er med. Mens ungdom i andre organiserte fritidsaktiviteter gjerne deltar en til fire ganger i måneden, er det vanligst for de som driver organisert idrett å være med minst fem ganger i måneden. Det er også en viss overlapp mellom deltakelse i idrettslag og de andre fritidsorganisasjonene. 48 prosent av alle som har deltatt i organisert idrett sist måned, har også deltatt i en annen organisert aktivitet. 47 prosent av de som ikke har deltatt i organisert idrett har vært med på en annen organisert fritidsaktivitet. Idrettsungdom er altså omtrent like ofte med i andre organiserte fritidsaktiviteter som de som ikke driver med organisert idrett.

Deltakelse i andre organisasjoner enn idrett varierer noe med ungdommens sosiale bakgrunn, men forskjellen er mye mindre enn for idrettsdeltakelse. De andre organiserte fritidsaktivitetene rekrutterer bredere når vi ser alle under ett. Mer detaljerte analyser viser at de kulturorienterte fritidsaktivitetene (korps, kor , orkester, kulturskole og musikkskole) rekrutterer i større grad blant ungdom med høy enn med lav sosioøkonomisk status. Fritidsklubbene og de religiøse foreningene rekrutterer i like stor grad ungdom med lav som med høy sosioøkonomisk status – og siden disse organisasjonene favner om langt flere enn korps, kor, orkester og kulturskole – blir det samlede inntrykket at andre organisasjoner enn idretten rekrutterer bredere.

Både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn er i større grad enn gutter og jenter med norskfødte foreldre med i andre organiserte fritidsaktiviteter enn idrett. Dette skyldes først og fremst at unge med innvandrerbakgrunn er klart overrepresentert

i religiøse fritidsaktiviteter. Men ungdom med innvandrerbakgrunn er også overrepresentert blant de som er med i fritidsklubb.

Tallene i undersøkelsen tyder på at pandemien påvirket deltakelse i idrettslag og de andre organisert fritidsaktivitetene nokså likt når vi ser alle organisasjonene samlet. Under deler av pandemien var nedgangen større i andre fritidsorganisasjoner enn idrett, men etter pandemien økte deltakelsen mer i disse organisasjonene – slik at den samlede endringen var nokså lik.

1 Innledning

Idretten er til stede i ungdommers liv på flere vis. Treninger og konkurranser er rammer for samvær, lek og læring. Idrettens egenverdi – at det er gøy å drive med idrett – trekkes gjerne fram av ungdommer selv som en begrunnelse for å drive med idrett. Fra statlig hold vektlegges idrettens positive ringvirkninger og nytteverdi i samfunnet (Kulturdepartementet, 2021; Meld St., 2011–2012). Også Norges idrettsforbund trekker fram slike verdier: idrettens bidrag til sunn livsstil, gode oppvekstmiljøer og lokal integrasjon (Norges idrettsforbund, 2019). Skyggesidene finnes også. Overdreven kroppsfokusering, doping, utestenging, problematiske kroppsidealer og seksuell trakassering er noen aktuelle temaer i idretten. For de fleste ungdommer er det likevel et gode å kunne drive med idrett. Derfor brukes også mye ressurser på å legge til rette for at ungdom skal kunne drive med idrett – i og utenfor den organiserte idretten. For idrettsbevegelsen er *idrett for alle* et overordnet mål, noe det også er for myndighetenes idrettspolitik. Der er derfor viktig å få dokumentert hvem som har tilgang til dette velferdsgodet og hvem som trener og driver med andre former for idrett utenfor det som er organisert gjennom idrettslagene.

I denne rapporten vil vi med utgangspunkt i den nasjonale spørreundersøkelsen Ungdata gi en oversikt over ungdoms treningsvaner og deltakelse i idrett. Rapporten er en oppfølging av en tilsvarende rapport fra Ungdatasenteret i 2019 (Bakken 2019). Rapporten har to siktemål. Det ene er å gi en oppdatert beskrivelse av ungdoms treningsvaner og deltakelse i idrett: Hvor ofte trener ungdom? Velger de å trene i idrettslag, på egen hånd eller på treningssenter? Hvor mange driver med selvorganiserte former for idrett? Er det sosial ulikhet i hvem som driver med idrett og hvordan ungdom er involvert i idrettsaktiviteter? Hva betyr kjønn og alder for deltakelse i idrett? Hvilke sammenhenger er det mellom deltakelse i organisert idrett og i andre former for organiserte fritidsaktiviteter?

Det andre siktemålet er å undersøke hva slags betydning covid-19-pandemien har hatt for idrettsvanene til ungdom. Pandemien la mange begrensninger og studier fra 2021 tyder på at det var en nedgang i idrettsdeltakelsen under pandemien, både i den organiserte idretten og bruken av treningssentrene (Bakken 2021). En del ungdom kompenserte for dette gjennom å trene på egen hånd. Studier etter pandemien i 2022 tyder på endringer på noen områder innenfor idretten, men ikke på andre (Bakken 2022). I denne rapporten skal vi gå mer detaljert inn i dette og se nærmere på hvordan situasjonen på idretts- og treningsfeltet har utviklet seg både under og etter pandemien. Er det mulig å spore noen endringer i ungdoms trenings- og idrettsdeltakelse etter pandemien? Og hvordan har treningsvanene endret seg for ulike grupper? Har det blitt større – eller mindre sosiale ulikheter med pandemien? Vi undersøker også deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter, og om disse ble påvirket av pandemien på andre måter enn det som gjelder for idrett og treningsvanene til ungdom.

Datamaterialet i denne rapporten dekker årene 2014 til 2022 og baserer seg svar fra nær 600.000 ungdommer. Datamaterialet beskrives i et metodekapittel. I innledningen her gir vi en kontekstkunnskap til problemstillingene som rapporten tar for seg, samt gir en oversikt over tidligere forskning som er relevant for analysene i rapporten.

1.1 Trening og idrett - endringer gjennom tenårene

Denne rapporten handler om ungdom i alderen 13 til 18 år. En viktig påminnelse er at tenåringer er i en omfattende vekst- og endringsprosess både fysisk og mentalt. Kroppslig modning og endring som følger av puberteten er mest åpenbart, men også psykologisk og identitetsmessig er tenårene ledsaget av store endringer (Strandbu & Bakken, 2009). Alt dette kan endre betydningen idretten har i livet til ungdom.

Tidligere studier har vist at deltakelse i den organiserte idretten går markert ned i løpet av tenårene. I 2022 var rundt 50 prosent aktivt med i et idrettslag ved inngangen til tenårene, mot under 30 prosent mot slutten av tenårene (Bakken, 2022). Når ungdom blir spurt om hvorfor de slutter, forklarer de det dels med forhold i idretten; man blir lei, mangel på tilbud, for mye satsing, misnøye med trenere, at man ikke er god nok, utestenging og mobbing, skader og dels med forhold som ligger utenfor idrettens kontroll; flytting, at man må jobbe, bruke mer tid på skolen, og at man får nye venner (Espedalen & Seippel, 2021; Persson, Espedalen, Stefansen, & Strandbu, 2019).

Vi vil vise hvordan ungdoms treningsvaner endrer seg utover i tenårene. Vi vil både vise hvordan treningsmengde sett under ett endres, og hvordan ulike treningsarenaer får større og mindre betydning for ungdom gjennom tenårene. For ungdom trener og driver med idrett i mange sammenhenger. Den organiserte idretten får ofte størst oppmerksomhet, men de senere årene har det vært en klar økning i andelen ungdom som trener på treningssenter (Skauge & Seippel, 2022) – og ungdom trener også i andre og mer selvorganiserte sammenhenger.

Idrett og trening er rapportens nøkkelbegreper og trenger derfor en avklaring. Når vi spør ungdom om hvor ofte trener, ligger det implisitt at de har en oppfatning om hva *trening* betyr. Helt enkelt er det likevel ikke å avklare hva trening betyr. Det vi er opptatt av er trening som en egen aktivitet i fritiden, altså trening som en aktivitet en velger å drive med uten at det nødvendigvis har en nyttefunksjon. Slik vi har rammet inn spørsmålene i denne undersøkelsen (se metodekapitlet for detaljer) leder vi oppmerksomheten mot trening som en form for fysisk aktivitet som enten har som mål å forbedre eller vedlikeholde ferdigheter – eller som bare handler om gleden ved å drive med aktiviteten i seg selv.

Å enes om hva *idrett* er, er heller ikke helt enkelt. Etymologisk er kilden det norrøne ordet *iðrott* som ble brukt om framvisning av dyktighet på flere områder, som diktekunst, musikk, kunnskap og kroppsbeherskelse (Goksøyr, 2008). I dag er idrettsbegrepet mer knyttet til kroppsbeherskelse – selv om aktiviteter som sjakk

og e-sport utfordrer denne avgrensningen. Konkurransen, det å måle seg mot andre, regnes ofte som et definitorisk trekk ved idrett, for eksempel i en definisjon der «idrett er kroppslig å vise fram og sammenlikne dyktighet ved å konkurrere» (Tangen, 2004: 64).

Men konkurranse er ikke alltid et krav. I Norges idrettsforbunds brede definisjon av idrett fra 1990-tallet som «fritids- eller hobbypreget aktivitet hvor kroppsstillinger eller bevegelser er det sentrale element, og hvor utøverens egen innsats er avgjørende for resultatet» (Loland, 2002), var ikke konkurranse med som definitorisk trekk. I dag er definisjonen slik i idrettsforbundets lov: «Med idrett menes aktivitet som oppfyller følgende vilkår: a) det er fysisk aktivitet av konkurranse-, trenings- og/eller mosjonskarakter, b) aktiviteten er som konkurranseaktivitet målbar etter godkjent regelverk og c) aktiviteten tilfredsstillende de etiske normer idretten i Norge bygger sin aktivitet på».¹

Poenget er at idrettsbegrepet favner bredt, at det ikke er lett å avklare helt presist og at det kan være et stridstema hva en mener med idrett. Både trening og idrett er det vi kan kalle «sensitizing concepts» (Blumer, 1998), som selv om de ikke lar seg avgrense helt klart, likevel er begreper som er gangbare fordi vi langt på vei deler forståelsen av hva vi snakker om.

I forlengelse av dette er det et viktig å understreke at idrett ikke kan avgrenses til aktiviteter som foregår i regi av Norges idrettsforbund. Idrett favner om langt mer enn det. Eksempler kan være å løpe alene eller med venner, møtes for å spille fotball eller drive med andre former for idrettsaktivitet som for eksempel parkour, skateboard eller klatring. Denne rapporten handler både om trening i idrettslag og selvorganisert fysisk aktivitet, som finner sted utenfor rammene av det tradisjonelle idrettslaget. Og vi tar opp trening på treningssenter – som altså har blitt langt mer populært blant ungdom de siste årene (Skauge & Seippel, 2020). I Ungdata er det kartlagt hvem som trener i idrettslag, og hvem som deltar i «tradisjonelle» selvorganiserte fysiske aktiviteter, som fotball, ski og liknende. Noen relativt nye «alternative» idrettsaktiviteter har blitt kartlagt gjennom Ungdata fra og med 2020. Dette er aktiviteter som klatring, streetdansing, parkour og skateboard som oftest drives utenfor den organiserte idretten. Hvor mange driver med dette i fritiden sin – og hvem er de? Hvilke sammenhenger finnes mellom deltakelse i selvorganiserte fysiske aktiviteter og deltakelse i organisert idrett? Vi er også interessert i hvordan treningsvaner henger sammen med deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter. Er ungdommer som driver med organisert idrett mer eller mindre engasjert i andre organiserte fritidsaktiviteter? Dette vil vi ta opp i rapporten.

1.2 Den organiserte ungdomsidretten

Den store tilstrømningen av barn og ungdom til den organiserte idretten startet på 1960-tallet og eskalerte videre utover i 1970- og 1980-årene (Solenes, 2016). Før

¹ [Kapittel 1: Innledende bestemmelser \(idrettsforbundet.no\)](#)

1960-tallet var den organiserte idretten i hovedsak for unge voksne menn. Ungdom i alderen 13–19 år står i dag for omtrent 300 000 av de nesten 1,8 millioner medlemskapene i Norges idrettsforbund (NIF, 2022). Idrettens sentrale posisjon i ungdomstida viser seg også i at tre av fire har vært med i et idrettslag i løpet av ungdomstida og mer enn halvparten av norske åttendeklassinger trener en gang i uka eller mer i idrettslag (Bakken, 2022). Fotball og håndball er ifølge idrettsforbundets registreringer de største ungdomsidrettene etterfulgt av ski (NIF, 2022).

I Norge er det utarbeidet verdier og idealer for barneidretten og ungdomsidretten. Disse forteller en del om den norske idrettskulturen. Barneidretten, som inkluderer tilbud til barn under 13 år, er tydelig regulert gjennom NIFs *Bestemmelser om barneidrett og Idrettens barnerettigheter*². Her vektlegges deltakelse og lek framfor prestasjon og rangering. Et eksempel er bestemmelsen som sier at «Alle barn skal få premie i et idrettsarrangement dersom premiering skjer». Ungdomsidretten er mindre strengt regulert. Idrettsforbundets *Retningslinjer for ungdomsidrett*³ er nettopp retningslinjer, og ikke bestemmelser. Mens brudd på *Bestemmelser om barneidrett* kan klages inn til NIF, finnes ikke tilsvarende for retningslinjene. Organisering og konkurranseformer i ungdomsidretten er i stor grad fastlagt av særforbundene – noe som betyr at ungdomsidretten kan se ulik ut i ulike idretter.

Prestasjon, konkurranse og rangering står sentralt i idretten. Samtidig viser flere undersøkelser at fellesskap og tilhørighet er svært viktige grunner til å drive med idrett (Seippel, 2016; Strandbu, Stefansen, & Smette, 2016). Om det er fellesskap og trivsel eller å skape toppidrettsutøvere som er det viktigste med idrettsaktiviteten er et stadig tilbakevendende tema, både for idrettsbevegelsen, for deltakere og for foreldre. Spenningen mellom å tilby trening og fellesskap til flest mulig og målsettingen om å «få fram» gode utøvere, preger også idretten i andre land (Gatz, Messner, & Ball-Rokeach, 2002). Det er likevel grunn til å tro at barneidretten, og kanskje også ungdomsidretten i Norge, er noe mer breddeorientert enn tilsvarende aktiviteter i andre land. For eksempel finnes det retningslinjer for barneidrett i Sverige, men de er veiledende og ikke bestemmelser som *må* følges (Støckel, Strandbu, Solenes, Jørgensen, & Fransson, 2010).

Det er også et poeng at de uttalte verdiene knyttet til inkludering og «idrett for alle» ofte trumfes av konkurranselogikken (Helle-Valle, 2008), og at det ofte er spenninger og uenigheter knyttet til hvordan idrett for ungdom skal organiseres (Strandbu, Stefansen, Seippel, & Smette, 2021). Uenigheter kan handle om treningsmengde, fordeling av spilletid og kostnadsnivå. Disse særtrekkene ved den norske ungdomsidretten er relevant for denne studien.

² [Lenke til idrettsforbundet.no](https://www.nif.no/om-nif/bestemmelser-om-barneidrett-og-idrettens-barnerettigheter)

³ [Lenke til idrettsforbundet.no](https://www.nif.no/om-nif/retningslinjer-for-ungdomsidrett)

Sterk foreldreinvolvering er et annet særtrekk ved den organiserte idretten. Mens idretten tidligere i stor grad var de unges egen arena, tyder nyere intervjuundersøkelser med foreldre og ungdommer på at idretten nå i større grad har blitt et familieprosjekt (Stefansen, Smette, & Strandbu, 2016b; Strandbu, Stefansen, Smette, & Sandvik, 2017). Foreldres inntog i ungdomsidretten kan knyttes til større endringer i foreldre-tenåring-relasjoner. Også tidligere var foreldretrenere og andre voksne med, men det var ikke så mange, og det var ikke like sterke forventninger om at *alle* foreldre bør stille opp (Stefansen, Smette, & Strandbu, 2016b). I intervjustudier forteller foreldre om en sterk forpliktelse til å støtte opp om barnas idrettsliv (Stefansen, Smette, & Strandbu, 2016a). Foreldre har også store forventninger til hva idretten kan bidra med ut over at det er gøy, sosialt og bra for helsa. For eksempel trekker flere foreldre fram at idretten gir ungdommene venner og nettverk, gir trening i sosiale ferdigheter og det å jobbe mot et mål. For noen foreldre handler ungdoms idrettsdeltakelse også om å bli god til å konkurrere, å hente ut sitt beste når det trengs (Stefansen, Smette, & Strandbu, 2016b). Hva barnas idrettsdeltakelse betyr for foreldre har også vist seg å samvariere noe med foreldrenes klasseposisjon (Eriksen & Stefansen, 2021). Dette kan ha betydning når vi diskuterer sosiale forskjeller i ungdoms idrettsdeltakelse.

1.3 Sosiale forskjeller

For de fleste er det et gode å kunne drive med idrett. Derfor brukes mye ressurser på å legge til rette for dette. Idrett for alle er et overordnet mål for idrettsbevegelsen og for myndighetenes idrettspolitik. Det er derfor viktig å vite om det er skjevhet i hvem som får nyttiggjøre seg de godene og ressursene som legges ned for å tilby idrett til ungdom. I denne rapporten tar vi for oss tre ulikhetsdimensjoner: kjønn, sosioøkonomisk status i familien og om ungdom har innvandrerforeldre eller ikke. Hva slags betydning har slike forhold for ungdoms treningsvaner? Noe vet vi allerede om disse ulikhetsdimensjonene. Men vi vet mindre om hva pandemien har betydd for ulike grupper av ungdom.

Klassebakgrunn

En gjennomgang av tidligere studier (Strandbu, Gulløy, Andersen, Seippel, & Dalen, 2017) viste at endringer i klassebakgrunnens betydning for ungdoms deltakelse i organisert idrett fra 1952 til 2016 kan beskrives som en slags u-kurve: Først store klasseforskjeller på 1950-tallet, deretter små eller ubetydelige klasseforskjeller i studier fra 1980- og 1990-tallet, og i den senere tid ser vi igjen store forskjeller. For eksempel viser tidligere Ungdata-undersøkelser at 85 prosent av ungdommene med mange sosioøkonomiske ressurser i hjemmet har deltatt i ungdomsidretten, mot 61 prosent av ungdom fra familier med færre ressurser (Andersen & Bakken, 2019; Bakken, 2019).

De siste tiårenes økende klasseforskjeller i deltakelse i organisert idrett har vært forklart som en følge av særlig tre forhold: økende kostnader knyttet til idrettsaktivitet, profesjonalisering av idretten og forventninger om mer intensiv foreldreinvolvering (Strandbu, Gulløy, et al., 2017). Klassetilhørighet handler både om økonomiske rammebetingelser og om klassekultur. Andersen og Bakkens (2019)

analyser av Ung i Oslo-data viser at den økonomiske dimensjonen ved klasse samvarierer i større grad med deltakelse i idrett enn den kulturelle. For deltakelse i andre frivillige organisasjoner har kulturell kapital i familien vist seg å ha større betydning (Jacobsen, Andersen, Nordø, Sletten, & Arnesen, 2021).

Sosial ulikhet i tilgang til idrett er dokumentert fra en rekke land (Tomlinson, 2019; Vandermeerschen, Vos, & Scheerder, 2016). Det er en utfordring for idrettsbevegelsen fordi tilgangen til å drive med idrett kan sees som et gode i seg selv, og fordi omfattende offentlige midler (kommunale og statlige) og menneskelige ressurser i form av dugnadsarbeid legges ned i idretten. Barrierer knyttet til økonomi og klassebakgrunn er vanskelig å legitimere når *Idrett for alle* er en så sentral målsetting for idrettsbevegelsen. Derfor har ulikhet i idrettsdeltakelse – og særlig økonomi som barriere – fått mye oppmerksomhet i det siste.

Kjønn

Idretten var opprinnelig først og fremst en arena for unge menn. Som del av unge kvinners liv ble idrett mer vanlig fra 1970-tallet, ofte gjennom forsering av både symbolske og helt konkrete hindre. For eksempel var Norges fotballforbund helt fram til midten av 1970-tallet skeptiske til å la kvinner bli med i forbundet (Goksøyr & Olstad, 2002).

En viss, men liten forskjell i tenåringsgutters og -jentes organiserte idrettsdeltakelse har vært dokumentert siden 1980-tallet (Grue, 1985). For eksempel viste Ung i Norge-undersøkelsen fra 1992 at 58 prosent av ungdomsskoleguttene og 52 prosent av ungdomsskolejentene trente i idrettslag (Wichstrøm, 1995). Kjønnforskjellen var en tanke større i Ung i Norge 2002 enn i 1992.

Ung i Norge-undersøkelsen fra 2002 viste derimot ingen kjønnforskjeller i treningsaktiviteter sett under ett. Like mange jenter som gutter var aktive når opplysninger om trening i idrettslag, på egen hånd og på treningsstudio ble slått sammen (Krange & Strandbu, 2004).

Tall fra Norges idrettsforbund viser at rekrutteringen til barneidretten er tilnærmet lik for gutter og jenter, mens gutter er mer aktive i ungdomsidretten (NIF, 2022). For året 2021 oppgir NIF 131 606 medlemskap for jenter og 171 115 medlemskap for gutter i aldersgruppen 13–19 år (NIF, 2022). NIFs tall viser større kjønnforskjeller enn det vi finner i spørreundersøkelser til ungdom – noe som trolig kan tilskrives at flere gutter enn jenter driver med mer enn en idrett. NIFs tall gir bare grunnlag til å sammenlikne kategoriene barn og ungdom. Tall fra tidligere Ungdata-undersøkelser viser at kjønnforskjellene øker i idrettsdeltakelse fra 14-årsalderen fordi jenter slutter tidligere enn gutter. Denne forskjellen øker utover tenårene (Bakken, 2019).

Selv om kjønnforskjellene i aktivitetstall ikke er så store, er det likevel ingen overdrivelse å si at ungdomsidretten er en tydelig kjønn arena. En intervjuundersøkelse med 13-åringene viste at langt flere gutter enn jenter mente at de ville «satse» på idretten (Eriksen, 2021; Eriksen & Seland, 2019). Forfatterne knytter dette til at gutter kan oppleve at de får bedre vilkår og at det «å satse» – som de

sier – derfor framstår som en mulighet for dem. Denne opplevde forskjellsbehandlingen er også beskrevet i andre studier (Schailleé et al., 2021). Fotballjenter forteller i en kvalitativ studie at de nedprioriteres og får færre ressurser enn jevnaldrende fotballgutter (Persson, 2022), noe som ses i lys av den generelle nedprioriteringen av kvinnefotball i medier og i klubber og forbund (Persson, Stefansen, & Strandbu, 2020). Tilsvarende sammenheng er også rapportert i en studie fra Danmark (Skrubbeltrang, 2019)

Kjønn viser seg også tydelig i idrettens kjønnssegregering av treninger og konkurranser. Kjønnssdeling av treninger gjelder ikke i alle idretter, men i mange. En gjennomgang av ulike fritidsarenaer viser at idretten er den arenaen som tydeligst skiller mellom gutter og jenter, og at idretten derigjennom kan bidra til å reprodusere stereotypier om kjønnsforskjeller, og opprettholde en kjønnsdelt sosial organisering av ungdoms liv (Seland, Persson, & Eriksen, 2019).

Innvandrerbakgrunn

Ungdom med foreldre som har innvandret til Norge er underrepresentert i idretten. Dette gjelder spesielt jenter (Friberg, 2005; Strandbu, Bakken, & Sletten, 2017). Tidligere Ungdata-undersøkelser har vist at andelen minoritetsjenter som er med i ungdomsidretten er 27 prosentpoeng lavere sammenliknet med jenter med norskfødte foreldre, mens tilsvarende underrepresentasjon for minoritetsgutter er 9 prosentpoeng sammenliknet med gutter med norskfødte foreldre (Bakken, 2019).

Mulige forklaringer av minoritetsungdoms underrepresentasjon kan deles i fire hovedkategorier; 1) manglende tradisjoner for organisert barneidrett (særlig for jenter) i landene minoritetsforeldre kommer fra, 2) religion som barriere for noen strengt praktiserende religiøse (igjen mest aktuelt for jenter), 3) utestengelse og rasisme og til slutt 4) økonomi som barriere (Strandbu, Bakken, & Sletten, 2017). En undersøkelse av den relative betydningen av tre av disse forklaringene (opplysninger om rasisme manglet i datamaterialet) konkluderte med at klassebakgrunn og økonomi forklarte hele forskjellen mellom minoritet og majoritet blant guttene, og var den viktigste forklaringen av forskjeller blant jentene. Men blant jentene hadde også forklaringer knyttet til kultur og tradisjoner betydning (Strandbu, Bakken, & Sletten, 2017).

Når inntreer disse forskjellene? En studie har vist at for minoritetsgutter kan hele forskjellen forklares med at færre rekrutteres inn i idretten, mens underrepresentasjon blant minoritetsjenter handler både om at færre rekrutteres inn i idretten og at flere slutter (Bakken, 2019). En skal også være oppmerksom på at minoritetsbefolkningen er en sammensatt gruppe – også når det gjelder idrettsinteresser. En omfattende dansk studie fant store variasjoner etter hvor lenge en har bodd i Danmark og opprinnelsesland (Schmidt & Ibsen, 2022). En studie av minoritetsforeldre i idretten viser at den omfattende foreldreinvolveringen som forventes i norsk idrett kan være noe minoritetsforeldre ikke har like sterk fortrolighet med som foreldre fra majoritetsbefolkningen (Espedalen, Bennich, & Strandbu, 2021; Espedalen & Strandbu, 2023). Tilsvarende kan det å introdusere barn til idretten, og spesielt jenter, kanskje ikke være like selvfølgelig for foreldre

med minoritetsbakgrunn. For noen jenter med minoritetsbakgrunn har derfor egne introduksjonstiltak vist seg å fungere (Gjesdal & Hedenborg, 2021).

Pandemiens konsekvenser

Datamaterialet i denne rapporten dekker tidsspennet 2014 til 2022. Vi er særlig opptatt av endringer i perioden fra like før covid-19-pandemien, og fram til etter gjenåpningen av samfunnet. Dette er en periode med ekstraordinære endringer i alt samfunnsliv. For ungdommer var stengte skoler og hjemmeundervisning den største endringen under selve pandemien. Men også fritiden, deriblant mulighet til å drive med idrett, ble berørt. Datamaterialet gir en unik mulighet til å undersøke hvilken betydning pandemien og restriksjonene har hatt for ungdoms treningsvaner.

Noen konsekvenser av nedstengingen kjenner vi allerede til: Sykdom forårsaket av viruset Covid-19 ble første gang påvist i Norge i februar 2020. 12. mars samme år kom myndighetene med det de kalte de mest inngripende tiltakene i fredstid. Strengt smittevernrestriksjoner innebar at deler av samfunnslivet ble sterkt begrenset eller rett og slett stengt (NOU, 2021: 6, 2022: 5)⁴.

For den organiserte idretten betydde smitteverntiltakene at konkurranser og arrangementer ble avlyst. Det samme ble treninger både utendørs og innendørs. Fra 7. mai 2020 ble noen former for trening tillatt med avstandskrav. Enkelte grupper, som eliteidretten og barn og unge, fikk i perioder noen fritak fra reglene (NOU 2021: 6, s. 166). Tiltakene varierte fra sted til sted – ut fra smittesituasjonen. Deler av landet ble spesielt hardt rammet. Graden av nedstenging ble også justert underveis. For eksempel førte økning i smittespredning i jula 2020 til at Folkehelseinstituttet anbefalte at idretten utsatte en planlagt oppstart av innendørs trening og konkurranser (NOU 2022: 5, s. 358). Smittevernrestriksjonene innebar samlet sett at det organiserte idrettstilbudet ble sterkt begrenset i lengre perioder i 2020 og 2021.

Diskusjonene om konsekvenser av nedstengingen for ungdoms treningsmuligheter, pågikk både under nedstengingen og i ettertid. De har dreid seg om flere forhold. Et sentralt tema var om barn og unge ble rammet ekstra hardt som gruppe av nedstengingen. Argumentene var dels at barn og unge i hovedsak ikke ble livstruende syke når de ble smittet – og derfor tok en uforholdsmessig stor bær. Diskusjonen handlet likevel mest om barndom og ungdomsår som spesielt viktige livsfaser (von Soest et al., 2022). Konsekvensene av å frarøve barn og ungdom vanlig sosial omgang, skolegang og fritidsaktiviteter ble sett på som spesielt bekymringsfullt. Koronakommisjonens rapport (se NOU 2022: 5, side 358–359) viser at barnefaglige og utdanningsfaglige miljøer mente at de fikk for lite plass i beslutninger om smitteverntiltak som rammet barn og unge, som nedstenging av skolen.

⁴ Oversikt over endringer i tiltak og nedstenging i skolen fra mars 2020 til september 2021 finnes i NOU2022: 5, s. 352–353.

Norges Idrettsforbund sendte fredag 8. januar 2021 et brev til Kulturdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet om konsekvensene av tiltakene for barne- og ungdomsidretten. NIF uttrykte et sterkt ønske om å skjerme barn og unge fra de mest inngripende tiltakene i pandemien. Fra idrettsbevegelsen ble betydningen av velvære og psykisk helse løftet fram. Bekymringen har både dreid som om velvære og psykisk helse til ungdom under pandemien, og hvilke konsekvenser dette skulle få i ettertid.

Idrettsbevegelsen var også bekymret for nedgang i medlemskap og frivillige. NIF meldte i en pressemelding i juni 2021⁵ om stor nedgang i antall medlemskap i norsk idrett. Foreløpige tall viste da at NIF hadde mistet rundt 185 000 medlemskap i løpet av 2020, en prosentvis nedgang på nesten 10 prosent. Det var store geografiske forskjeller i frafall. Områder med mye smitte, og strenge lokale smittevernstiltak, opplevde overraskende nok ikke den største nedgangen. I Oslo idrettskrets var nedgangen 5,1 prosent, sammenlignet med Nordland der nedgangen var hele 18,8 prosent. NIF har vært bekymret for at nedstengingene kan ha bidratt til at flere enn normalt har sluttet med idrett, og at mange av disse heller ikke kommer tilbake når smittevernrestriksjonene er fjernet. Frafall av frivillige, og derigjennom mulighet til å organisere aktiviteter har også vært en bekymring fra idrettsbevegelsen.

Hva vet vi om nedgang i ungdoms treningsvaner under og etter pandemien? Nasjonale resultater fra Ungdata i 2021 (Bakken 2021) og andre studier (Andreas & Brunborg, 2021, Nøkleby, Berg, Muller & Ames, 2021) tydet på en nedgang i idrettsdeltakelsen og bruken av treningssentre, men en økning i andelen som trener på egen hånd. Det er ikke klart ennå hvorvidt endringene var midlertidige eller om pandemien har hatt mer langvarige konsekvenser, selv om analyser fra Ungdata 2022 tydet på et visst frafall fra idrett knyttet til pandemien som det har vært krevende å kompensere for i den første perioden etter at samfunnet åpnet igjen (Bakken 2022). Det er heller ikke klart om konsekvensene av pandemien rammer ulike grupper av ungdom på samme eller forskjellig måte. En oppsummering av studier av pandemiens konsekvenser fant mindre nedgang i aktivitetsnivå blant barn og unge som bodde i boliger med mer plass eller i landlige omgivelser, enn blant de som bodde trangere (Yomoda & Kurita, 2021). Sammenlikning av resultatene fra Ungdata-undersøkelsene over tid vil kunne gi kunnskap om hvorvidt pandemien har hatt konsekvenser for ungdoms deltakelse i idretten også etter gjenåpningen. Analysene gir også muligheter til å studere hvordan pandemien har rammet ulike grupper, basert på kjønn, alder og sosio-økonomisk bakgrunn.

⁵ Alarmerende nedgang i antall medlemskap i norsk idrett. Publisert 02. juni 2021.
[Lenke til idrettsforbundet.no](https://www.idrettsforbundet.no)

2 Datagrunnlag og metode

2.1 Ungdata

Datamaterialet som brukes i denne rapporten er hentet fra Ungdata. Ungdata er standardiserte, lokale ungdomsundersøkelser som tilbys gratis til alle landets kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsene har blitt gjennomført siden 2010. I undersøkelsen kartlegges ungdommers hverdagsliv gjennom spørsmål om hvordan de har det og hva de driver med i fritiden. Flere spørsmål om idrett, trening og fysisk aktivitet er med i undersøkelsen. Elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring besvarer et elektronisk spørreskjema (i skoletiden). Kommuner og fylkeskommunene står for den lokale gjennomføringen av undersøkelsen, i samarbeid KORUS (Regionale kompetansesentre innen rusfeltet). Alle undersøkelsene foregår i løpet av vårhalvåret.

Ungdata er en frivillig undersøkelse som gjennomføres i skolen. Ungdommene velger selv om de vil delta og foresatte informeres om undersøkelsen i forkant. Ungdommene som velger å delta står fritt til å trekke seg fra undersøkelsen underveis og de blir informert om at de kan hoppe over spørsmål de ikke har lyst til å svare på. Undersøkelsene gjennomføres anonymt på ungdomstrinnet. På videregående stilles en del flere bakgrunnsspørsmål, blant annet om innvandrerbakgrunn, som gjør at informasjonen som samles regnes som indirekte personopplysninger. Foresatte til elever under 18 år kan reservere barnet sitt fra deltakelse.

Ungdata er bygget opp slik at kommunene og fylkeskommunene selv velger når de vil gjennomføre undersøkelsen. Det er likevel slik at de aller fleste Ungdata-undersøkelsene blir gjennomført fylkesvis, i den forstand at kommunene i fylket samordner seg og gjennomfører samtidig. Undersøkelsene gjennomføres typisk med tre års mellomrom, der noen kommuner gjennomfører ett år, andre det neste året og de resterende det tredje året. Dette betyr at i løpet av en treårsperiode har de fleste kommuner gjennomført Ungdata. Alle Ungdata-undersøkelsene gjennomført siden 2010 er samlet i en felles database («Ungdatabasen»).

Pandemien satte en stopper for mange av Ungdata-undersøkelsene i forbindelse med lockdown i mars 2020. Mange av kommunene valgte derfor å gjennomføre i 2021 istedenfor. Dette innebar at langt flere kommuner enn vanlig gjennomførte Ungdata i 2021. Selv om svarprosenten var noe lavere dette året, var gjennomføringen under pandemien tilfredsstillende og dataene regnes som nasjonalt representative (se Bakken 2021). Også i 2022 var det så mange kommuner som gjennomførte undersøkelsen at undersøkelsen dette året også regnes som nasjonalt representativ (se Bakken 2022).

2.2 Datamateriale i denne rapporten

For å kunne svare på denne rapportens problemstillinger har vi foretatt et uttrekk av data fra Ungdatabasen. Vi redegjør her for avgrensningene som er foretatt. For det første har vi foretatt en avgrensning etter alder. Ungdata gjennomføres på hele ungdomstrinnet og hele videregående. Vi har likevel valgt å kun inkludere klassetrinn fram til og med Vg2. Det betyr at vi utelater elever på Vg3 fra analysene i denne rapporten. Grunnen er at dataene for dette klassetrinnet ikke gir et representativt bilde av ungdom i denne aldersgruppen siden lærlinger ikke er med i undersøkelsen. Rapporten omfatter dermed ungdom hovedsakelig i alderen 13 til 18 år. Den samme avgrensningen ble gjort i rapporten fra 2019 (Bakken 2019).

For det andre, når vi i rapporten analyserer endringer over tid, har vi valgt å avgrense tidsperioden til de undersøkelsene som ble gjennomført fra og med 2014 og fram til og med 2022. I denne perioden har de aller fleste kommuner gjennomført Ungdata flere ganger. Grunnen til at vi har satt grensen ved 2014, handler om at dataene fra videregående først er nasjonalt representative fra og med dette året. Dernest handler det om at spørreskjemaet ble revidert i 2014. I revisjonen ble spørsmål om hvordan ungdom trener endret, noe som gjør det vanskelig å sammenlikne lengre tilbake i tid. Fra 2014 og framover har spørsmål om trening på ulike arenaer vært uforandret.

I analyser der vi studerer pandemiens konsekvenser for deltakelse i idrett, har vi kun inkludert de kommunene som gjennomførte Ungdata i 2021 eller i 2022 – og som i tillegg gjennomførte undersøkelsen før pandemien. Som nevnt gjennomførte de aller fleste kommunene Ungdata i ett av disse to årene og de aller fleste kommunene gjennomførte også Ungdata før pandemien. Samtidig er det slik at en del kommuner ble slått sammen i forbindelse med regionsreformen i 2020. Vi har holdt utenfor enkelte av disse sammenslåtte kommunene, det vil si de kommunene der det kun finnes data før regionsreformen som bare dekker deler av den nye kommunen. Dette gjelder ikke så mange kommuner og påvirker i liten grad representativiteten i datamaterialet.

Denne siste avgrensningen har også sammenheng med den analysestrategien vi har valgt når vi skal forsøke å si noe om pandemiens konsekvenser for unges deltakelse i idrett. Analysestrategien handler om å følge kommuner over tid, for på den måten å undersøke om resultatene i disse kommunene under pandemien (2021) og etter pandemien (2022) avviker fra resultatene før pandemien (2014-2020). Mer om dette senere i dette kapittelet.

Tabell 2-1 gir en oversikt over datasettet som er brukt i rapportens analyser, og viser antallet ungdommer og kommuner som har deltatt og svarprosenten for hvert år. Tallene er brutt ned på ungdomsskoler og videregående.

Tabell 2-1 Oversikt over datamaterialet fra Ungdata brukt i rapportens analyser.

	Antal ungdommer som har deltatt		Antall kommuner# som har deltatt		Svarprosent	
	Ungdoms-skolen	Videre-gående	Ungdoms-skolen	Videre-gående	Ungdoms-skolen	Videre-gående
2014	24 521	10 544	82	42	86	70
2015	38 588	21 117	118	58	82	67
2016	31 973	20 476	132	69	87	69
2017	53 238	27 476	170	82	86	73
2018	39 466	21 858	109	52	86	71
2019	46 582	39 084	149	90	88	75
2020	13 417	8 295	89	51	69	50
2021	78 524	42 056	205	111	83	67
2022	49 440	30 686	124	73	85	68
Totalt	375 749	221 613	329	184	84	69

Note: # Antallet kommuner viser her til kommunestrukturen slik denne var etter regionsreformen som ble innført i 2020. Denne strukturen er gjenskapt tilbake i tid. Kommuner som ble slått sammen og som det før 2020 kun finnes data for deler av den nye kommunen, er holdt utenfor analysene. Merk at kommune her er knyttet til hvilken kommune skolen eleven går på ligger i. Siden det ikke finnes videregående skoler i alle kommuner, er antallet kommuner i kolonnen for videregående lavere enn i kolonnen for ungdomstrinnet.

Hvor representative er dataene fra Ungdata? Generelt er dataene godt egnet til å gi landsrepresentative beskrivelser innenfor de områdene som inngår i den fellesdelen av spørreskjema, det vil si de spørsmålene som er med i alle undersøkelsene. Kjønnfordelingen er omtrent som i ungdomsbefolkningen (51 prosent er gutter, 49 prosent er jenter). Det er likevel en begrensning at undersøkelsen kun går til elever i skolen. Siden de aller fleste ungdommer går på ungdomsskolen og svarprosenten er spesielt høy i denne aldersgruppa, har vi ingen grunn til å tro at det er noen spesielle skjevheter i representativiteten for elevene på ungdomstrinnet, utover en mindre gruppe av elever som av ulike årsaker ikke går på skole eller der de kognitive forutsetningene ikke er tilstede for å kunne delta i en så omfattende spørreundersøkelse.

På videregående er svarprosenten noe lavere enn på ungdomstrinnet, men fortsatt høy. Dessuten er elevene på Vg1 overrepresentert i datamaterialet. Dette skyldes først og fremst at enkelte lokale undersøkelser utelukkende har vært gjennomført blant elevene på Vg1. Men det skyldes også at det som regel er praktisk lettere for skolene å få gjennomført undersøkelsen på Vg1 enn på andre trinn i videregående opplæring. Siden undersøkelsen ikke omfatter lærlinger, har vi som nevnt valgt å ikke inkludere elever på Vg3 i denne rapporten.

Spørsmål om innvandrerbakgrunn er kun med i den delen av Ungdata som gjennomføres på videregående. Dette betyr at alle analyser av forskjellene mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn utelukkende baserer seg på elever som går på de første to trinnene i videregående opplæring.

2.3 Sentrale variabler

Spørreskjemaet i Ungdata inneholder en felles del som brukes i alle undersøkelser. Spørreskjemaet er blitt revidert i 2014, 2017 og 2020 og innholdet varierer noe over tid. Alle analysene i rapporten tar utgangspunkt i fellesdelen av spørreskjema. Nedenfor gir vi en beskrivelse av de sentrale variablene som brukes i denne rapporten.

Deltakelse og frafall i ungdomsidrett

I kapittel tre analyserer vi deltakelse og frafall i den organiserte ungdomsidretten. Vi baserer oss her på et spørsmål som ble tatt inn i fellesdelen av spørreskjemaet i Ungdata i 2017. Spørsmålet har som hensikt å kartlegge hvor mange som er med i et idrettslag på tidspunktet når de svarer på undersøkelsen, hvem som aldri har vært med og hvem som har vært med tidligere – og på hvilket tidspunkt de eventuelt har sluttet. I spørreskjemaet er spørsmålet plassert etter noen spørsmål om trening på ulike arenaer, og er formulert på følgende måte: «Har du noen gang vært med i et idrettslag eller i en idrettsklubb?» Svaralternativene er (1) «nei», (2) «ja, men jeg sluttet på barneskolen», (3) «ja, men jeg sluttet på ungdomsskolen», (4) «ja, men jeg sluttet på videregående» og (5) «ja, og jeg er fortsatt med». Svaralternativ (4) var kun med i spørreskjemaet til elever i videregående.

I analysene har vi operasjonalisert variabelen «deltakelse i ungdomsidrett» ved å gi verdien «Ja» til alle som krysset av for at de fortsatt er med i et idrettslag og til de som har svart at de sluttet i idrettslag enten på ungdomsskolen eller i videregående. De som svarte «Nei», det vil si de som aldri har vært med i et idrettslag, har fått verdien «nei». Det samme gjelder de som svarte at de har sluttet på barneskolen, med noen unntak:

En nærmere analyse av svarene på dette spørsmålet, viser at en del av de som krysset av for at de har sluttet i et idrettslag også har svart at de trener eller konkurrerer i et idrettslag minst et par ganger i måneden. Disse svarene kan i utgangspunktet tolkes som inkonsistente svar, men kan skyldes ulike forhold. Vår tolkning er at den tilsynelatende inkonsistensen i hovedsak er uttrykk for at det faktisk er logisk mulig at noen både har sluttet i et idrettslag og at de fortsatt er med. Dette vil for eksempel kunne gjelde de som har sluttet med én idrett og begynt i en annen. Men det kan også gjelde de som tidligere har vært med i flere idretter og som har sluttet i én av dem. Siden svaralternativene «sluttet» blir presentert før svaralternativet «Er fortsatt med», kan det være at noen av de som både har sluttet og som fortsatt er med, har krysset av for det første alternativet som kommer opp. Ut fra dette resonnementet har vi valgt å la avkryssingen på spørsmålet «hvor ofte de trener (eller konkurrerer) i et idrettslag» overstyre avkryssingen «sluttet» på spørsmålet om de noen gang har vært med i et idrettslag. Dette gjelder totalt 3,8 prosent av utvalget.

Når vi i rapporten analyserer frafallet fra ungdomsidretten, inkluderer vi kun de ungdommene som har verdien «Ja» på variabelen «Deltakelse i ungdomsidrett». Variabelen «Frafall» er operasjonalisert slik at alle som har svart at de har sluttet

i et idrettslag, enten på ungdomsskolen eller videregående, får verdien «Ja». Unntaket er altså de som har svart at de har sluttet, men samtidig svart at de trener i et idrettslag. Disse har fått verdien «nei» på frafallsvariabelen, sammen med de som svarer «Ja, jeg er fortsatt med».

Idrettsgrener

I Ungdata er det videre kartlagt hva slags idrettsgrener ungdom som er aktive eller tidligere var aktive i organisert ungdomsidrett deltar i. Siden ungdomsskoledelen av Ungdata gjennomføres anonymt og spørsmål om hvilken idrett en driver med kan bidra til å identifisere enkeltindivider, er dette kun kartlagt blant de som går på videregående. Dette ble gjort gjennom et oppfølgingsspørsmål til de som svarte at de fortsatt var aktive i idrettslag om hvilken idrett de var aktiv i. De som drev med flere idretter ble bedt om å oppgi den idretten de var mest aktiv i. De som hadde sluttet i idrettslag, fikk et tilsvarende oppfølgingsspørsmål om hvilken idrett de hadde drevet med, og dersom de hadde vært med i flere idretter, ble de bedt om å oppgi den de sist var med i.

Trening på ulike arenaer

I kapittel fem ser vi nærmere på ungdoms treningsmønster på ulike arenaer. I Ungdata har dette siden 2014 blitt kartlagt i alle Ungdata-undersøkelsene gjennom fire spørsmål, som måler hvor ofte ungdom trener på ulike arenaer. Introduksjonen til spørsmålene er som følger: «Hvor ofte trener du eller driver du med følgende aktiviteter?» Ungdommene blir deretter presentert for fire ulike typer aktiviteter, som de for hver av dem skal krysse av på om de gjør «aldri», «sjelden», «et par ganger i måneden», «1–2 ganger i uka», «3–4 ganger i uka» eller «minst 5 ganger i uka». Aktivitetene som kartlegges er: «trener eller konkurrerer i et idrettslag», «trener på treningsstudio eller helsestudio», «driver med annen organisert trening (dans, kampsport eller liknende)» og «trener eller trimmer på egen hånd (løper, svømmer, sykler, går tur)». Tilsvarende spørsmål er brukt i Ung i Norge-undersøkelsene (Seippel et al., 2011), men spørsmålsformuleringene og svaralternativene er ikke helt identiske og derfor ikke direkte sammenliknbare med denne studien.

For å få et generelt inntrykk av hvor mange som trener, og hvor hyppig dette skjer, har vi laget et samlemål basert på summen av trening på de fire arenaene. Vi har i denne rapporten brukt samme framgangsmåte som i en tidligere rapport fra Ungdata (Bakken 2019), der vi beregnet hvor mange treningsøkter ungdommene i gjennomsnitt gjennomførte i løpet av en måned. Beregningen er gjort på følgende måte: Først ble hvert svar kodet om til et antatt antall treninger per måned. Siden noen av svaralternativene er «kvalitative» (som for eksempel «sjelden»), mens andre er oppgitt som en bredde (for eksempel 1–2 ganger i uka), har vi måttet gi en tolkning til svarene og bestemme oss for et bestemt antall for hver kategori. Svaralternativet «aldri» er nokså enkelt, og er kodet om til null treninger i måneden. Vi har også tolket «sjelden» dithen at dette er noe de vanligvis ikke gjør og har derfor også kodet dette svaret til null. Svaralternativet «et par ganger i måneden» er omkodet til 1,5 treningsøkter i måneden, «1–2 ganger i uka» er omkodet til seks

treninger per måned og «3–4 ganger i uka» er kodet til 14 treninger. For svaralternativet «minst 5 ganger i uka» har vi valgt et konservativt anslag, og omkodet dette til 20 treninger i måneden. 4,4 prosent av utvalget svarte på én, to eller tre av treningstypene, men ikke på alle fire. For disse respondentene er manglende svar omkodet til null.

5,7 prosent av respondentene har ikke svart på noen av treningsspørsmålene. Disse holdes utenfor alle analysene. I hovedsak gjelder dette de som ikke har kommet gjennom hele skjemaet. Gutter, elever på videregående og ungdom med lavere sosioøkonomisk status er noe overrepresentert i denne gruppen.

Etter denne omkodingsprosedyren ble verdiene på alle de fire treningsarenaene summert, slik at vi får en skala som varierer fra 0 ganger i måneden til 80 ganger i måneden. 0,4 prosent av utvalget har krysset av for at de trente på alle fire treningsarenaer minst fem ganger i uka. Vi regner en del av disse svarene som useriøs overrapportering og har derfor utelatt alle de som har svart på denne måten fra analysene.

Skalaen blir i rapporten brukt til å beregne gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden – på populasjonsnivå og for ulike undergrupper av ungdom. I rapporten analyserer vi også hvordan ungdom fordeler seg etter hvor mange treningsøkter de deltar på. Vi har da gruppert ungdommene i følgende grupper: (1) «Mindre enn én gang i måneden», (2) «Trener 1–3 ganger i måneden», (3) «Trener 4–10 ganger i måneden», (4) «Trener 11–19 ganger i måneden», og (5) «Trener 20–29 ganger i måneden» og (6) «Trener minst 30 ganger i måneden».

Metoden med å omkode kategorier av svar til et gitt antall treningsøkter per måned gir mest sannsynlig ikke et helt eksakt bilde av hvor ofte ungdom trener. For det første er omkodingen ikke presis, siden vi altså ikke vet akkurat hvor mange treninger den enkelte har vært med på. For det andre er det grunn til å tro at ungdommenes svar heller ikke er hundre prosent eksakte. Blant annet vil antallet treningsøkter kunne variere en del fra uke til uke eller gjennom sesongen. Det kan også være at enkelte tror de trener mer enn de gjør i praksis. For det tredje kan det være at enkelte ungdommer rapporterer treninger som overlapper. For eksempel kan det å trene i idrettslag og det å drive med kampsport for noen være én og samme aktivitet og dersom de rapporteres begge steder, bidrar det til overrapportering av det faktiske antallet treningsøkter de deltar på. På grunn av alle disse begrensningene, kan vi, når vi summerer alle treningene, stå i fare for overestimere det samlede treningsnivået. På den annen side har vi valgt en konservativ tolkning av svaralternativet «minst fem ganger i uka», noe som bidrar til å trekke gjennomsnittstallene noe ned.

Når vi på tross av disse metodiske utfordringene likevel har valgt denne framgangsmåten, er det fordi vi mener at vi får et rimelig godt bilde av hvor mange som trener og hvor ofte de gjør det. Det gir også et grunnlag for å sammenlikne treningsnivået til ulike grupper av ungdom og over tid, siden det er grunn til å anta at feilkildene ikke varierer så mye over tid eller mellom ulike ungdomsgrupper.

Samtidig er det viktig å understreke at det må tas et forbehold i tolkningene at estimatene ikke er hundre prosent eksakte.

En begrensning her er at undersøkelsen ikke har kartlagt treningsaktiviteter i regi av skolen. Det er verken spurt eksplisitt om hvor ofte ungdom trener gjennom de ordinære kroppsøvingstimene som alle ungdommer skal ha eller hvor ofte de trener eller konkurrerer i forbindelse med deltakelse på idrettskoler eller idrettsfag. Det er grunn til å tro at tallene som presenteres for trening i rapporten ville vært høyere dersom dette også ble kartlagt.

Selvorganisert idrett

Siden 2020 har det i fellesdelen av spørreskjemaet i Ungdata vært med to spørsmål som er ment å fange opp selvorganiserte idrettsaktiviteter, det vil si fysiske aktiviteter og idrettsaktiviteter som skjer utenom den organiserte idretten og som ungdom i større grad tar initiativ til selv å organisere. I spørreskjemaet stilles disse spørsmålene rett etter spørsmålene om deltakelse i idrettslag. Ungdommene fikk følgende introduksjonstekst: «Hvis du ser bort fra det du eventuelt driver med gjennom en idrettsklubb, hvor ofte er du med på følgende aktiviteter?» Aktivitetene de ble bedt om å svare på var 1) «Spiller fotball, basket, står på ski eller driver med andre 'vanlige' idrettsaktiviteter (ikke i idrettslag)» og 2) «Kjører skate-, snow- eller longboard, streetdanser, klatrer, driver med parkour eller andre liknende aktiviteter (ikke i idrettslag)». I rapporten omtaler vi de første aktivitetene som «tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter»⁶ og de andre som «alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter». Svaralternativene på begge spørsmålene var aldri, av og til, 1–2 ganger i måneden, 1–2 ganger i uka, 3–4 ganger i uka og minst 5 ganger i uka.

Organiserte fritidsaktiviteter

I Ungdata blir deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter kartlagt gjennom et spørsmål som fanger opp hvor mange ganger i løpet av den siste måneden ungdom var med på aktiviteter, møter eller øvelser i et utvalg av organisasjoner, klubber eller lag. Følgende organisasjonstyper ble kartlagt: 1) idrettslag, 2) fritidsklubb/ ungdomshus/ungdomsklubb, 3) religiøs forening, 4) korps, kor, orkester, 5) kulturskole/musikkskole og 6) annen organisasjon, lag eller forening. For hver organisasjonstype ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger de i løpet av den siste måneden hadde deltatt, med følgende svarkategorier: «Ingen ganger», «1–2 ganger», «3–4 ganger» og «5 ganger eller oftere». I analysene bruker vi andelen som har vært med på de enkelte aktivitetene, samt et mål som fanger opp andelen som har vært med på minst én av aktivitetene. Det siste er en indikator på hvor mange som er med i organiserte fritidsaktiviteter utenom idretten. Spørsmålet har vært med uforandret i Ungdata siden 2014.

⁶ Slik spørsmålet er formulert kan det være at ungdom som driver med disse formene for idrett i regi av skolen kan rapportere dette inn her.

Sosial bakgrunn

For å analysere betydningen av ressurser i familien for ungdommenes treningsvaner og fysiske aktivitet, bruker vi i rapporten et mål på sosioøkonomisk status (SØS) i familien. Målet fanger opp ulike former for ressurser som ungdom har tilgang til gjennom foreldrene sine, og er basert på opplysninger om fars og mors utdanningsnivå, antall bøker og datamaskiner hjemme, hvor mange biler familien har, om de har eget soverom og om de har reist på ferie med familien sin det siste året. Basert på summen av svarene, blir hver enkelt kategorisert i ulike sosioøkonomiske statusgrupper. Gruppene er konstruert slik at de utgjør fem – og i noen analyser ti – like store grupper når vi ser alle ungdommene i datamaterialet under ett. Dette målet viser seg å henge sammen med mange forhold i ungdommers liv og er validert opp mot blant annet ungdommers skoleresultater (se Bakken, Frøyland, & Sletten, 2016).

I tillegg har vi gjort noen analyser der vi bruker spørsmål fra Ungdata om hvordan ungdom opplever familiens økonomiske situasjon – om de har hatt god eller dårlig råd de siste to årene – og det hender at foreldrene deres mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter ungdommen ønsker å delta på.

I rapporten er innvandrerbakgrunn basert på et spørsmål til ungdommene om hvor foreldrene er født. Alle som svarer at begge foreldre/foresatte er født i utlandet er definert som «ungdom med innvandrerbakgrunn». Gruppen «ungdom med norskfødte foreldre» utgjøres av alle som har minst en foresatt som er født i Norge. Siden spørsmålet kun er med i Ungdata-undersøkelsene på videregående, omfatter analysene av forskjeller og likheter mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn kun de elevene som går på videregående. I materialet omfatter unge med innvandrerbakgrunn 16,6 prosent av alle ungdommer. Tallet samsvarer rimelig godt med befolkningstall fra SSB fra årene 2020–2022, som viser at 17,2 prosent av alle personer i alderen 16–18 år hadde to foreldre født i utlandet (tall hentet fra Statistikkbanken, www.ssb.no).

2.4 Analyser

De fleste analysene i rapporten er gjennomført som enkle univariate frekvensanalyser, gjennomsnittsanalyser eller som krysstabeller. I de aller fleste analysene har vi valgt å *ikke* presentere signifikansnivået for de sammenhengene vi studerer. Grunnen er at «alt» blir signifikant, siden utvalget er spesielt stort. Selv små forskjeller mellom grupper, forskjeller som i praksis ikke vil ha noen som helst betydning, blir da statistisk signifikant. Vi er heller opptatt av å vurdere tallene i seg selv og gir mer kvalitative tolkninger om det er store eller små forskjeller og hva slags betydning de har.

For å lette framstillingen av resultatene, har vi i rapporten valgt å runde av alle prosenttall til hele tall. Dette kan medføre at ikke alle tallene summerer seg til hundre prosent.

I flere av kapitlene studerer vi hva slags konsekvenser pandemien har hatt for ungdoms deltakelse i idrett og om eventuelle endringer under pandemien tok seg inn igjen etter at pandemien var over. I disse analysene er vi opptatt av å dokumentere hvordan situasjonen var *under* pandemien (i 2021) og hvordan situasjonen så ut *etter* pandemien (i 2022) – sammenliknet med situasjonen *før* pandemien. Siden det ikke finnes data for alle kommuner i pandemiåret og etter at pandemien var over – men kun for ett av disse to årene – og det samtidig varierer fra kommune til kommune hvor mye data som finnes før pandemien, kan vi ikke bruke enkle framstillinger av endringer over tid. Vi har kompensert for dette – og for å få et riktigere bilde av endringer over tid – ved å velge en analysestrategi der vi får trukket ut mest mulig informasjon ut fra den datastrukturen som foreligger. Kort fortalt innebærer analysestrategien at datamaskinen programmeres til å beregne utviklingen innenfor hver enkelt av kommunene som er med i undersøkelsen – og der den tar hensyn til de spesifikke tidspunktene Ungdata har vært gjennomført innenfor hver kommune. Basert på analyser av hver enkelt kommune, beregner datamaskinen et gjennomsnitt på tvers av alle kommunene hvordan utviklingen har vært før pandemien, under pandemien og etter pandemien.

Analysestrategien er nærmere beskrevet i von Soest et al. (2022). Kort fortalt er analysene foretatt gjennom flernivåanalyser – der vi skiller mellom kommunenivå og individnivå. Estimatene som presenteres i tabellene er hentet fra disse flernivåregresjonsmodellene, der det tas hensyn til at alle undersøkelsene er gjennomført i en struktur der kommunetilhørighet er et kjennetegn ved hver enkelt deltaker i undersøkelsen. I undersøkelsen er kommunetilhørighet knyttet til den kommunen som skolen de går på ligger i. Disse flernivåanalysene estimerer hvordan en aggregert individuell karakteristikk (f.eks. deltakelse i organisert idrett) utvikler seg over tid innenfor gjentatte utvalgte geografiske enheter på høyere nivå (i vårt tilfelle vil det si kommunenivå). Vi har også foretatt separate analyser for undergrupper (kjønn, klassetrinn, sosioøkonomisk bakgrunn) for å studere utviklingen over tid i disse gruppene.

I analysene i kapittel 5 bruker vi data tilbake til 2014. Vi er her interessert i å fange opp hvordan trenden var fram til pandemien brøt ut – og hvordan resultatene så ut i 2021 og 2022. Siden trendene før pandemien ikke nødvendigvis trenger å være lineære, la vi inn i analysen en variabel som fanger opp eventuelle kurvelineære utviklingstrekk. Dette ble gjort gjennom å legge inn to variabler som måler hvor lang tid det hadde gått siden 2014 (som er det første året i datasettet). Den ene variabelen sier noe om antall år som hadde gått siden 2014. Den andre sier om antall år kvadrert. Den siste variabelen er den som fanger opp eventuelle kurvelineære utviklingstrekk. For å estimere mulige effekter av pandemien og post-pandemien inkluderte vi i tillegg to dikotome dummyvariabler som identifiserer de som deltok i henholdsvis 2021 og 2022.

Analysene i kapittel 4 og 6 tar også for seg mulige effekter av pandemien på deltakelse. I disse analysene viser vi ikke trender før pandemien sidene dataene som her benyttes ikke går like lenge tilbake i tid. I disse analysene har vi inkludert ett felles tidspunkt forut for pandemien – basert på når kommunen gjennomførte undersøkelsen innenfor perioden 2017–2020.

3 Deltakelse i og frafall fra den organiserte ungdomsidretten

Hovedmålet i dette kapittelet er å gi en oppdatert oversikt over hvor mange ungdommer som er eller har vært med i organisert ungdomsidrett i et idrettslag – og hvor mange som har sluttet etter at de begynte på ungdomsskolen. Deltakelse i organisert idrett er kartlagt med ett spørsmål som har vært med i alle Ungdataundersøkelsene siden 2017: «Har du noen gang vært med i et idrettslag eller en idrettsklubb?». Spørsmålet fanger opp en subjektiv opplevelse av å «ha vært med i et idrettslag». Ungdommene fikk disse svaralternativene å velge mellom: «Nei», «Ja, men jeg sluttet på barneskolen», «Ja, men jeg sluttet på ungdomsskolen» og «Ja, jeg er fortsatt med». Elever i videregående fikk også mulighet til å krysse av for at de sluttet etter at de begynte på videregående.

Hva som ligger i det å ha «vært med i et idrettslag» kan nok variere noe fra individ til individ, men for de fleste vil det innebære at man har vært en aktiv utøver, eller fortsatt er det. Men det kan også fange opp ungdom som har hatt andre roller, som for eksempel trener, instruktør, dommer eller medlem av for eksempel ungdomsutvalg.

Med denne inngangen til å kartlegge deltakelse i organisert idrett anlegger vi et «biografisk» blikk på idrettsdeltakelse – der vi er opptatt av den enkelte ungdoms historikk i idrettslag gjennom barne- og ungdomsårene. En målsetting med analysene er å få mer kunnskap om sosiale skjevheter i deltakelse i ungdomsidretten, og i hvilken grad eventuelle forskjeller skyldes skjevheter i 1) hvor mange som noen gang har deltatt i et idrettslag, 2) hvor mange som slutter før de begynner i ungdomsidretten og 3) hvor mange som slutter etter at de har kommet i ungdomsalderen.

Dersom man skal nå målsettinger om å utjevne eller redusere sosiale forskjeller i ungdomsidretten, vil det være viktig å kunne skille mellom disse tre mekanismene, fordi de på ulikt vis bidrar til å skape skjevheter i hvilke ungdommer som deltar i ungdomstiden. Å forstå den relative betydningen av de ulike mekanismene, har derfor betydning i diskusjoner om på hvilke nivåer eventuelle tiltak bør settes inn. Dersom noen grupper for eksempel har større tilbøyelighet enn andre til aldri å ha vært med i idrett, men like stor eller mindre tilbøyelighet til å slutte med idrett når de først er med, vil tiltak rettet mot å rekruttere flere til barneidrett være mer relevant enn tiltak som går ut på å beholde flere av de som har meldt seg inn i en klubb eller idrettslag.

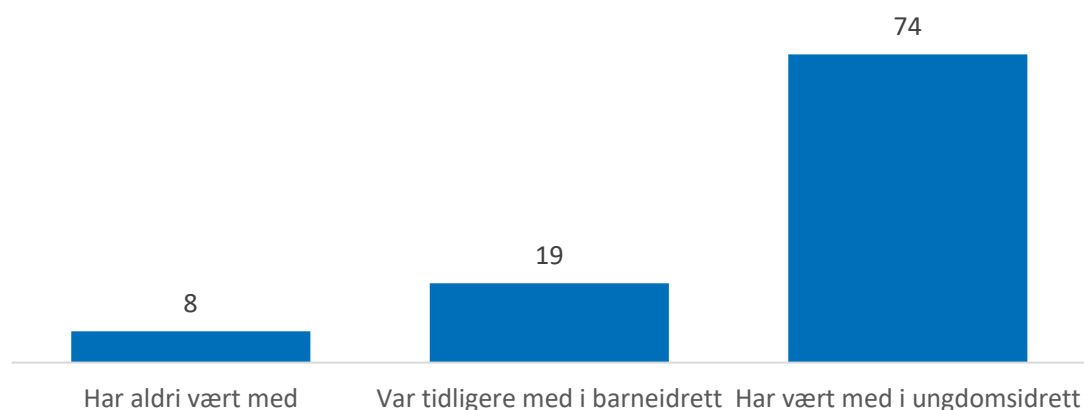
I tillegg studerer vi ulike sider ved frafallet fra ungdomsidretten. Analysene av frafall avgrenses til de som har deltatt i organisert idrett etter at de begynte på ungdomsskolen. Vi undersøker hvor mange ungdommer som velger å slutte med organisert idrett. Et spørsmål er om det er noen tidspunkter som synes å være

spesielt kritiske med tanke på når ungdom slutter. Og i forlengelsen av dette, er det systematiske forskjeller mellom ulike grupper av ungdom når det gjelder tendensen til å slutte i ungdomsidretten? Hva betyr kjønn, sosial bakgrunn og hvilken idrett de har drevet med?

3.1 Hvor mange har vært med i ungdomsidrett?

Figur 3-1 viser at 74 prosent har vært med i et idrettslag etter at de begynte på ungdomsskolen. Dette viser at den store majoriteten har vært innom ungdomsidretten en eller annen gang. Figuren viser samtidig at de aller fleste som ikke har vært med i ungdomsidrett har vært med i organisert idrett før de begynte på ungdomsskolen. Dette gjelder 19 prosent. Åtte prosent har aldri vært med i et idrettslag. Det vil si at 92 prosent har vært med i et idrettslag i løpet av barndommen eller ungdomstiden.

Figur 3-1 Hvor mange i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Ungdata 2020–2022. Prosent. N=218 411.

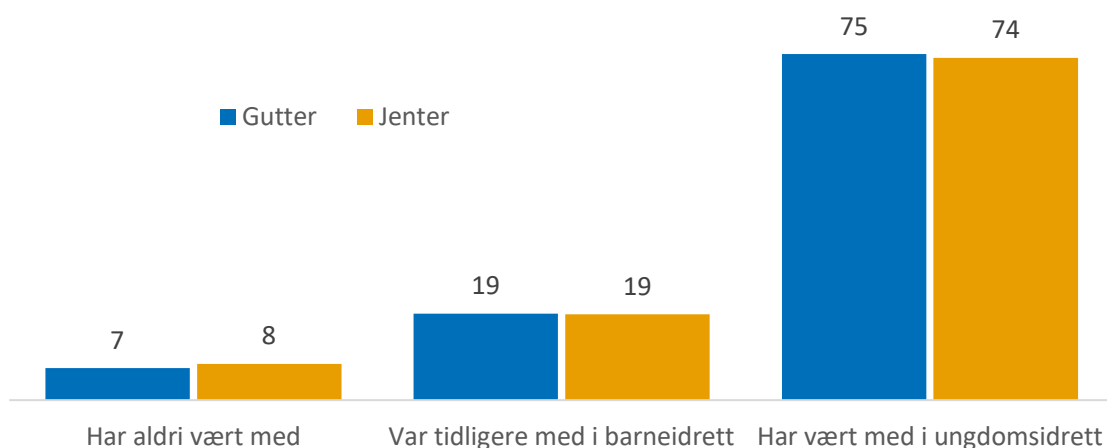

Note: Pga avrunding til hele tall summerer ikke tallene seg til 100 prosent. 7,6 prosent har aldri vært med, 18,7 prosent var tidligere med i barneidrett og sluttet før de begynte på ungdomsskolen, mens 73,7 prosent er eller har tidligere vært med i ungdomsidrett.

Kjønn

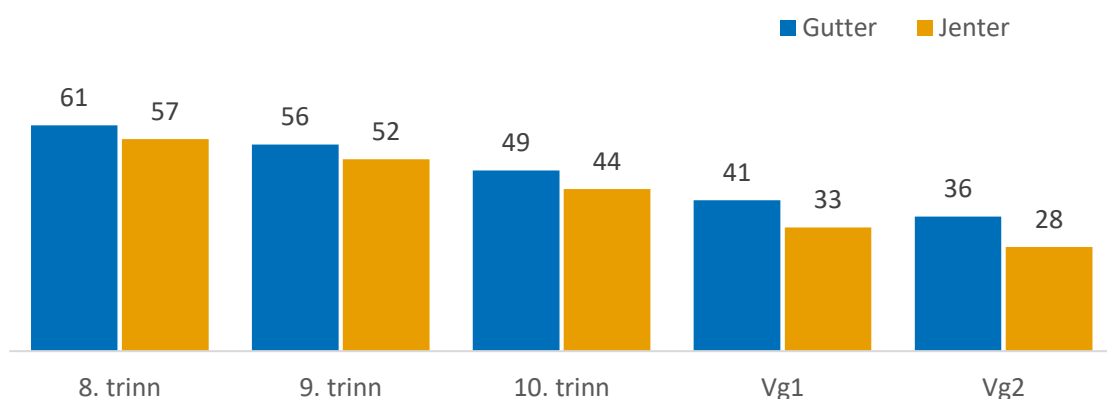
Figur 3-2 viser at det er svært små forskjeller i andelen gutter og jenter som har vært innom organisert ungdomsidrett. Dette gjelder 75 prosent av guttene og 74 prosent av jentene. Det er heller ikke noen særlige forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder hvor mange som aldri har vært med i et idrettslag. Resultatene viser ingen kjønnsforskjeller i frafallet fra barneidretten.

Figur 3-2 Hvor mange gutter og jenter i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Ungdata 2020–2022. Prosent. N=219 054.

Figur 3-3 viser hvor stor andel gutter og jenter på ulike klassetrinn som *for tiden* – det vil si på det tidspunktet de svarte på undersøkelsen – deltar i organisert idrett. Målt på denne måten er noen flere gutter enn jenter aktive i ungdomsidrett. På ungdomstrinnet er det fire til fem prosentpoeng flere gutter enn jenter som er aktive, mens kjønnsforskjellen er åtte prosentpoeng blant elevene på videregående.

Figur 3-3 Prosentandel som for tiden er aktiv i organisert idrett. Etter kjønn og klassetrinn. Ungdata 2020–2022. Prosent. N=208 856.

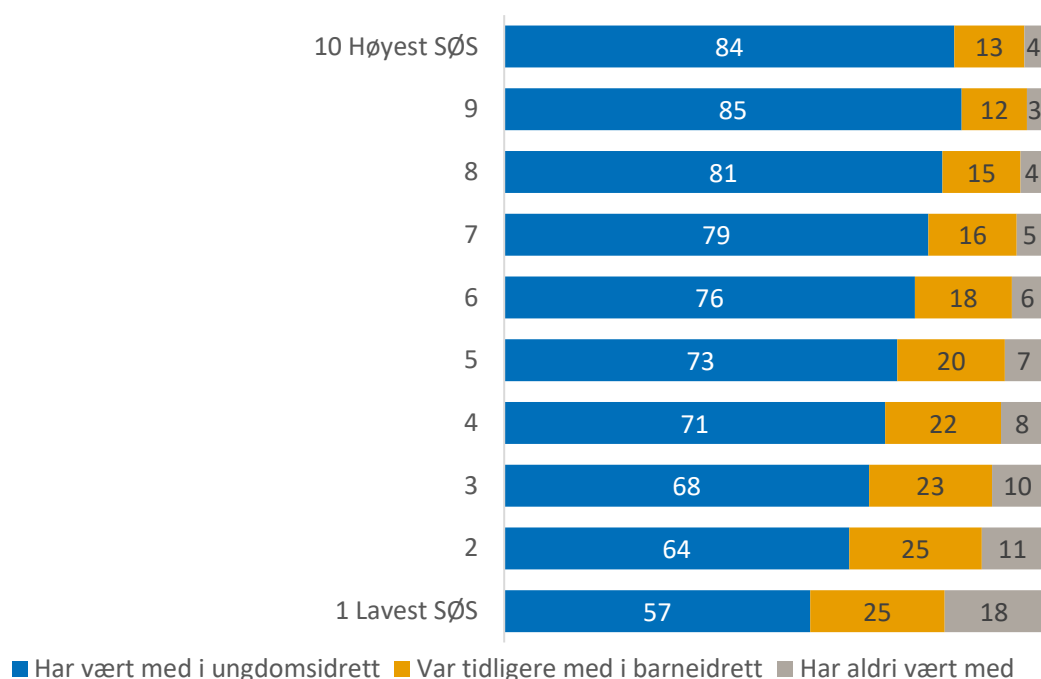
At det er ingen kjønnsforskjell i andelen som noen gang har vært med i ungdomsidrett, samtidig som færre jenter enn gutter er med når vi spør om deltakelse «her-og-nå», tyder på et høyere frafall fra ungdomsidrett blant jenter enn gutter. Vi kommer tilbake til dette senere i kapittelet.

Sosioøkonomiske forskjeller

Figur 3-4 viser hvordan deltakelsen i ungdomsidrett varierer mellom ulike sosioøkonomiske grupper. Ungdommene er her delt inn i ti like store sosioøkonomisk grupper etter tilgang til ressurser hjemme, som for eksempel om foreldrene har høyere utdanning, hvor ofte de drar på feriereiser, om de har eget soverom og hvor mange bøker og datamaskiner som finnes der de bor (se metodekapittelet

for beskrivelse av målet). Resultatene viser at uansett bakgrunn, er det et flertall av ungdom som er, eller har vært med, i ungdomsidrett. Slik sett har ungdomsidretten en sterk posisjon i alle sosiale lag. Samtidig er det tydelige forskjeller i andelen som deltar. Mens godt over åtte av ti av de som vokser opp i familier med flest ressurser har vært med i ungdomsidretten, gjelder det færre enn seks av ti blant de med færrest ressurser. Mellom ytterpunktene skiller det 27 prosentpoeng i andelen som deltar.

Figur 3-4 Hvor mange i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Etter sosioøkonomisk status (SØS). Ungdata 2020–2022. Prosent. N=218 263.

Resultatene fra figuren over antyder videre at den sosialt skjeve rekrutteringen til ungdomsidretten både kan knyttes til sosiale skjevheter i hvem som noen gang har vært innom den organiserte idretten og til ulikheter i frafall fra barneidretten. Det første viser seg ved at flere ungdommer fra lavere enn fra høyere sosioøkonomiske lag aldri har deltatt i organisert idrett. Selv om tallene er forholdsvis lave i alle sosiale lag, er forskjellene betydelige. 18 prosent av de med lavest sosioøkonomisk status har aldri vært med, mot tre til fire prosent i de øverste sosioøkonomiske gruppene. Det er med andre ord omtrent fem ganger så sannsynlig at ungdom fra lavere sosiale lag aldri har vært med i idrett sammenliknet med ungdom fra høyere sosiale lag.

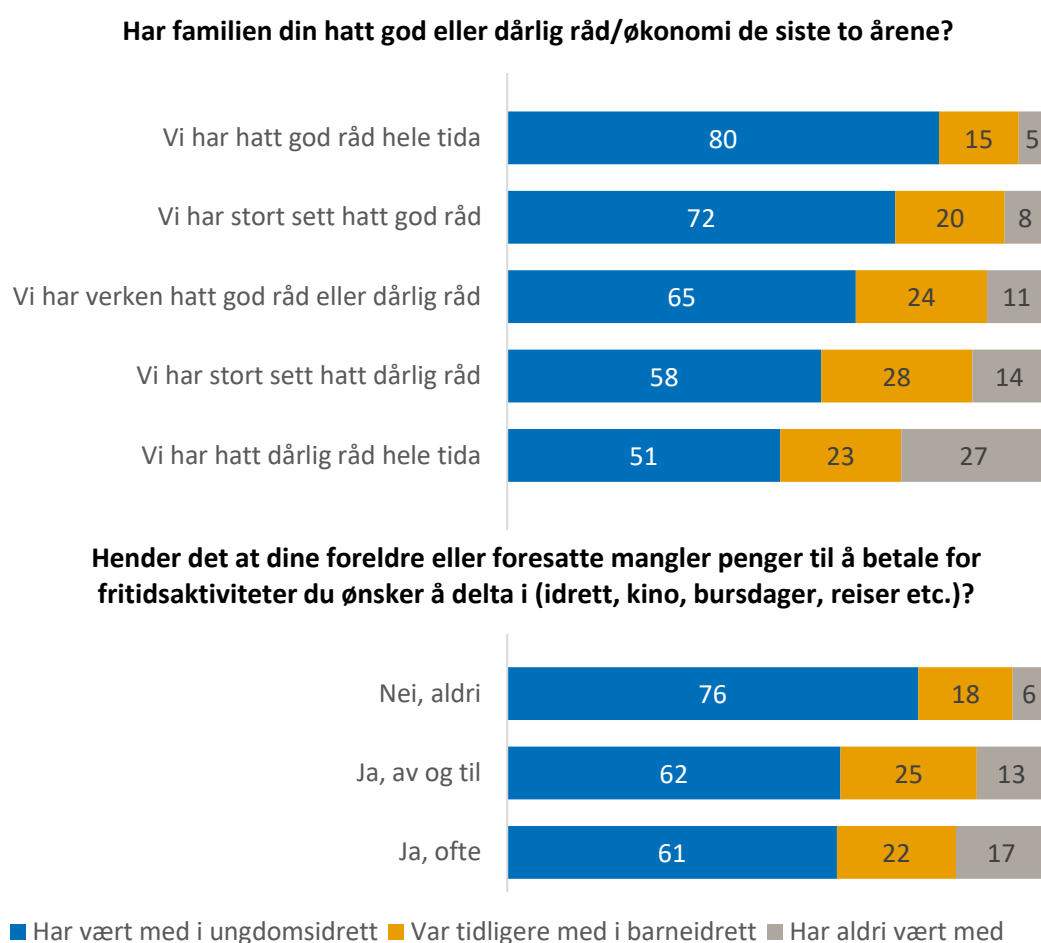
For det andre er det langt flere med lav enn med høy sosioøkonomisk status som slutter med organisert idrett før de kommer i ungdomsalderen. I lavere sosiale lag gjelder dette 25 prosent, mot 12-13 prosent av de fra høyere sosiale lag. Det vil si at andelen er dobbelt så høy i lavere sammenliknet med høyere sosiale lag.

Resultatene viser at både rekruttering til og frafall fra barneidretten er viktig for å forstå sosiale ulikheter i hvem som deltar i ungdomsidretten. Hvilken av disse to

forklaringene som er viktigst, avhenger av hvilket perspektiv man anlegger. Bruker vi de relative forskjellene, som vi viste til i det forrige avsnittet, tyder analysene på at rekruttering til barneidrett er viktigere enn frafallet fra barneidretten. Hvis vi derimot måler forskjellene i prosentpoeng, kan vi grovt sett si at om lag halvparten av de sosiale ulikhetene i deltakelse i ungdomsidrett må sees i sammenheng med at flere ungdom fra lavere enn fra høyere sosiale lag aldri har vært innom organisert idrett og om lag halvparten skyldes at det er flere som slutter før ungdomsidretten har startet. Hvilken forklaring som har størst empirisk støtte er altså et metodisk spørsmål. Uansett viser analysene at begge forklaringene kan være relevante.

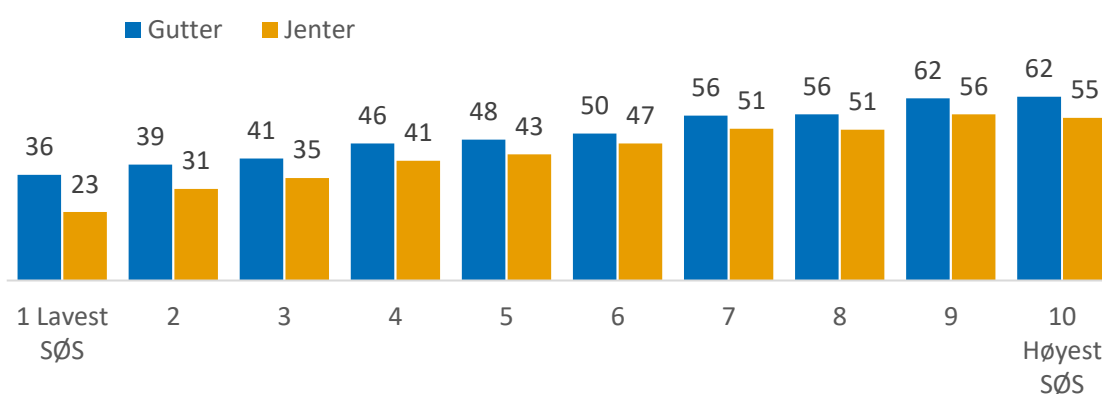
I Ungdata blir ungdom også spurt hvordan de opplever familiens økonomiske situasjon – om de har hatt god eller dårlig råd de siste to årene. De blir også spurt om det hender at foreldrene deres mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter som de selv ønsker å delta på. Figur 3-5 viser hvordan deltakelse i idrettslag varierer etter hvordan ungdommene svarer på disse to spørsmålene. Igjen er det tydelige sosiale forskjeller: jo flere ressurser i familien, desto flere har vært med i ungdomsidrett og færre har sluttet i barneidrett og desto færre har aldri vært med i organisert idrett.

Figur 3-5 Hvor mange i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Etter familiens økonomiske situasjon. Ungdata 2020–2022. Prosent. N=218 263.

Figur 3-6 viser hvor mange gutter og jenter i ulike sosioøkonomiske grupper som deltok i organisert idrett på tidspunktet da de svarte på spørreundersøkelsen. Også når vi kartlegger deltakelse på denne måten, framkommer det store sosiale forskjeller. Mens rundt 6 av 10 i de høyeste sosiale sjiktene er aktive i idrettslag på undersøkelsestidspunktet, gjelder det rundt halvparten så mange i de laveste sosiale lagene. I alle sosioøkonomiske grupper er det flere aktive gutter enn jenter. Men kjønnsforskjellene er en god del større i de laveste enn i de høyeste sosiale lagene.

Figur 3-6 Prosentandel som for tiden er aktiv i organisert idrett. Etter kjønn og sosioøkonomisk status. Ungdata 2020–2022. N=213 361.

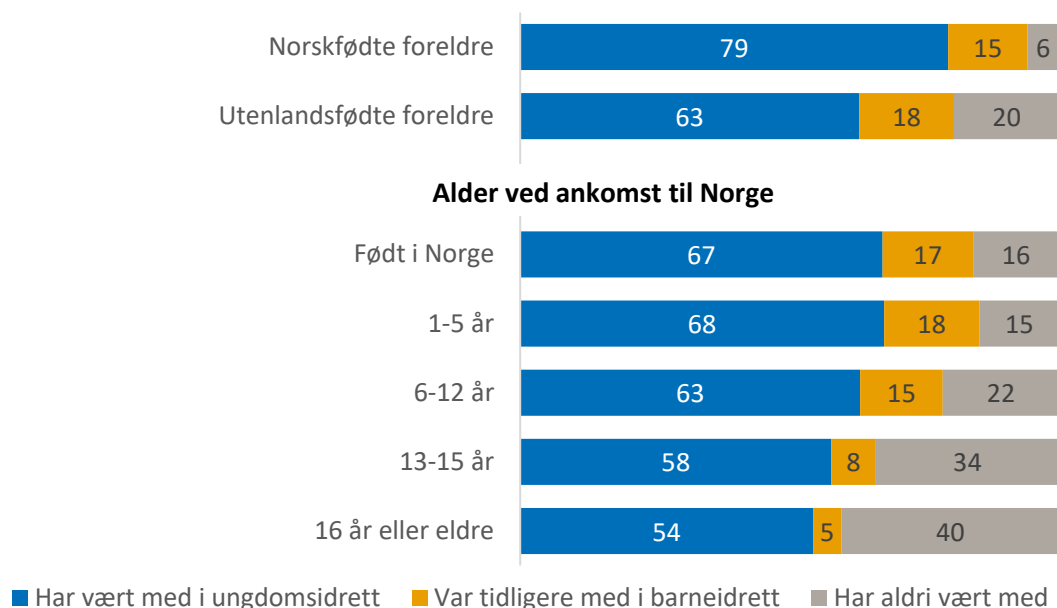
Innvandrerbakgrunn

Figur 3-7 viser at også innvandrerbakgrunn har mye å si for deltakelse i ungdomsidrett. Mens 63 prosent av ungdommene med innvandrerbakgrunn har deltatt i et idrettslag i løpet av tenårene – det vil si der begge foreldrene er født utenfor Norge, gjelder det 79 prosent av de som har en eller to norskfødte foreldre. Forskjellen på 16 prosentpoeng er betydelig, men mindre enn forskjellene basert på sosioøkonomisk bakgrunn⁷. Merk at analysene her kun omfatter ungdom på videregående, siden det ikke finnes nasjonale data om ungdomsskoleelevers innvandrerbakgrunn i Ungdata.

«Minoritetsgapet» i ungdomsidretten handler i stor grad om at det er langt flere med innvandrerbakgrunn enn uten som aldri har vært innom idretten – og mindre om forskjeller knyttet til det å slutte mens de er i barneidretten. Mens seks prosent av unge uten innvandrerbakgrunn aldri har vært med i organisert idrett, gjelder det 20 prosent av ungdommene med innvandrerbakgrunn.

⁷ Når vi avgrensner analysene til elever i videregående, skiller det 25 prosentpoeng mellom ungdom med høy versus lav sosioøkonomisk status i andelen som har vært med eller med i ungdomsidrett.

Figur 3-7 Hvor mange i alderen 16–18 år (elever i videregående) som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn og etter hvor gamle ungdom med innvandrerbakgrunn var da de kom til Norge. Prosent. Ungdata 2020–2022. N norskfødte foreldre=70 140. N utenlandsfødte foreldre=13 099.

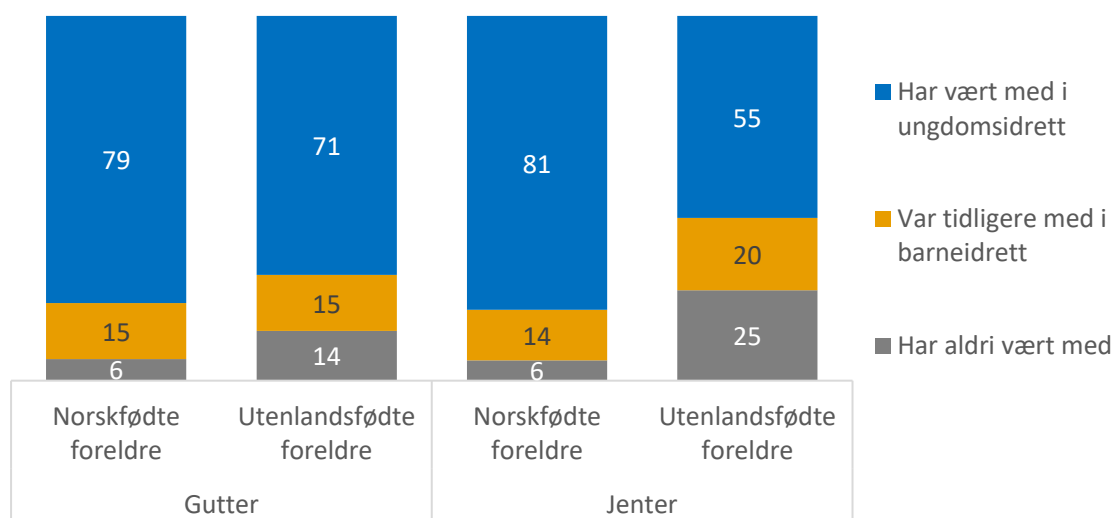

Noe av denne forskjellen handler om botid. Blant de som kom til Norge i ungdomsskolealder eller senere, har mer enn en av tre aldri vært med i organisert idrett. Dette kan skyldes at det ikke er så vanlig å drive med barneidrett i de landene de kom fra som det er i Norge. Avgrenser vi analysen til de med innvandrerbakgrunn som er født i Norge eller som kom før de begynte på barneskolen, er det likevel en god del flere enn gjennomsnittet av norsk ungdom som aldri har vært med i organisert idrett, mens andelen som har sluttet mens de var i barneidretten skiller seg nokså lite fra de med norskfødte foreldre.

Tidligere studier har vist at jenter med innvandrerbakgrunn er en gruppe som har hatt relativt lav deltakelse i den organiserte idretten (Seippel et al., 2011; Strandbu, Bakken, et al., 2017). Figur 3-8 viser at dette også er tilfelle når vi måler dette med oppdaterte data på landsbasis. Mens 55 prosent av jenter med innvandrerbakgrunn har vært med i ungdomsidrett, gjelder det samme for 81 prosent av jentene med norskfødte foreldre. Dette gir en forskjell på 26 prosentpoeng. Blant guttene er gapet langt mindre (åtte prosentpoeng), og en nærmere analyse viser at forskjellen blant guttene lar seg forklare av sosioøkonomiske hjemmeforhold⁸. Også blant jentene forklarer sosioøkonomiske forhold en del, men langt mindre. Når vi sammenlikner jenter med og uten innvandrerbakgrunn og som vokser opp under tilsvarende sosioøkonomiske forhold, er det en forskjell på 20 prosentpoeng (analysene er ikke vist her).

⁸ Basert på en regresjonsanalyse der sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn og deltakelse i ungdomsidrett er kontrollert for sosioøkonomisk status.

Figur 3-8 Hvor mange gutter og jenter i alderen 16–18 år (elever i videregående) som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Prosent. N=49 416.

Figuren viser at forholdsvis mange av jentene med innvandrerbakgrunn aldri har vært med i et idrettslag – andelen er fire ganger så høy som blant jenter uten innvandrerbakgrunn. Andelen som har sluttet i et idrettslag på barneskolen er også høyere blant jentene med innvandrerbakgrunn, men forskjellen er langt mindre. Dette tyder på at skjevheter i rekruttering til idrettslag gjennom barne- og ungdomsårene – og ikke det å slutte – er den viktigste forklaringen på de store forskjellene i deltakelse i ungdomsidrett mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn. Samtidig viser analysene at blant de som har vært innom den organiserte idretten gjennom oppveksten, har en høyere andel av minoritetsjentene sluttet før de begynner i ungdomsidretten⁹. Dette viser at noe av forskjellene mellom jentene med og uten innvandrerbakgrunn også skyldes ulikheter i frafall fra barneidrett. Blant guttene finner vi ikke noe tilsvarende mønster, her er frafallet fra barneidretten nokså likt uavhengig av om de har innvandrerbakgrunn eller ikke.

3.2 Hvor mange slutter med ungdomsidrett – og når?

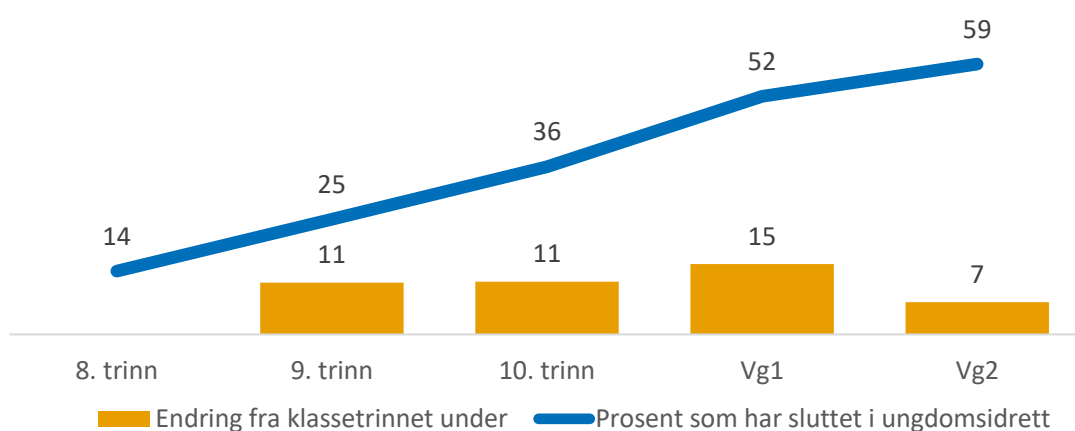
Når vi ser alle aldersgruppene som inngår i denne undersøkelsen under ett, det vil si fra 8. trinn til og med Vg2, viser det seg at totalt 36 prosent av alle som har vært innom ungdomsidretten har sluttet. Siden ungdom slutter på ulike tidspunkter gjennom tenårene, sier tallet i seg selv ikke altfor mye. Tallet blir mer meningsfullt

⁹ Frafallet i barneidretten kan beregnes som andelen som har sluttet før de begynte med ungdomsidrett i prosent av alle som noen gang har vært med i organisert idrett. Med denne metoden viser det seg at 26 prosent av jentene med innvandrerbakgrunn har sluttet med barneidrett, mot 17 prosent av jentene med norskfødte foreldre. Blant guttene er de tilsvarende tallene henholdsvis 16 og 15 prosent, med andre ord svært liten forskjell.

når vi bryter det ned i ulike aldersgrupper, fordi vi da kan få et inntrykk av om det er noen særskilte tidspunkter i løpet av tenårene der frafallet i organisert idrett er spesielt stort.

Dette er vist gjennom den blå linjen i Figur 3-9. Ikke overraskende viser den at jo eldre ungdommene er, desto flere har sluttet med organisert idrett. Sett under ett er frafallskurven relativt rettlinjet, noe som indikerer at det ikke finnes ett bestemt tidspunkt der spesielt mange slutter, men heller at ungdom slutter på ulike tidspunkter nokså jevnt fordelt fra 8. trinn og utover i tenårene. Samtidig viser det seg at frafallet øker noe i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående og at det til en viss grad flater ut etter Vg1.

Figur 3-9 Andel på ulike klassetrinn som har sluttet i ungdomsidretten. Prosent. Ungdata 2020–2022. N=111 345.

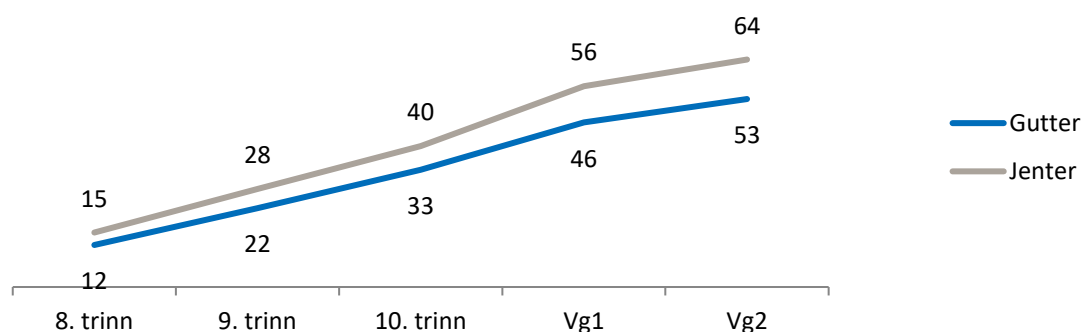

Samtidig synliggjør resultatene noen utfordringer helt i starten av ungdomsskolen med tanke på å beholde ungdom i idrettslaget. Blant elevene på 8. trinn, viser det seg at 14 prosent har sluttet bare siden de begynte på ungdomsskolen. Undersøkelsene er gjennomført i vårhalvåret, de fleste i perioden februar til april. Det er altså forholdsvis mange som slutter like etter at de begynner på ungdomsskolen. For mange vil dette være i en periode der de gjør sine første erfaringer med ungdomsidrett.

Kjønnforskjeller i frafallet

Figur 3-10 viser frafallskurvene for gutter og jenter. Analysene viser større frafall blant jenter enn gutter i alle aldersgrupper. Det starter med en forskjell på tre prosentpoeng i 8. trinn. Deretter øker forskjellene i gjennomsnitt med cirka to prosentpoeng for hvert klassetrinn. Kjønnforskjellen øker minst i overgangen til 10. trinn og Vg2, og mest i overgangen til 9. trinn og i overgangen fra ungdomsskolen til videregående. På Vg2 har totalt 64 prosent av jentene som har drevet med ungdomsidrett sluttet, mot 53 prosent av guttene.

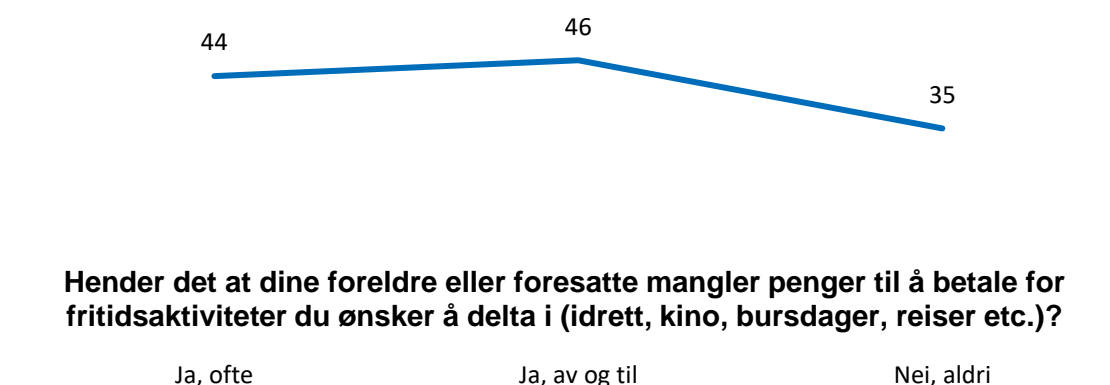
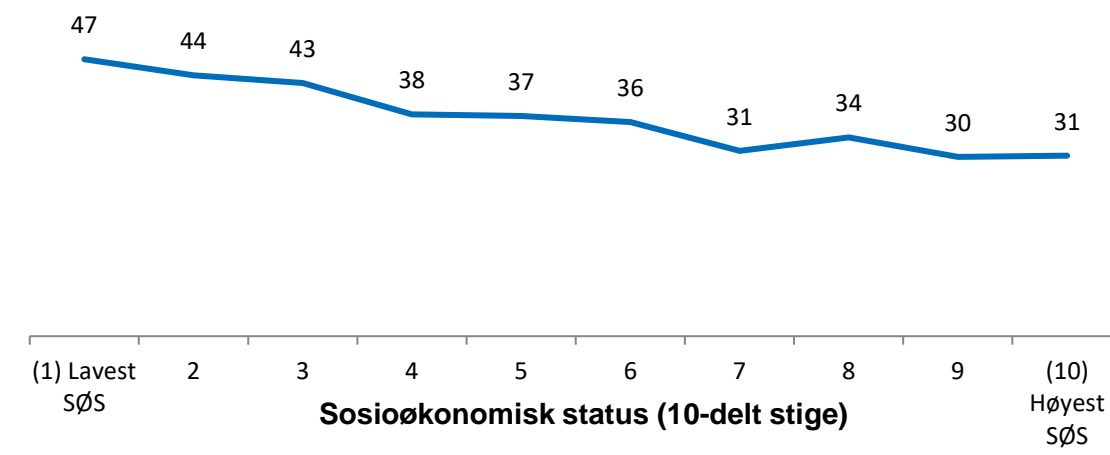
Figur 3-10 Andel gutter og jenter som har sluttet i ungdomsidretten. Prosent på ulike klasstrinn.

Sosiale forskjeller i frafall

Figur 3-11 viser hvordan frafallet fra ungdomsidretten varierer mellom ungdom med ulik sosioøkonomisk familiebakgrunn. Tallene er beregnet ut fra hele materialet, og kan tolkes som et gjennomsnitt på tvers av alder. Det generelle bildet er at frafall fra ungdomsidretten er knyttet til sosioøkonomisk bakgrunn i større grad enn til kjønn. Ser vi alle aldersgruppene under ett, har 47 prosent av de med relativt få sosioøkonomiske ressurser hjemme sluttet, mot 31 prosent av de som vokser opp med mange ressurser.

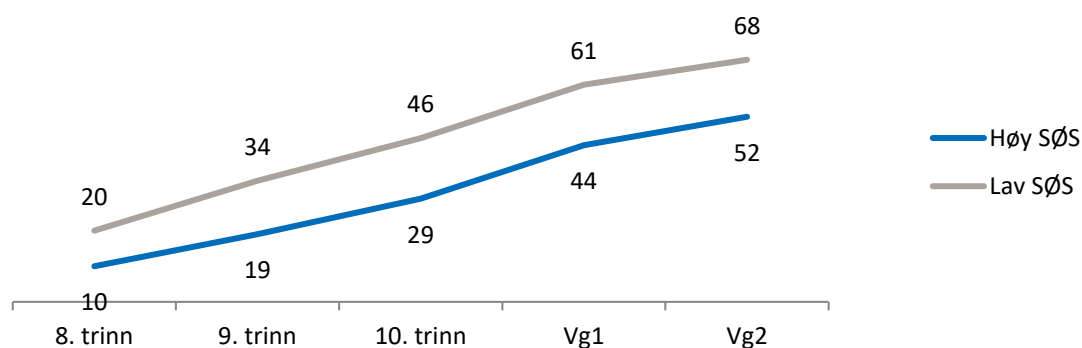
Figur 3-11 Andel som har sluttet i ungdomsidretten blant ungdom med ulik sosioøkonomisk status (SØS) og etter familiens økonomiske situasjon. Prosent av alle som har vært med i ungdomsidrett.

For å undersøke om ungdom fra ulike sosiale lag har ulikt frafallmønster gjennom ungdomsårene, har vi i Figur 3-12 sett nærmere på de 20 prosent av ungdommene med lavest sosioøkonomisk status og de 20 prosent med høyest sosioøkonomisk status. For hvert klassetrinn har vi beregnet frafallsraten i de to gruppene. Resultatene viser at sosioøkonomisk familiebakgrunn har stor betydning for å

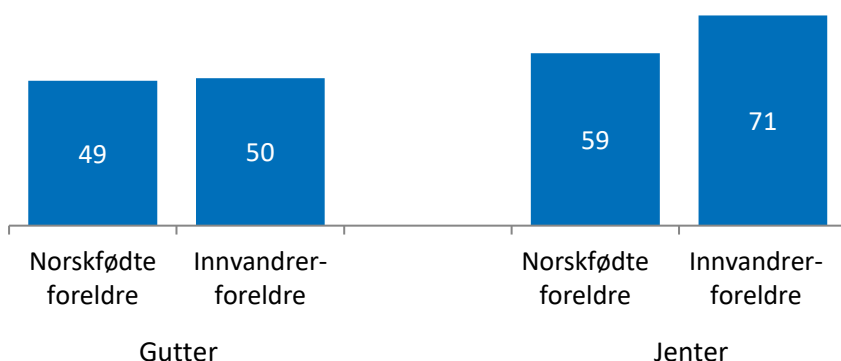
slutte med organisert ungdomsidrett allerede på 8. trinn. På dette trinnet er forskjellen i frafallsprosent mellom elever med høyest og lavest sosioøkonomisk på 10 prosentpoeng. Dette er en betydelig forskjell og det viser seg at såpass mange som 20 prosent av ungdommene med lavest sosioøkonomisk status har sluttet allerede mens de går i 8. trinn. Frafallskurvene viser at forskjellene mellom de med høyest og lavest sosioøkonomisk status gradvis øker gjennom ungdomsskolen og fram til 10. trinn. På dette tidspunktet er forskjellen i frafall på 17 prosentpoeng. De sosiale forskjellene er nokså stabile i overgangen til Vg1, mens de minker noe mellom Vg1 og Vg2.

Figur 3-12 Andel som har sluttet i ungdomsidretten blant ungdom med lav (20 % med lavest) og høy (20 % med høyest) sosioøkonomisk status (SØS). Prosent av ungdom på ulike klassetrinn

Har ungdommenes innvandrerbakgrunn betydning for frafall? Figur 3-13 viser hvor mange som sluttet med ungdomsidrett blant gutter og jenter med og uten innvandrerbakgrunn. Merk at analysene kun omfatter elever på Vg1 og Vg2, og i denne aldersgruppen er det totalt 53 prosent som har sluttet med organisert ungdomsidrett (tallet er høyere enn det som er rapportert over siden de tidligere analysene både omfattet elever på ungdomsskolen og videregående). Resultatene viser at frafallet blant guttene med og uten innvandrerbakgrunn er omtrent like stort. Blant jentene er som nevnt frafallet generelt høyere enn blant guttene, men analysene her viser at de er enda høyere blant jenter med innvandrerbakgrunn enn blant de som har norskfødte foreldre. Forskjellen mellom disse to gruppene er 12 prosentpoeng.

Figur 3-13 Andel som har sluttet i ungdomsidretten etter innvandrerbakgrunn. Prosent av ungdom på videregående (Vg1-Vg2). Ungdata 2020–2022.

3.3 Deltakelse og frafall i ulike idrettsgrener

Hva slags idrettsgrener er de som er med i organisert idrett med på? Varierer dette etter kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn og innvandrerbakgrunn? Og varierer frafallet fra ungdomsidretten med hvilken idrettsgrenen ungdom driver med? Spørsmål om hvilken idrett ungdommene var aktive i var med i spørreskjemaet til ungdom på videregående, men ikke på ungdomstrinnet. Elevene i videregående som var aktive i idrettslag fikk spørsmål om hvilken idrett de var aktiv i. Ungdommene ble presentert for en liste med 20 av de største idrettene i Norge, i tillegg til kategorien «annen idrett». De som drev med flere idretter ble bedt om å oppgi den idretten de var mest aktiv i. De som hadde sluttet i idrettslag, fikk spørsmål om hvilken idrett de hadde drevet med, og dersom de hadde vært med i flere idretter, ble de bedt om å oppgi den de sist var med i.

La oss først se nærmere på hvilke idrettsgrener ungdom driver med. Tabell 3-1 viser at fotball er den klart dominerende idretten blant ungdom. 43 prosent av alle som har oppgitt en idrett, driver med eller har drevet med fotball. Håndball har langt mindre utbredelse, men kommer likevel som en klar nummer to, med 17 prosent. Utover dette er det stor spredning i hvor utbredt idrettene er. Fem prosent har vært med i kampsport, fire prosent i turn og like mange i dans. To til tre prosent har vært med i henholdsvis svømming, volleyball, ridning, friidrett eller basketball. I underkant av to prosent har vært med i langrenn og i overkant av en prosent i tennis. De øvrige idrettene har færre enn 1 prosent av ungdommene deltatt i. Totalt svarte sju prosent at de var med i en annen idrett enn noen av de som sto på lista.

Tabell 3-1 Deltakelse i ulike idretter blant ungdom i videregående (Vg1-Vg2) som har vært aktive i ungdomsidrett. Totalt og etter kjønn. Ungdata 2020–2022. Prosent.

	Totalt	Gutter	Jenter
Fotball	42,9	55,7	30,6
Håndball	16,6	7,9	25,2
Kampsport	4,7	6,0	3,3
Dans	4,2	0,3	7,9
Turn	4,0	1,4	6,5
Volleyball	2,8	2,2	3,5
Svømming	2,6	2,3	2,8
Ridning	2,5	0,2	4,7
Basketball	2,3	3,4	1,3
Friidrett	2,1	1,9	2,4
Langrenn	1,8	1,9	1,6
Tennis	1,1	1,2	1,2
Bandy	1,0	1,6	0,4
Ishockey	1,0	1,7	0,3
Motorsport	0,9	1,5	0,2
Klatring	0,8	0,8	0,8
Cheerleading	0,7	0,1	1,3
Slalom	0,5	0,6	0,4
Golf	0,3	0,5	0,1
Cricket	0,1	0,2	0,0
Snowboard	0,1	0,1	0,1
Annen idrett	7,1	8,6	5,4
Total	100,0	100,0	100,0
N=	64 429	31 367	32 144

Tabellen viser også hvilke idretter gutter og jenter driver med. Kjønnforskjellene er ganske tydelig i de aller fleste idrettene. Guttene er klart overrepresentert i fotball: mer enn halvparten av guttene er med på fotball, mot 31 prosent av jentene. I idretter som motorsport, ishockey, golf og cricket er det nesten bare gutter. Også bandy, basketball og kampsport er gutter betydelig overrepresentert. Langrenn og slalom er det noen flere gutter enn jenter som driver med.

I idretter som dans, ridning og cheerleading er det derimot nesten bare jenter. Dette er ikke spesielt store idretter, men totalt 14 prosent av jentene driver med en av disse tre idrettene, mot under én prosent av guttene. Turn har også en klar overvekt av jenter. Det samme gjelder håndball, en idrett som blant jentene er nesten like utbredt som fotball. Volleyball er det færre jenter som driver med, men samtidig en idrett med en viss overvekt av jenter. Det er omtrent like mange jenter og gutter som driver med tennis, klatring og snowboard. Det er heller ikke store kjønnforskjeller i svømming og friidrett, men en viss overvekt av jenter.

Tabell 3-2 viser deltakelsen i ulike idretter blant ungdom med forskjellig sosioøkonomiske status. Også her er det skillelinjer mellom de ulike idrettene, selv om de er mindre tydelige enn det som er tilfelle for kjønn. Idretter som tennis, langrenn, slalom, klatring, golf og friidrett har en tydelig sosioøkonomisk profil, der ungdom fra høyere sosiale lag er klart overrepresentert. 14 prosent av ungdommene med høyest sosioøkonomisk status driver med en av disse idrettene, mot fem prosent av de med lavest sosioøkonomisk status. Det er også en viss overrepresentasjon av ungdom fra høyere sosiale lag i dans, bandy og volleyball. Motsatt er ungdom med lavest sosioøkonomisk bakgrunn betydelig overrepresentert i cricket, motorsport og kampsport. Det er også en viss overrepresentasjon av ungdom fra lavere sosiale lag i idretter som cheerleading, fotball og basketball. Håndball, turn, ridning, snowboard og ishockey rekrutterer sosialt sett mer jevnt.

Tabell 3-2 Deltakelse i ulike idretter blant ungdom i videregående (Vg1-Vg2) som har vært aktive i ungdomsidrett. Blant ungdom med ulik sosioøkonomisk status. Ungdata 2020–2022. Prosent.

	Sosioøkonomisk status				
	Lavest SØS	Lav SØS	Middels SØS	Høy SØS	Høyest SØS
Fotball	48,1	44,6	44,1	42,1	37,6
Håndball	14,9	16,6	16,5	17,7	16,9
Kampsport	5,8	5,2	4,7	4,5	3,8
Dans	3,5	3,9	4,0	4,3	4,9
Turn	3,8	4,4	3,8	3,9	3,9
Volleyball	2,7	2,9	2,9	2,5	3,2
Svømming	1,8	2,4	2,6	2,8	3,1
Ridning	2,2	2,9	2,5	2,4	2,4
Basketball	3	2,1	2,1	2,1	2,4
Friidrett	1,3	1,6	2	2,3	3,1
Langrenn	0,8	1	1,4	1,9	3,2
Tennis	0,4	0,5	0,9	1,4	2,1
Bandy	0,9	1,0	0,9	1,0	1,2
Ishockey	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9
Motorsport	1,4	1,1	0,9	0,7	0,4
Klatring	0,4	0,6	0,7	0,8	1,2
Cheerleading	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6
Slalom	0,2	0,4	0,6	0,5	0,7
Golf	0,2	0,2	0,3	0,3	0,5
Cricket	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0
Snowboard	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Annen idrett	6,3	6,5	7,2	6,9	8,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N=	10 451	11 705	13 013	13 785	15 347

Tabell 3-3 viser hvordan deltakelse i ulike idretter fordeler seg blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Ungdom med innvandrerbakgrunn er klart overrepresentert i idretter som cricket, basketball, volleyball, kampsport og svømming. Det er mindre forskjeller i fotball, snowboard og dans. I nesten alle andre idretter er ungdom med innvandrerbakgrunn underrepresentert. Det gjelder i særlig grad for langrenn og motorsport, men også i slalom, ridning og klatring er ungdom med innvandrerbakgrunn tydelig underrepresentert.

Tabell 3-3 Deltakelse i ulike idretter blant ungdom i videregående (Vg1-Vg2) som har vært aktive i ungdomsidrett. Blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Ungdata 2020–2022. Prosent.

	Norskfødte foreldre	Utenlandsfødte foreldre
Fotball	42,5	44,7
Håndball	17,3	11,8
Kampsport	4,3	7,3
Dans	4,2	4,6
Turn	4,2	2,5
Volleyball	2,6	4,7
Svømming	2,5	3,5
Ridning	2,6	1,2
Basketball	1,8	6,2
Friidrett	2,2	1,7
Langrenn	2	0,3
Tennis	1,1	1,4
Bandy	1,0	0,6
Ishockey	1,0	0,7
Klatring	0,8	0,4
Motorsport	0,9	0,3
Cheerleading	0,7	0,6
Slalom	0,5	0,2
Golf	0,3	0,2
Cricket	0,0	0,6
Snowboard	0,1	0,1
En annen idrett	7,1	6,7
Total	100,0	100,0
N=	55 806	7 541

Frafall fra ulike idretter

Hvordan er frafallet fra de ulike idrettene? I Tabell 3-4 har vi beregnet hvor stor andel av de som har drevet med ulike idretter som har sluttet i løpet av ungdomstiden. Totalt har 55 prosent av elevene i videregående sluttet med ungdomsidrett. I de to største idrettene, håndball og fotball, er frafallsratene like store og helt like som for hele ungdomspopulasjonen. Ser vi på de andre idrettene,

varierer tendensen til å slutte ganske mye. Aller størst frafall er det i dans og turn, der 72-73 prosent har sluttet etter at de begynte med ungdomsidrett. Også svømming, kampsport og cheerleading har høyere frafallsrater enn gjennomsnittet. Lavest frafall er det i golf, der bare 19 prosent har sluttet. Også i cricket er det relativt få som har sluttet. Av de noe større lagidrettene er det generelt lavere frafall i volleyball enn i andre lagsidretter. Det er også relativt lavt frafall i vinteridrettene langrenn, ishockey, slalom og snowboard. Også i ridning og i volleyball er frafall under gjennomsnittet.

Tabell 3-4 Andel som har sluttet i ulike idretter etter at de begynte med ungdomsidrett. Ungdom i videregående (Vg1-Vg2). Ungdata 2020–22. Prosent.

Idrett	Andel som har sluttet i ungdomsidrett innen den enkelte idrett (%)	N=
Fotball	55	27316
Håndball	55	10615
Kampsport	60	3008
Dans	73	2671
Turn	72	2529
Volleyball	43	1825
Svømming	64	1658
Ridning	45	1573
Basketball	52	1481
Friidrett	54	1373
Langrenn	37	1128
Tennis	52	739
Ishockey	40	644
Bandy	57	626
Motorsport	42	541
Klatring	54	509
Cheerleading	59	463
Slalom	43	310
Golf	19	193
Cricket	22	69
Snowboard	36	62
Annen idrett	48	4549
Total	55	63 881

3.4 Oppsummering

Dette kapitlet har handlet om den organiserte idretten. Vi har gitt en oversikt over hvor mange som er eller har vært med i et idrettslag. Resultatene viser at 74 prosent av norske ungdommer i alderen 13–18 år er med eller har vært med i et idrettslag etter at de begynte på ungdomsskolen. Av de resterende har størsteparten deltatt i barneidrett, mens en mindre gruppe på åtte prosent aldri har

vært innom organisert idrett. Bildet er omtrent det samme for gutter og jenter. Men det er større frafall blant jenter enn blant gutter slik at kjønnsforskjellene i deltakelse øker fra fire-fem prosentpoeng på ungdomstrinnet til åtte prosentpoeng på videregående.

Det er betydelige forskjeller i idrettsdeltakelse knyttet til ungdommenes sosiale bakgrunn. 84 prosent av de med høy sosioøkonomisk status har deltatt i ungdomsidretten, mot 57 prosent av ungdommene med lav sosioøkonomisk status. Analysene viser at både rekruttering til – og frafall fra barneidretten bidrar til den sosialt skjeve rekrutteringen til ungdomsidretten. Dersom målet er å utjevne sosiale forskjeller i hvem som deltar i ungdomsidrett, bør det vurderes tiltak for å øke rekrutteringen til idrett blant underrepresenterte grupper og tiltak som tar sikte på å motvirke sosialt skjevt frafall før overgangen til ungdomsidretten.

Både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn deltar i ungdomsidrett i mindre grad enn gutter og jenter med norskfødte foreldre. 63 prosent av ungdommene med minoritetsbakgrunn har vært med i et idrettslag i løpet av tenårene, mot 79 prosent av ungdommer fra majoritetsbakgrunn. Under-representasjonen gjelder særlig blant jentene. Noe av forskjellene må sees i sammenheng med at mange med innvandrerbakgrunn vokser opp i familier med relativt lav sosioøkonomisk status. Samtidig viser analysene at unge med innvandrerbakgrunn er betydelig overrepresentert blant de som aldri har vært med i et idrettslag. Dette gjelder også blant de som har bodd lenge eller som er født i Norge. Blant guttene med og uten innvandrerbakgrunn er andelen som har sluttet i et idrettslag mens de gikk på barneskolen nokså lik. Blant jentene er det noe høyere frafall i minoritetsgruppen, selv om hovedforklaringen av forskjellene handler om rekrutteringen til idrett.

Mange slutter med idrett i løpet av tenårene. Frafallet skjer nokså jevnt fordelt i løpet av tenårene, med unntak for en noe høyere andel som slutter mellom 10.trinn og første klasse på videregående. En kritisk fase kan likevel synes å være overgangen til ungdomsidrett. Mens de gikk i 8. trinn har 14 prosent sluttet fram til undersøkelsen ble gjennomført i vårhalvåret.

Elevene på videregående fikk spørsmål om hvilken idrett de driver med – eller drev med tidligere. Fotball er den klart dominerende idretten, fulgt av håndball. 43 prosent av de som har oppgitt en idrett, oppga fotball. 17 prosent oppga håndball. Utover disse to store idrettene er spredningen stor. Fotball er helt dominerende blant gutter, og størst blant jenter også. Mange idretter er tydelig kjønnete i den forstand at de domineres helt klart av gutter (som motorsport, bandy, basketball, ishockey og golf) og andre idretter domineres av jenter (som dans, ridning, cheerleading og turn). Det er også noen sosioøkonomiske skillelinjer i valg av idrett, men de er mindre tydelige enn kjønnsforskjellene.

4 Endringer i organisert idrettsdeltakelse knyttet til pandemien

I dette kapitlet undersøker vi om, og eventuelt i hvilken grad, nærmere to år med restriksjoner knyttet til covid-19-pandemien har påvirket ungdoms deltakelse i den organiserte idretten. En hypotese er at pandemien har bidratt til at flere ungdommer enn normalt har sluttet med organisert idrett. Hvordan ser det ut for ungdomsbefolkningen sett under ett? Og hvordan har utviklingen vært for gutter og jenter, blant ungdom i ulike aldersgrupper og blant ungdom med ulik sosial bakgrunn? Som i forrige kapittel bygger analysene i dette kapitlet på spørsmålet: «Har du noen gang vært med i et idrettslag eller en idrettsklubb?».

For å undersøke hvorvidt covid-19-pandemien kan sies å ha påvirket ungdoms deltakelse i den organiserte ungdomsidretten har vi gjort noen metodiske grep, som er beskrevet nærmere i kapittel to. Kort fortalt bruker vi data fra alle kommunene som gjennomførte Ungdata *under* pandemien, det vil si i 2021, og de som gjennomførte *etter* at alle restriksjonene var over, det vil si fra og med midten av februar i 2022. Totalt gjennomførte 289 kommuner undersøkelsen i disse to årene. De samme kommunene har altså også gjennomført Ungdata *før* pandemien, de fleste i 2018 eller 2019, men også noen i 2017 og 2020. Vi bruker alle disse undersøkelsene som ble gjennomført *før* pandemien som en baseline, som sammenliknes med resultatene fra henholdsvis 2021 og 2022. Rent teknisk gjennomføres det flernivåanalyser, der kommunene er nivå to og ungdommene er nivå en. I alle analysene er det kontrollert for klassetrinn og kjønn, for å sikre at at ikke slike skjevheter mellom de ulike undersøkelsene påvirker resultatene.

4.1 Utvikling samlet sett

Tabell 4-1 viser hvor mange ungdommer som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten i årene før pandemien, under pandemien i 2021 og etter at pandemien var over våren 2022. Hovedbildet er en liten nedgang i andelen som har vært innom ungdomsidretten, fra 75 prosent før pandemien, til 74 prosent under pandemien og 73 prosent etter pandemien.

Tabell 4-1 Hvor mange i alderen 13–18 år som har vært med i et idrettslag gjennom oppveksten. Før, under og etter pandemien. Ungdata 2017–2022. Prosent.

	A. Før pandemien [2017-2020]	B. Under pandemien [2021]	C. Etter pandemien [2022]	Signifikanstest endring # B-A/C-B
Har aldri vært med	7	7	8	NS/*
Var tidligere med i barneidrett	18	19	19	*/NS
Har vært med i ungdomsidrett	75	74	73	*/*
Totalt	100	100	100	
N=	237 616	113 637	74 896	

Note: # B-A viser til det vi kan kalle for «pandemieeffekt», mens C-B viser til en «post-pandemieeffekt». NS betyr at endringen statistisk sett ikke er signifikant ($p > 0,001$). * betyr at endringen er statistisk signifikant ($p < 0,001$).

At det har vært relativt små endringer i andelen som har vært innom ungdomsidretten kan ha sammenheng med at målet ikke nødvendigvis fanger opp kortsiktige endringer, siden målet omfatter den enkeltes biografi som strekker seg mange år tilbake i tid. Et mer presist bilde av pandemiens konsekvenser kan vi få gjennom å måle hvor mange som var med i idrett på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Den øvre delen av Tabell 4-2 nedenfor viser andelen som *for tiden* er med i et idrettslag. Når vi ser alle aldersgruppene under ett, var 51 prosent av ungdommene med i et idrettslag *før* pandemien, 48 prosent var med *under* pandemien og 48 prosent var med *etter* pandemien. Målt på denne måten er endringene noe større, men fortsatt ikke spesielt store. Det viser tre prosentpoeng nedgang under pandemien, men derimot ingen ytterligere nedgang når vi ser på situasjonen etter at pandemien var over.

Tabell 4-2 Andel som er med i et idrettslag (deltakelse) og andel som har sluttet med ungdomsidrett (frafall). Før, under og etter pandemien. Aldersgruppe 13–18 år. Prosent.

	A Pre-pandemi [2017–2020]	B Pandemi [2021]	C Post-pandemi [2022]	B-A	C-B
(1) Deltakelse					
Andel som for tiden er med i et idrettslag eller en idrettsklubb	50,6	48,1	47,5	-2,6	(-0,6)
(2) Frafall					
Andel som sluttet i idrettslag etter at de begynte med ungdomsidrett	34,7	36,4	36,8	1,7	0,4

Note: Kolonnen B-A viser til det vi kan kalle for «pandemieeffekt», mens C-B viser til en «post-pandemieeffekt». Tallene i parentes viser til endringer som statistisk sett ikke er signifikant ($p > 0,05$).

At pandemien kan synes å bare hatt begrensede konsekvenser for ungdoms idrettsdeltakelse, får vi ytterligere en bekreftelse på når vi måler hvor mange som har sluttet med ungdomsidrett. Målet viser hvor mange som gjennom oppveksten har vært med i ungdomsidrett og som har sluttet før de deltok i undersøkelsen. Før pandemien hadde 35 prosent sluttet, under pandemien gjaldt det 36 prosent og etter pandemien 37 prosent. Frafallet har med andre ord totalt sett økt med to prosentpoeng.

4.2 Utvikling i ulike grupper

Når vi i Tabell 4-3 ser nærmere på hvordan deltakelsen i ungdomsidrett og frafallet har utviklet seg under og etter pandemien, viser det seg at utviklingen ikke har vært den samme i alle undergrupper. For det første tyder analysene på at den samlede pandemieffekten har vært sterkere blant jenter enn blant gutter. Sammenlikner vi situasjonen etter pandemien (2022) med før pandemien, har deltakelsen blant gutter blitt redusert med 2,0 prosentpoeng, mens jenter har hatt en nedgang på 3,5 poeng. Andelen som har sluttet med ungdomsidrett har økt marginalt med 0,5 prosentpoeng blant guttene, mens frafallet økte med 3,4 prosentpoeng blant jentene.

Det kommer også fram noen andre interessante kjønnsforskjeller. Det viser seg at guttene var mer rammet under selve pandemien enn jentene, mens det var større endring blant jentene etter at pandemien var over. Dette kan tyde på at noen av guttene som sluttet under pandemien kan ha kommet tilbake da pandemien var over. Blant jentene er den største nedgangen i deltakelse etter pandemien. For jentene kan deltakelsen i ungdomsidrett dermed se ut til å ha hatt mer en «post-pandemieffekt» enn en direkte pandemieffekt.

Tabell 4-3 Andel som er med i et idrettslag (deltakelse) og andel som har sluttet med ungdomsidrett (frafall) – etter kjønn og klasstrinn. Før, under og etter pandemien. Aldersgruppe 13–18 år. Prosent.

(1) Deltakelse: Andel som for tiden er med i et idrettslag eller en idrettsklubb

	A Pre-pandemi [2017–2020]	B Pandemi [2021]	C Post-pandemi [2022]	B-A	C-B
KJØNN					
Gutter	54,1	51,0	52,1	-3,1	1,1
Jenter	46,8	45,6	42,2	-1,2	-2,3
KLASSETRINN					
8. trinn	67,3	61,4	62,0	-5,9	(0,6)
9. trinn	60,3	56,2	55,2	-4,1	(-1,0)
10. trinn	50,0	47,7	47,3	-2,3	(-0,4)
Vg1	38,7	39,0	37,1	(0,3)	-1,9
Vg2	32,5	33,4	32,2	(0,9)	(-1,2)

(2) Frafall. Andel som har sluttet i idrettslag etter at de begynte med ungdomsidrett

	A Pre-pandemi [2017–2020]	B Pandemi [2021]	C Post-pandemi [2022]	B-A	C-B
KJØNN					
Gutter	31,2	33,4	32,1	1,8	-1,3
Jenter	38,3	39,6	41,7	1,3	2,1
KLASSETRINN					
8. trinn	10,8	14,1	13,3	3,3	(-0,8)
9. trinn	21,6	24,6	25,4	3,0	(0,8)
10. trinn	34,5	36,2	36,6	1,7	(0,4)
Vg1	51,2	51,3	52,7	(0,1)	1,4
Vg2	58,7	58,7	59,6	(0,0)	(0,9)

Note: Tallene i parentes viser ikke-signifikante endringer ($p < 0,05$). Kolonnen B-A viser til det vi kan kalle for «pandemieffekt», mens C-B viser til en «post-pandemieffekt».

Resultatene i tabellen over tyder videre på at pandemien har hatt større konsekvenser for de yngste tenåringene enn for de eldste. Sammenlikner vi pandemiåret 2021 med perioden før pandemien, var det en nedgang på seks prosentpoeng i andelen 8. klassinger som var med i idrettslag. Andelen 8. klassinger som deltok i idrettslag økte bare marginalt igjen etter pandemien. Blant elever i 9. og 10. trinn var det en nedgang både under pandemien og etter, med en samlet nedgang fra før til etter pandemien på rundt fem og tre prosentpoeng. Målet på frafall viser tilsvarende tendenser, dog med litt lavere utfall – en økning i frafallet på to til tre prosentpoeng blant elevene på ungdomstrinnet.

Blant elevene på videregående er tallene mer stabile når vi sammenlikner situasjonen før, under og etter pandemien. I denne aldersgruppen har det samlet sett vært en svak nedgang i deltakelse på ett prosentpoeng sammenliknet med perioden før pandemien og en tilsvarende økning i frafallet på rundt ett prosentpoeng.

Tabell 4-4 viser hvordan situasjonen har utviklet seg over tid blant ungdom med ulik sosioøkonomisk familiebakgrunn. Det er lite i disse tallene som tyder på at pandemien totalt sett har bidratt til *større* sosial ulikhet i deltakelse i ungdomsidrett. Sammenlikner vi de som vokser opp i familier med henholdsvis mest og minst ressurser, var det en forskjell i deltakelse i ungdomsidrett på 23 prosentpoeng før pandemien, på 25 prosentpoeng under pandemien og 23 prosentpoeng etter pandemien. Forskjellen i andelen som har sluttet i ungdomsidretten var 14 prosentpoeng før pandemien, 16 prosentpoeng under pandemien og 13 poeng etter pandemien. Resultatene tyder med andre ord på en viss økning i sosiale forskjeller under pandemien, samtidig som forskjellene er blitt visket helt ut igjen etter at pandemien var over.

Tabell 4-4 Andel som er med i et idrettslag og andel som har sluttet med ungdomsidrett – etter sosioøkonomisk status. Før, under og etter pandemien. Aldersgruppe 13–18 år. Prosent.

(1) Deltakelse: Andel som for tiden er med i et idrettslag eller en idrettsklubb

	A	B	C	B-A	C-B
	Pre-pandemi [2017-2020]	Pandemi [2021]	Post-pandemi [2022]		
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)					
Lavest SØS	37,8	35,1	35,6	-2,7	(0,5)
Lav SØS	44,8	42,3	43,5	-2,5	(1,2)
Middels SØS	50,4	48,7	48,2	-1,7	(-0,5)
Høy SØS	56,0	54,9	53,5	-1,1	(-1,4)
Høyest SØS	61,1	60,4	58,6	(-0,7)	-1,8

(2) Frafall. Andel som har sluttet i idrettslag etter at de begynte med ungdomsidrett

	A	B	C	B-A	C-B
	Pre-pandemi [2017-2020]	Pandemi [2021]	Post-pandemi [2022]		
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)					
Lavest SØS	42,6	45,3	44,3	2,7	(-1,0)
Lav SØS	39,1	40,9	40,2	1,8	(-0,7)
Middels SØS	35,4	36,6	36,7	1,2	(0,1)
Høy SØS	32,3	33,4	34,2	1,1	(0,8)
Høyest SØS	29,0	29,5	31,2	(0,5)	1,7

Note: Tallene i parentes viser ikke-signifikante endringer ($p < 0,05$). Kolonnen B-A viser til det vi kan kalle for «pandemieffekt», mens C-B viser til en «post-pandemieffekt».

Ser vi nærmere på tallene, viser det seg at deltakelsen gikk ned for de laveste sosioøkonomiske gruppene under pandemien, mens de gikk litt opp etter at pandemien var ferdig. I de øverste sosioøkonomiske gruppene var det mindre nedgang under selve pandemien, samtidig som nedgangen fortsatte noe etter pandemien.

I datamaterialet fra Ungdata finnes det ikke opplysninger om innvandrerbakgrunn tilbake i tid. Det er dermed ikke mulig å analysere mulige pandemieffekter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn.

4.3 Oppsummering

Dette kapitlet har handlet om hvordan covid-19-pandemien har påvirket ungdoms deltakelse i organisert idrett. Analysen av pandemiens konsekvenser viser at det har vært en nedgang i ungdoms idrettsdeltakelse på tre prosentpoeng. I undersøkelser gjennomført før pandemien var 51 prosent av ungdommen med i idretten, mot 48 prosent mens pandemien pågikk, og 48 prosent etter at restriksjonene for idretten var opphørt. Endringene er altså ikke spesielt store og knytter seg hovedsakelig til perioden under selve pandemien, mens det ikke har vært noen endringer i idrettsdeltakelse i den første tiden etter at pandemien var over.

«Pandemieffekten» var noe sterkere blant jentene. Andelen gutter som var med i idretten sank med to prosentpoeng i løpet av pandemien, mens nedgangen blant jenter var dobbelt så høy, fire prosentpoeng. Analysen viser også at pandemien totalt sett ikke har bidratt til større sosioøkonomiske forskjeller. De sosiale forskjellene økte litt under selve pandemien, men forskjellene minsket noe igjen etter at pandemien var over. Utviklingen skyldes at frafallet blant ungdom med høy sosioøkonomisk status økte etter pandemien, men også at det var noe økt deltakelse blant ungdom med lav sosioøkonomisk status.

5 Trening på flere arenaer

I dette kapittelet inkluderer vi flere treningsarenaer enn den organiserte idretten. Målet er å gi en mer helhetlig oversikt over hvor mye ungdom trener, basert på spørsmål om hvor ofte de trener på ulike arenaer. Vi starter analysene med å se nærmere på hvor ofte ungdom trener samlet sett, det vil si uavhengig av hvilken arena treningen foregår på, og vi undersøker om det er systematiske forskjeller etter alder, kjønn og sosial bakgrunn. Deretter studerer vi hvilke typer trening ungdom driver med, og om det er forskjeller mellom ulike grupper av ungdom når det gjelder hvor ofte de trener på ulike arenaer.

I dette kapittelet vil vi også undersøke om – og eventuelt i hvor stor grad – ungdoms treningsvaner ble påvirket av pandemien og hva som har skjedd etter at restriksjonene opphørte. Siden spørsmål om trening på ulike arenaer har vært med i Ungdata siden 2014, kan vi følge utviklingen tilbake i tid lenger enn det som var mulig i det forrige kapittelet. I analysene vil vi ta utgangspunkt i data som foreligger fra 2014 og fram til pandemien inntraff i 2020 – og lage trendkurver som viser utviklingen i disse sju årene. Deretter vil vi se spesielt på situasjonen i 2021 og 2022 og undersøke i hvilken grad utviklingen gjennom disse to årene viser til kontinuitet eller brudd med trendene forut for pandemien. Vi vil både undersøke hvordan utviklingen har vært for ungdom samlet sett og separat for gutter og jenter, for ungdomsskoleelever og elever i videregående og blant ungdom med ulik sosioøkonomisk status.

5.1 Hvor mye trener ungdom?

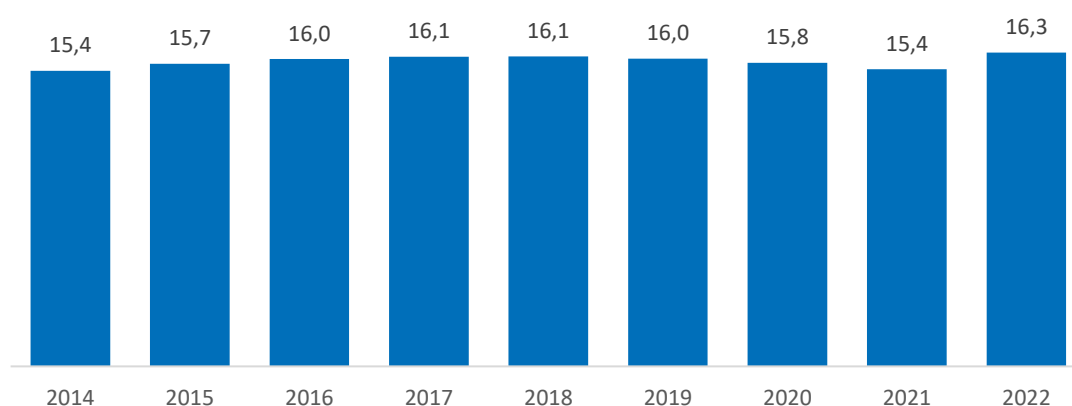
Vi starter med å gi en oversikt over hvor hyppig ungdom trener uavhengig av hvilken arena treningen foregår på. Vi analyserer et samlemål fra fire spørsmål om hvor ofte ungdom trener på følgende arenaer: i idrettslag, i treningsstudio, trening på egen hånd og trening på andre organiserte måter (der kampsport og dans er nevnt som eksempler). I metodekapittelet er det gjort nærmere rede for hvordan målet er konstruert. Kortversjonen er at det måler hvor mange ganger i måneden ungdom trener samlet sett på de fire arenaene nevnt over.

Resultatene viser at ungdom i gjennomsnitt trener 16 ganger i måneden. En typisk ungdom deltar altså i rundt fire treningsøkter i uka. Tallet kan virke høyt, men merk at målet inkluderer flere typer aktiviteter, det rommer både korte og lange økter og økter med lav og høy intensitet. Det sier heller ikke noe om hvor mange dager ungdom trener, da det er mulig å trene flere ganger i løpet av en dag. En kan for eksempel tenke seg en jente eller gutt, som er aktiv i et idrettslag, og som trener eller spiller en kamp på ettermiddagen, og som allerede før skolen eller i en fritime på skolen har tatt seg en løpetur. Den samme ungdommen kan også tenkes å avslutte dagen med situps hjemme. Denne ungdommen vil ha tre treningsøkter på en dag, med varierende intensitet og mengde trening. Det er også en del som

deltar i flere idretter, og mange av disse vil nok bidra til å trekke opp gjennomsnittet.

Figur 5-1 viser utviklingen i gjennomsnittlig antall treningsøkter i perioden 2014 til 2022. Trenden viser en økning fra 15,4 til 16,1 treningsøkter i perioden 2014 til 2017/2018. Etter det, og fram til året da pandemien startet, ble tallet redusert til 15,8. Resultatet i 2021 – målingen som ble foretatt under pandemien – tyder på at denne nedgangen fortsatte med pandemien. I dette året var gjennomsnittlig antall treningsøkter redusert til 15,4. I 2022 økte nivået igjen nokså mye, til 16,3 økter, som er det høyeste nivået siden målingene startet i 2014.

Figur 5-1 Gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden – i aldersgruppen 13–18 år. Ungdata 2014–2022

Note: Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

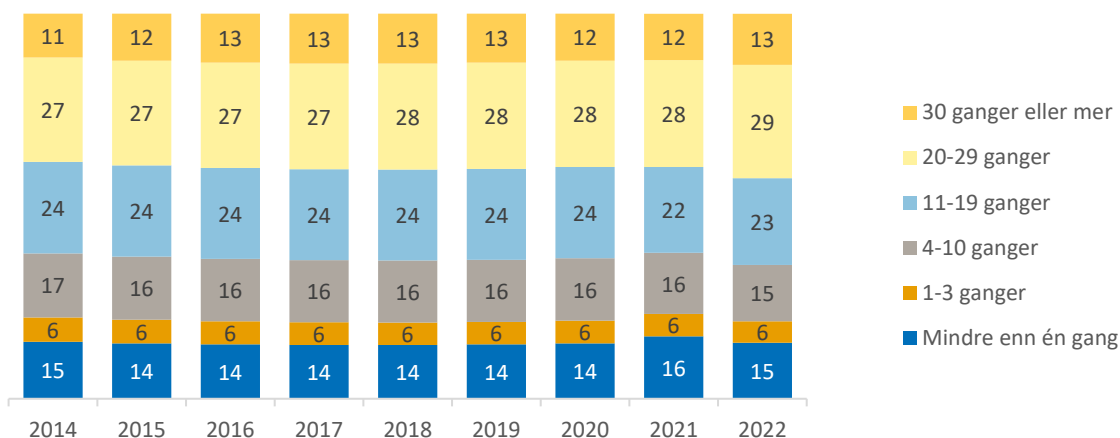
Undersøkelsen tyder videre på at det finnes mange som trener mye, men også at det er store variasjoner i hvor mye ungdom trener. Standardavviket i en fordeling sier noe spredningen. I våre data er standardavviket 13,1. At det er nesten like høyt som gjennomsnittet, betyr at det finnes mange som trener langt mindre enn gjennomsnittet, men også at et betydelig antall ungdommer trener langt mer.

Figur 5-2 viser mer detaljerte tall når vi deler ungdommene inn i kategorier etter hvor mange ganger de trener i måneden. Figuren illustrerer for det første den store variasjon det er mellom ungdom når det gjelder hvor mye de trener. I 2022 trente en ikke ubetydelig del (42 prosent) mer enn 20 ganger i måneden, mens 23 prosent trente 11–19 ganger. 15 prosent trente 4–10 ganger i måneden, mens 21 prosent av ungdommene trente mindre enn fire ganger i måneden.

For det andre illustrerer figuren av fordelingen i ungdoms treningsaktivitet at det har vært stor grad av stabilitet gjennom de ni årene dette har blitt kartlagt gjennom Ungdata. Det har riktignok vært en tendens til at andelen som trener mer enn ti ganger i måneden økte noe fram til 2017–2018, og at denne andelen ble redusert under pandemien og tok seg opp igjen pandemien. Samtidig er hovedbildet her at spredningen mellom ungdommer i antall gjennomførte treningsøkter er nokså lik

gjennom hele den kartlagte perioden. Andelen som trener mindre enn en gang i måneden har for eksempel i alle årene ligget mellom 14 og 16 prosent, mens andelen som trener mer enn 30 ganger har ligget mellom 11 og 13 prosent.

Figur 5-2 Antall treningsøkter i måneden – i aldersgruppen 13–18 år. Ungdata 2014–2022

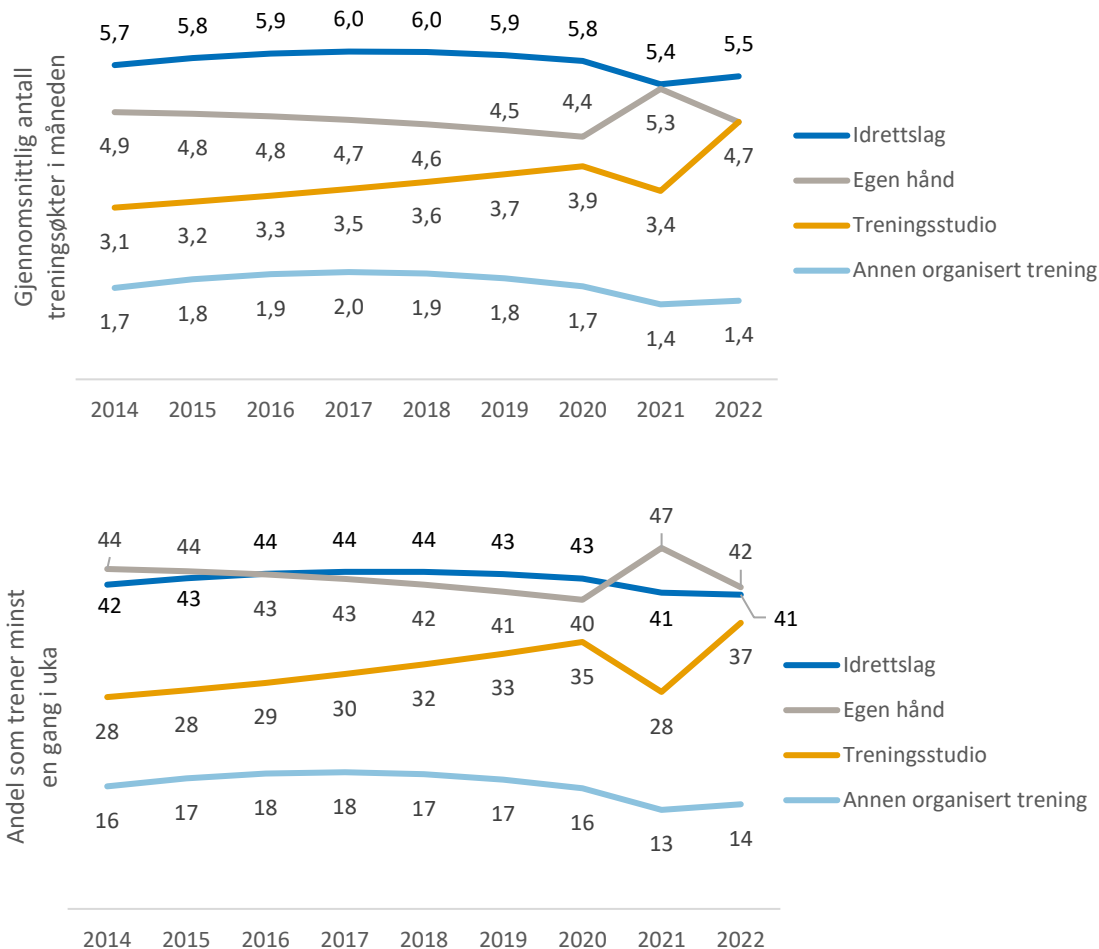

Note: Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Figur 5-3 gir innsikt i hvordan utviklingen har vært når vi splitter resultatene opp i de arenaene treningen har foregått på. Den øverste delen viser gjennomsnittlig antall økter innenfor de fire treningsarenaene som er kartlagt. Den nederste delen viser hvor mange prosent som trener ukentlig på hver av disse arenaene.

La oss først se nærmere på utviklingen fram til før pandemien startet. Her er det to utviklingstrekk som er verdt å kommentere spesielt på. Det ene er at det å trene på egen hånd har gått noe ned. Mens 44 prosent drev med egentrening i 2014, var tallet 40 prosent i 2020. I gjennomsnitt endret antallet treningsøkter seg fra 4,9 til 4,4. Det andre er at det har vært en betydelig økning i bruken av treningsstudio. Både andelen som trener på treningsstudio har økt (fra 28 prosent i 2014 til 35 prosent i 2020) og gjennomsnittlig antall treningsøkter (økning fra 3,1 i 2014 til 3,9 i 2020). Trening i idrettslag har samlet sett endret seg forholdsvis lite når vi ser hele denne før-pandemi-perioden under ett. Det var imidlertid en tendens til en svak økning fra 2014 og noen år framover, for deretter å bli redusert igjen like før pandemien. Den samme tendensen gjelder andre former for organisert trening.

Figur 5-3 Trening på ulike arenaer – i aldersgruppen 13–18 år. Gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden og andel som trener på den aktuelle arenaen minst en gang i uka. Ungdata 2014–2022.

Note: Se Vedleggstabell 1 for mer detaljerte tall for trening på ulike arenaer. Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Ett år ut i pandemien – i 2021 – ser vi imidlertid en tydelig nedgang i aktivitetsnivået på treningsstudio, men også en viss nedgang i idrettslagstreeningen og andre former for organisert trening. Derimot økte trening på egen hånd, uten at dette fullt ut kompenserte for nedgangen i de andre treningsformene.

Etter pandemien går imidlertid utviklingen i motsatt retning. For det første er det færre som trener på egen hånd enn under pandemien. Egenhåndstreeningen er omtrent tilbake på nivået før pandemien. For det andre øker bruken av treningsstudio en god del og gjennomsnittlig antall treningsøkter er høyere enn hva tilfelle var før pandemien.

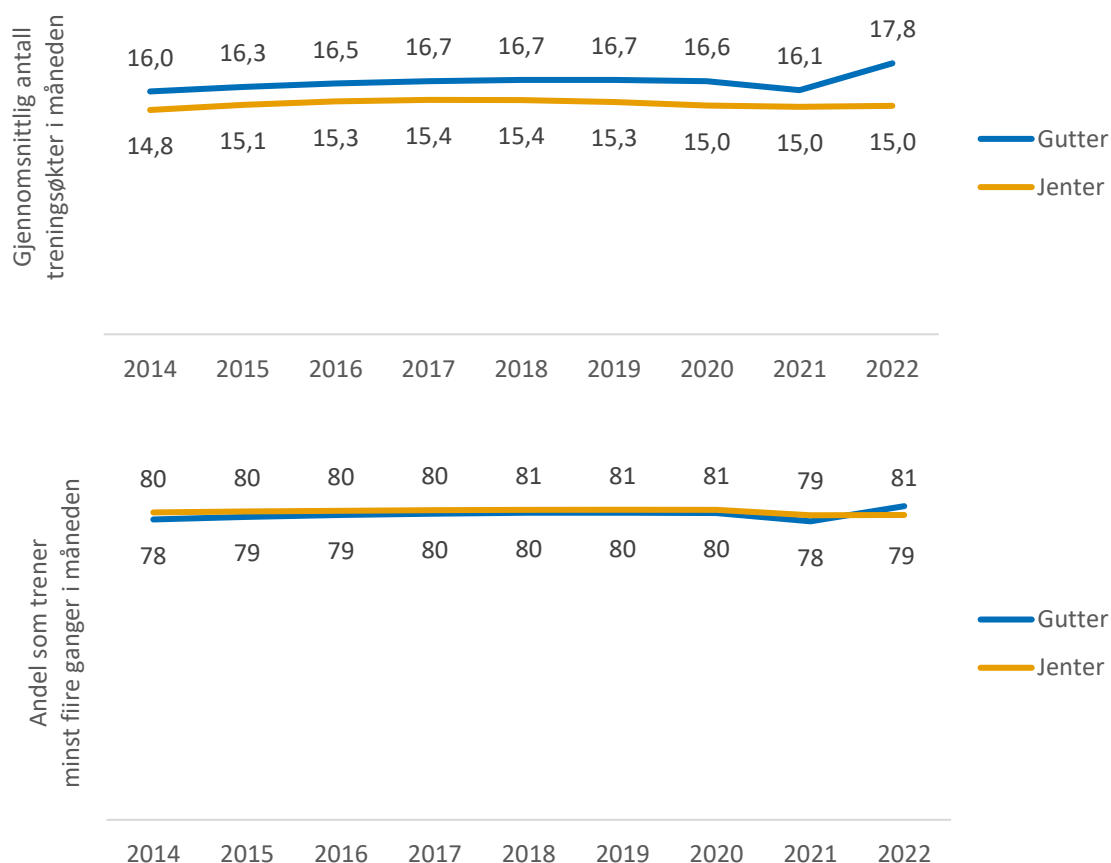
Trening i idrettslag holder seg derimot nokså stabilt etter pandemien – og bidrar dermed ikke til å kompensere for nedgangen man så under selve pandemien. Antallet treningsøkter i idrettslag er 5,5 i 2022 – det laveste tallet som er registrert siden målingene startet i 2014 og fram til pandemien. Andelen som trener i

idrettslag er 41 prosent etter pandemien, det vil si to-tre prosentpoeng lavere enn i tidsperioden før pandemien inntraff. Disse analysene sammenfaller med konklusjonen fra forrige kapittel der vi også fant en mindre nedgang i idrettslagsdeltakelse i forbindelse med pandemien, uten at dette endret seg noe særlig etter at pandemien var over.

5.2 Kjønn

Figur 5-4 viser at andelen som trener minst fire ganger i måneden har ligget på rundt 80 prosent for både gutter og jenter i alle de årene dette er kartlagt i Ungdata. Selv om andelen som trener jevnlig er nokså lik blant gutter og jenter, er det slik at gutter i gjennomsnitt trener noe *oftere* enn jenter. Størrelsen på kjønnsforskjellen i treningshyppighet varierer noe fra år til år, men grovt sett rapporterer gutter litt over én treningsøkt mer enn jenter i måneden.

Figur 5-4 Trening på ulike arenaer – blant gutter og jenter i aldersgruppen 13–18 år. Gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden og andel som trener minst fire ganger i måneden. Ungdata 2014–2022

Note: Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Den øverste delen av Figur 5-4 viser utviklingen i gjennomsnittlig antall treningsøkter for gutter og jenter fra 2014 til 2022. I de første årene etter 2014 økte antall

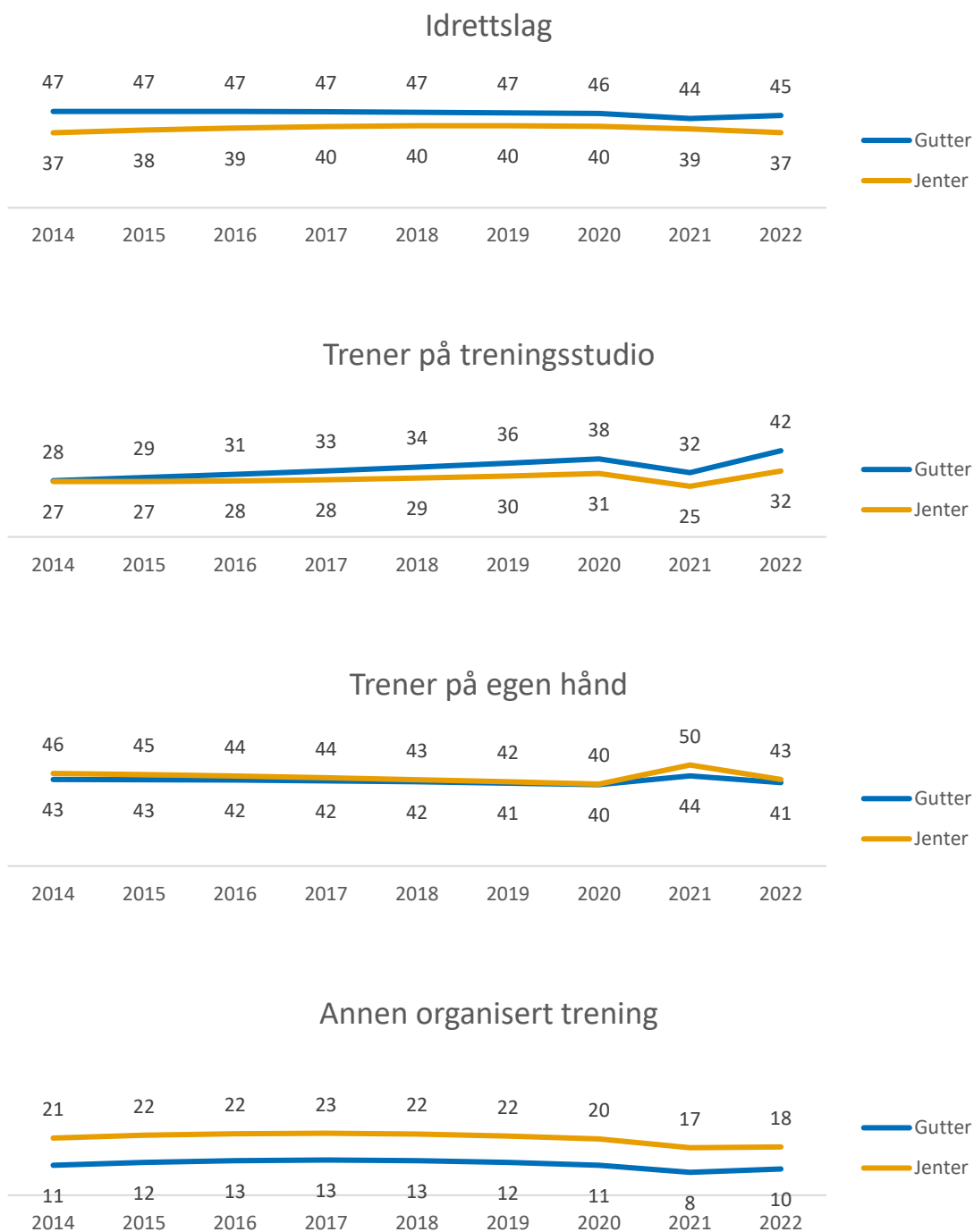
gjennomsnittlige treningsøkter både for gutter og jenter, med en viss utflating for begge kjønn fram til og med 2018. For guttene fortsatte denne utflatingen fram til pandemien, men under pandemien gikk treningsaktiviteten en del ned for guttene (0,5 treningsøkter i gjennomsnitt). Etter pandemien økte imidlertid aktivitetsnivået nokså mye blant guttene (1,7 treningsøkter). Økningen var såpass stor at aktivitetsnivået i 2022 var det høyeste siden målingene startet i 2014. Blant jentene gikk antallet treningsøkter noe ned i årene før pandemien og holdt seg konstant gjennom pandemien og fram til etter at pandemien var over.

Figur 5-5 viser hvordan andelen gutter og jenter som trener på ulike arenaer minst en gang i uka har utviklet seg fra 2014 til 2022. Resultatene viser at økningen i andelen som bruker treningsstudio har vært langt større blant gutter enn jenter. Mens 28 prosent av guttene trente ukentlig på treningsstudio i 2014, var tallet 42 prosent i 2022. Målt ut fra hyppighet brukte guttene i gjennomsnitt treningsstudio 3,3 ganger i måneden i 2014 – mot 5,8 ganger i 2022 (se Vedleggstabell 2). Det har også vært en økning blant jentene fra 27 prosent til 35 prosent, men altså en god del mindre enn blant guttene i samme periode.

Fra 2014 til 2017 økte andelen jenter som trente i idrettslag fra 37 til 40 prosent. Tallet holdt seg konstant fram til pandemien. I 2021 falt andelen svakt til 39 prosent og videre til 37 prosent etter pandemien. Ser vi nærmere på hvor ofte gutter og jenter trener eller konkurrerer i idrettslag (se Vedleggstabell 2), viser også disse tallene en økning i aktivitetsgrad blant jenter i de første årene som dette er kartlagt i Ungdata – fra 4,7 økter organisert idrett i måneden i 2014 til 5,4 i 2018. Denne utviklingen ble imidlertid brutt i forbindelse med pandemien og det er lite som tyder på at aktivitetsnivået i idrettslag tok seg særlig mye opp igjen blant jentene etter pandemien.

For guttene var utviklingen fram til pandemien preget av større grad av stabilitet når vi måler dette gjennom andelen som har vært aktive minst en gang i uka. Blant guttene har det imidlertid vært en svakt nedadgående trend i gjennomsnittlig antall økter organisert idrett helt fra 2014 og fram til pandemien, der tallene gikk mer ned enn i perioden fram til 2020. Men i motsetning til jentene, var guttenes aktivitetsnivå i idrettslag *etter* pandemien omtrent på samme nivå som *før* pandemien i 2020. Dette kan tyde på at en del av guttene midlertidig var ute av organisert idrett, og at frafallet for jentene har vært noe mer vedvarende.

Figur 5-5 Andel gutter og jenter som trener minst en gang i uka på ulike arenaer – i aldersgruppen 13–18 år. Ungdata 2014–2022

Note: Se Vedleggstabell 2 for mer detaljerte tall for trening. Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Når det gjelder trening på egen hånd, var utviklingen fram til pandemien nokså lik for gutter og jenter. Under pandemien var det derimot større økning blant jentene enn guttene i andelen som trente på egen hånd. Samtidig som fallet blant jentene var større etter pandemien. Når det gjelder trening i andre organiserte former enn idrettslag, har utviklingen over tid vært nokså lik for gutter og jenter.

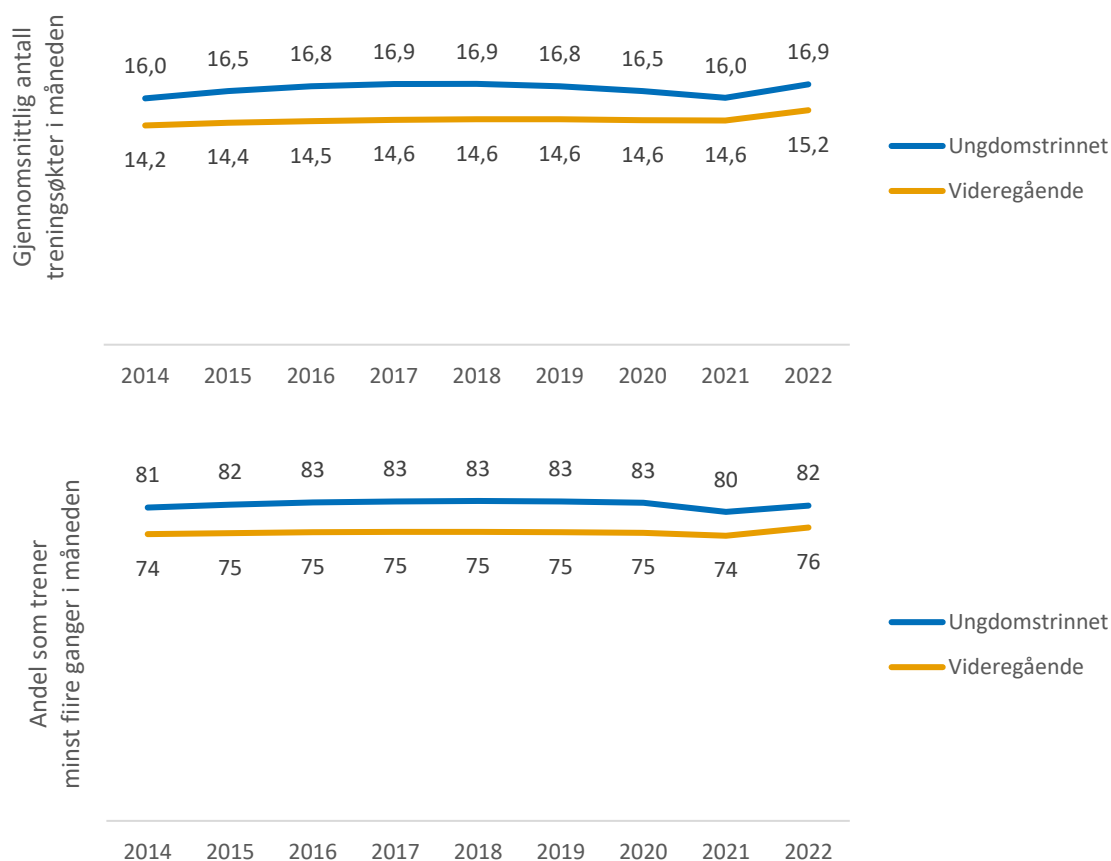
5.3 Alder

Figur 5-6 viser øverst utviklingen i gjennomsnittlig antall treningsøkter for ungdomsskoleelever og elever i videregående og nederst andelen som har trent minst fire ganger i måneden. Ser vi på tallene som viser andeler først, var utviklingen stabil for begge aldersgruppene i perioden før pandemien – med en liten nedgang på tre prosentpoeng blant ungdomsskoleelevene og ett prosentpoeng på videregående under selve pandemien. Tallene gikk opp igjen etter pandemien med to prosentpoeng i begge grupper.

Når vi ser på antallet treningsøkter, er imidlertid utviklingen over tid noe ulike for de to aldersgruppene. Blant ungdomsskoleelevene var det en nedadgående trend i årene før pandemien, en trend som bare fortsatte *under* pandemien – og som ble brutt *etter* at pandemien var over. Fra 2021 til 2022 økte antallet treningsøkter blant ungdomsskoleelevene med 0,9 økter. Det tilsvarer hele nedgangen fra 2017 til 2021.

Blant elevene i videregående var det derimot ikke store endringer i antallet treningsøkter i årene *før* pandemien. Det er videre lite som tyder på at dette endret seg særlig *under* pandemien i 2021, mens det *etter* pandemien har vært en økning i aktivitetsnivået også for denne aldersgruppen.

Figur 5-6 Trening på ulike arenaer – blant elever på ungdomsskolen (8. til 10. trinn) og i videregående (Vg1-Vg2). Gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden og andel som trener minst fire ganger i måneden. 2014–2022

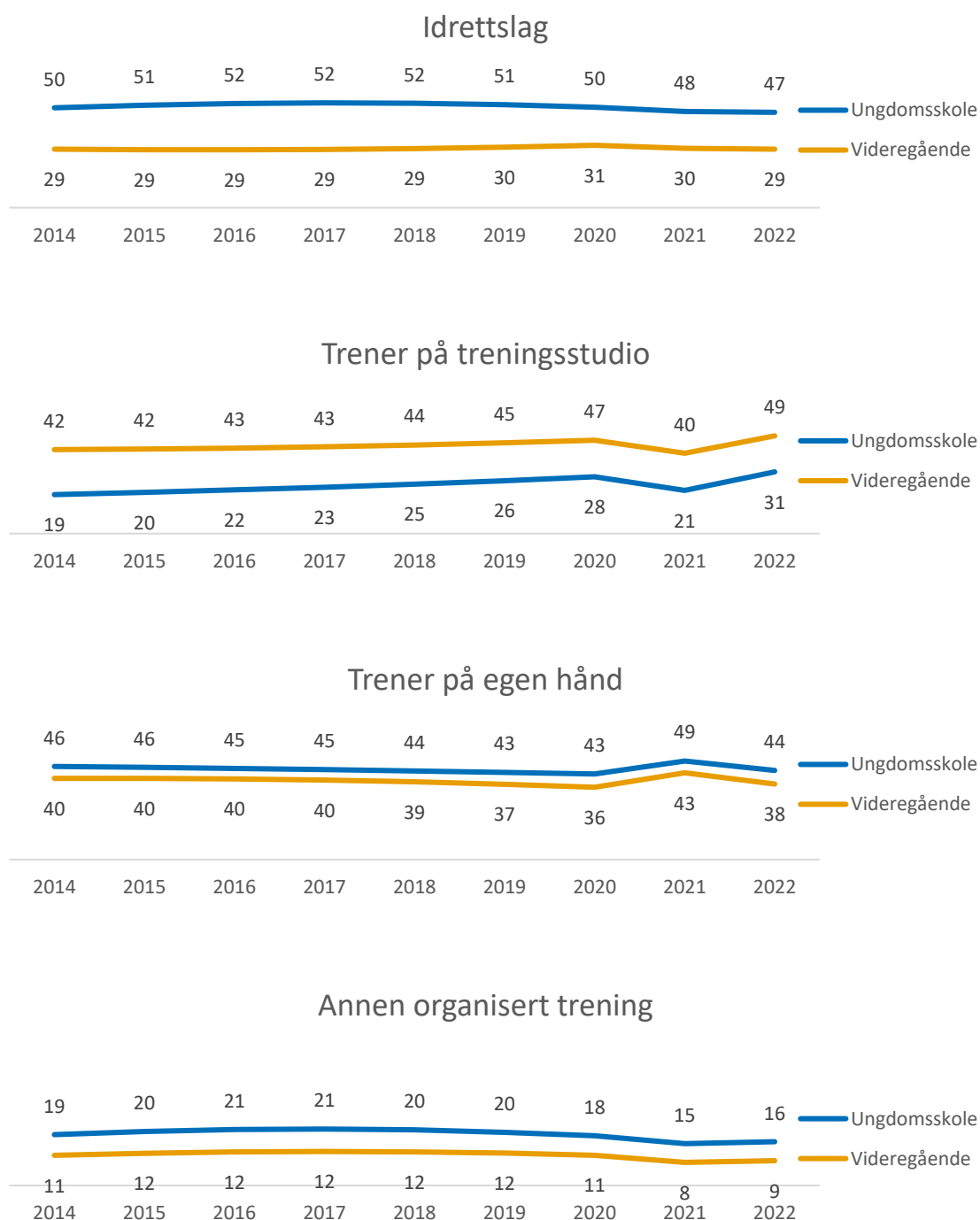
Note: Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Figur 5-7 viser utviklingen over tid i andelen som trener minst en gang i uka på ulike arenaer. Når det gjelder trening på egen hånd og i andre organiserte former enn idrettslag, har utviklingen over tid vært nokså lik for de yngste og de eldste tenåringene.

Trening på treningsstudio har imidlertid gjennom hele denne perioden økt mer blant ungdomsskoleelever enn blant elever i videregående. Det samme mønsteret gjenfinnes, men enda tydeligere, når vi ser nærmere på hvor hyppig ungdom bruker treningsstudio (se Vedleggstabell 3). Særlig har økningen vært stor blant elever i 9. og 10. trinn. For perioden 2014 til 2022 under ett, har gjennomsnittlig antall treningsøkter på treningsstudio nesten fordoblet seg blant ungdomsskoleelevene. Utviklingen har foregått nokså jevnt fram til pandemien. I begge grupper var det en nedgang på sju prosentpoeng under pandemien – fra 2020 til 2021 – i andelen som trener minst ukentlig på treningsstudio. Målt gjennom hyppighet var det derimot større nedgang blant ungdomsskoleelevene enn blant elevene i

videregående. Etter pandemien har det vært en markant økning på 9–10 prosentpoeng i begge grupper. Målt gjennom hyppighet var det også i denne perioden noe større utslag blant de yngste enn de eldste.

Figur 5-7 Andel elever på ungdomsskolen (8. til 10. trinn) og i videregående (Vg1-Vg2) som trener minst en gang i uka på ulike arenaer. 2014–2022

Note: Se Vedleggstabell 3 for mer detaljerte tall for trening og for alle klassetrinn (8. trinn – Vg2). Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Når det gjelder aktivitetsnivået i idrettslag, har utviklingen vært noe forskjellig når vi sammenlikner de yngste og de eldste tenåringene. For elevene i videregående er hovedbildet nokså små endringer – når vi ser hele perioden under ett. Andelen som trener minst ukentlig har ligget på mellom 29 og 31 prosent i alle årene. Antall treningsøkter varierer heller ikke så mye, fra 3,8 til 4,1 økter i gjennomsnitt (se Vedleggstabell 3). Det er likevel en tendens til at både andelen elever i videregående som trener i idrettslag og antallet treningsøkter økte noe før pandemien og gikk noe ned under pandemien og året etter. Uansett har utslagene av pandemien vært nokså begrenset for de eldste tenåringenes deltakelse i idrettslag.

Blant ungdomsskoleelevene har det vært noe større endringer over tid. Deltakelsen økte fra 2017/2018, for deretter å gå noe ned fram til pandemien. Under pandemien gikk tallet ytterligere ned og har holdt seg på det samme nivået etter pandemien. Sammenlikner vi situasjonen i 2022 etter pandemien med «toppåret» 2017, har det samlet vært en nedgang i gjennomsnittlig antall treningsøkter på 0,8 – hvorav omtrent halvparten skjedde i forbindelse med pandemien – og en nedgang i andelen som trener ukentlig på fem prosentpoeng, hvor tre poeng har sammenheng med pandemien.

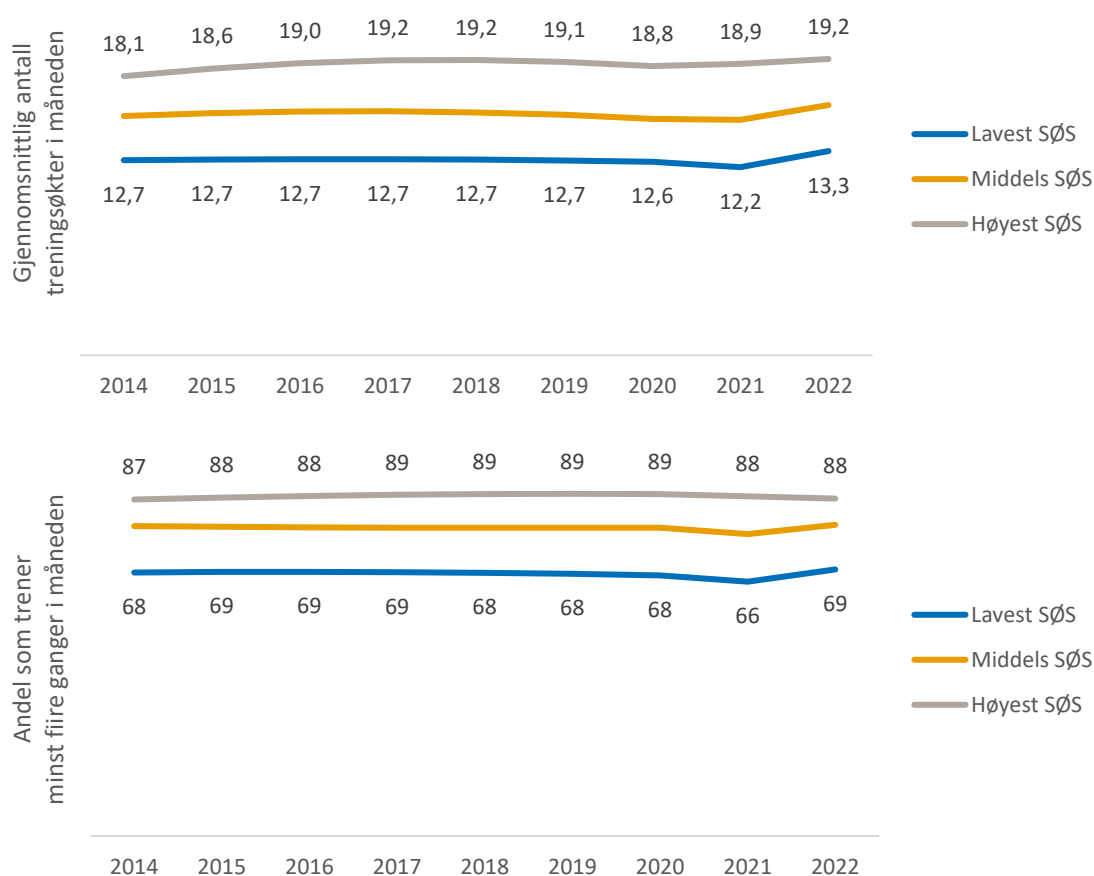
5.4 Sosioøkonomisk bakgrunn

Figur 5-8 viser utviklingen over tid blant ungdom med ulik sosioøkonomisk familiebakgrunn – øverst i gjennomsnittlig antall treningsøkter og nederst i andelen som trener minst fire ganger i måneden. Hovedbildet er nokså store sosiale forskjeller både i deltakelsesnivået og i treningshyppighet. Forskjellene i treningsaktivitet etter sosioøkonomisk familiebakgrunn er langt større enn forskjellene mellom gutter og jenter og mellom ulike aldersgrupper. I figuren viser vi resultatene for tre sosioøkonomiske grupper. Gruppen som er definert som «lavest SØS» utgjør den femdelen av ungdom med færrest ressurser hjemme. «Høyest SØS» tilsvarer femdelen med flest ressurser, mens «middels SØS» er femdelen i midten av den sosioøkonomiske fordelingen. I analysene sammenlikner vi ungdommene med lavest og høyest SØS.

I årene forut for pandemien, var ungdom med lavest SØS omtrent like aktive i alle de årene som er kartlagt her. I hele perioden fra 2014 til 2020 har andelen som trener jevnlig ligget på 68-69 prosent og antallet treningsøkter ligget på rundt 12,7. Ungdommene med høyest SØS økte derimot aktivitetsnivået sitt fra 18,1 til 19,2 i perioden 2014 til 2018, for deretter å gå ned til 18,8 i 2020. Dette betyr at i de åtte årene før pandemien økte først de sosiale forskjellene i treningsaktivitet noe, for deretter å bli noe mindre.

Resultatene viser videre at *under* selve pandemien økte forskjellene igjen, samtidig som de ble mindre *etter* pandemien i 2022. Generelt ser pandemien ut til å ha påvirket det samlede treningsaktivitetsnivået til ungdommene med høyest SØS i nokså liten grad. Blant ungdommene med lavest SØS gikk aktivitetsnivået noe ned under pandemien, men økte betydelig etter pandemien.

Figur 5-8 Trening på ulike arenaer – blant ungdom med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Gjennomsnittlig antall treningsøkter i måneden og andel som trener minst fire ganger i måneden. 2014–2022

Note: Lavest SØS refererer her til de 20 prosent av ungdommene med færrest sosioøkonomiske ressurser hjemme. Høyest SØS er de 20 prosentene med mest ressurser. Middels SØS er de 20 prosentene på midten.

Se Vedleggstabell 4 for mer detaljerte tall og for alle sosioøkonomiske grupper.

Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

Figur 5-9 viser utviklingen over tid i andelen ungdom med ulik sosioøkonomisk status som trener minst en gang i uka på fire ulike treningsarenaer. Når det gjelder trening i idrettslag, var det en tendens til at de sosiale forskjellene økte fra 2014 til 2017 – fra en forskjell på 20 til 23 prosentpoeng. Etter 2017 og fram til pandemien var ulikheten i idrettslagstrening nokså stabil. I pandemiåret økte imidlertid forskjellene til 25 prosentpoeng, for deretter å bli redusert til 23 poeng igjen i 2022.

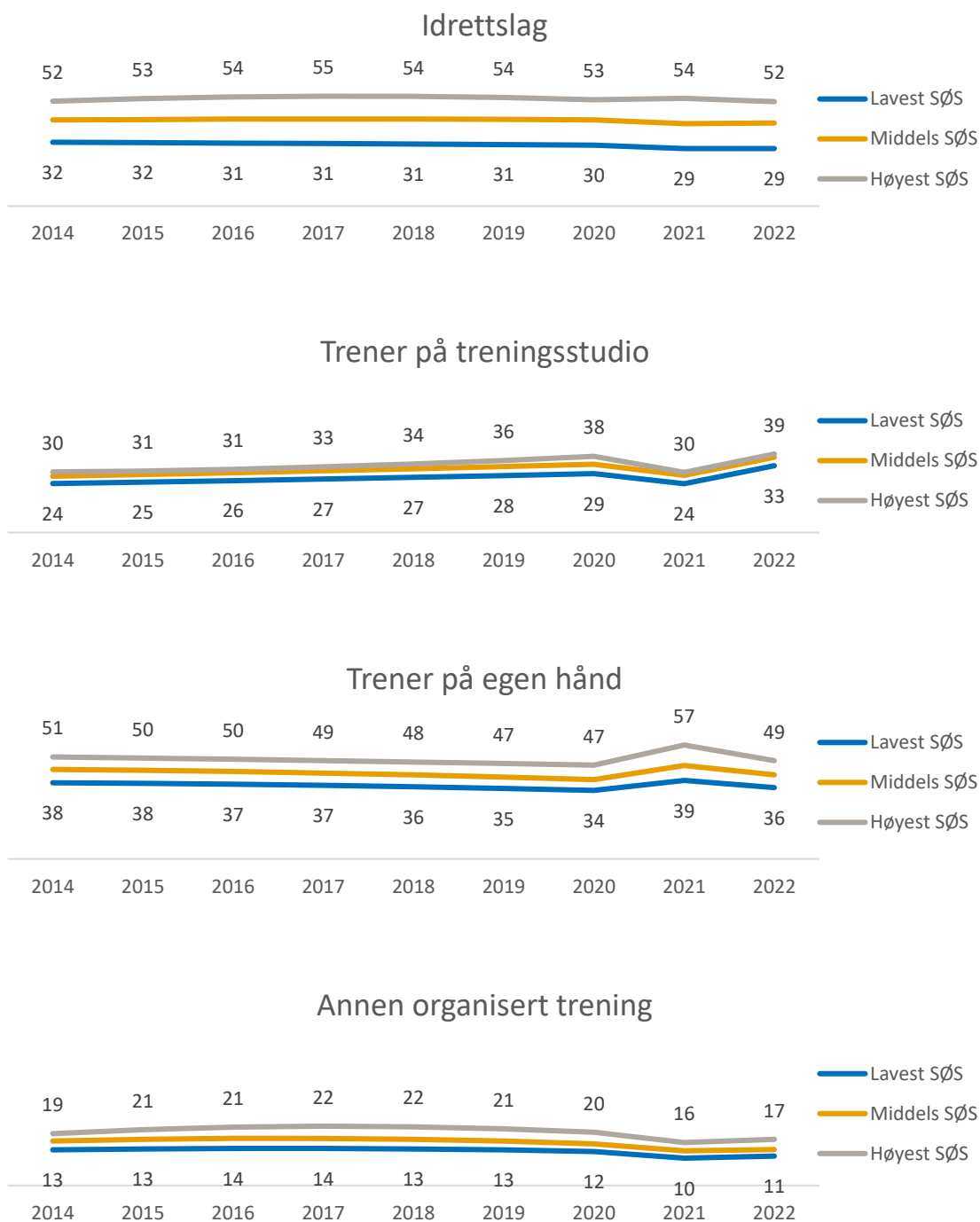
De sosioøkonomiske forskjellene i andelen som trener på treningsstudio er generelt lave og mye mindre enn for den organiserte idretten. Men det er en tendens til økte sosiale forskjeller i hele perioden fram til pandemien (fra seks til åtte prosentpoeng over åtte år). Under pandemien sank andelen som trente ukentlig på treningsstudio for begge grupper, men mest for ungdom med høyest sosioøkonomisk status, slik at forskjellen var tilbake på seks prosentpoeng. Etter pandemien

økte deltakelsen like mye i begge grupper. Utviklingen i retning av økte forskjeller i bruken av treningsstudio før pandemien ble dermed ikke bare brutt i forbindelse med pandemien, men redusert.

Det er videre flere som trener på egen hånd blant ungdom med høy sammenliknet med lav sosioøkonomisk status. På dette området har forskjellen i treningsaktivitet mellom de med høyest og lavest SØS vært nokså lik i hele perioden 2014 til 2022, med ett unntak: under pandemien ble forskjellene noe større fordi denne treningsformen økte mer blant ungdom med høyest enn med lavest SØS. Etter pandemien var det tilsvarende større nedgang blant ungdom med høyest enn med lavest SØS, slik at ulikhetene etter pandemien og før pandemien var omtrent like store.

Når det gjelder annen organisert trening, var det tendenser til økte forskjeller fram til like før pandemien. Under pandemien og etter har imidlertid forskjellene blitt noe mindre.

Figur 5-9 Andel ungdom med ulik sosioøkonomisk familiebakgrunn som trener minst en gang i uka på ulike arenaer. 2014–2022

Note: Tallene for 2014 til 2020 er estimert ut fra regresjonsanalyser med tid som lineær og kurvlineær variabel. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 2.

5.5 Innvandrerbakgrunn

Siden det ikke finnes opplysninger i Ungdata om innvandrerbakgrunn tilbake i tid, kan vi ikke gi noen svar på hvordan pandemien påvirket treningsvanene blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Vi kan likevel gi et bilde av om

innvandrerbakgrunn har noe å si for hvilke treningsarenaer ungdom trener på. I Tabell 5-1 sammenlikner vi gutter og jenter med og uten innvandrerbakgrunn. La oss først se nærmere på guttene. Målt i antall treningsøkter er det ingen forskjell mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn. Det er heller ikke spesielt store forskjeller når det gjelder hvilke arenaer guttene trener på. Det er en tendens til at flere gutter uten innvandrerbakgrunn trener i idrettslag og en svak overvekt på treningsstudio. Motsatt er det noen flere gutter med innvandrerbakgrunn enn uten som trener på egen hånd og en god del flere som trener på andre organiserte måter.

Tabell 5-1 Andel elever på videregående som trener minst en gang i uka på ulike arenaer. Etter kjønn og innvandrerbakgrunn. Aldersgruppen 16–18 år. Ungdata 2020–2022.

	Gutter med norskfødte foreldre	Gutter med utenlandsfødte foreldre	Jenter med norskfødte foreldre	Jenter med utenlandsfødte foreldre
Gjennomsnittlig antall økter på ulike arenaer				
Idrettslag	5,2	4,5	4,1	2,1
Treningsstudio	6,0	5,9	4,2	3,0
Trener på egen hånd	4,5	4,9	5,0	4,8
Annen organisert trening	0,7	1,1	1,4	1,3
Totalt antall gjennomsnittlige økter	16,3	16,3	14,7	11,1
Andel som trener minst en gang i uka på følgende arenaer				
Idrettslag	38	35	31	18
Treningsstudio	45	42	38	26
Trener på egen hånd	40	44	48	41
Annen organisert trening	7	11	13	13
N=	33 548	6 102	34 723	6 315

Blant jentene er kontrastene derimot nokså store. Jenter med norskfødte foreldre trener i gjennomsnitt nesten fire økter mer i måneden enn jenter med utenlandsfødte foreldre. Hovedårsaken knytter seg til trening i idrettslag og på treningsstudio, der det er langt flere jenter med norskfødte foreldre enn med innvandrerbakgrunn som trener samtidig som det skjer oftere. Men det er også vanligere at jenter med norskfødte foreldre trener på egen hånd. For andre organiserte treningsformer, er det ingen nevneverdige forskjeller mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn.

5.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi analysert trening på ulike arenaer – treningscenter, idrettslag eller på egen hånd. Vi har undersøkt hvordan trening på ulike arenaer har endret seg siden 2014 og frem til i dag – med et spesielt blikk for endringer under covid-19-pandemien. De aller fleste driver med en eller annen form for trening, og i gjennomsnitt trener ungdom 16 ganger i løpet av en måned. Tallet er høyt, og innebærer at «gjennomsnittsungdommen» gjennomfører én treningsøkt annenhver dag. Som påpekt i kapittel to, må tallet ikke tolkes som hundre prosent eksakt, siden det metodisk knytter seg noen usikkerheter til hvordan ungdom rapporterer antall treninger. I undersøkelsen er det ikke kartlagt når ungdommene gjennomfører treningene sine, og heller ikke i hvilken grad de sprer dette utover eller gjennomfører flere økter om dagen. I målet for ungdommenes samlede treningsaktivitet inngår trening på flere treningsarenaer, korte og lange økter og økter med varierende grad av intensitet. Gjennomsnittstallet må også tolkes ut fra at det er mulig å gjennomføre flere treningsøkter i løpet av samme dag.

Resultatene viser at over 40 prosent trener 20 ganger eller mer i måneden. Samtidig trener 15 prosent sjelden eller aldri. Dette viser at selv om de aller fleste trener og at det er mange som trener mye, er det stor variasjon i treningsmønstre blant dagens unge.

Fra 2014 til 2017 økte gjennomsnittlig antall treningsøkter fra 15,3 til 16,1. Etter 2017 og fram til pandemien gikk gjennomsnittlig antall treningsøkter ned til 15,8. Nedgangen fortsatte i 2021 – det første året etter at pandemien startet (15,4 ganger) mens aktivitetsnivået økte til 16,3 økter i 2022. Samlet sett er det ingen ting som tyder på lavere treningaktivitet blant ungdom i forbindelse med pandemien. Det er heller tvert om når vi ser nærmere på utviklingen etter at pandemien var over.

Det er store variasjoner når det gjelder hva slags arenaer treningen foregår innenfor. Å trene på egen hånd er, tett fulgt av idrettslagstrening, den treningsformen som flest driver med, målt i prosent av ungdomsbefolkningen. Samtidig er trening i idrettslag den treningsformen som forekommer hyppigst.

Hvordan utviklingen over tid har vært, når vi følger ungdomsbefolkningen gjennom perioden før pandemien, under pandemien (2021) og etter gjenåpningen, varierer mellom de ulike treningsarenaene. Andelen som trener i idrettslag var nokså stabil fra 2014 og fram til pandemien på 43–44 prosent – og gikk litt ned under nedstengingen og økte ikke etter gjenåpningen i 2022. Andelen som trener på egen hånd hadde sunket fra 2014 til 2019 (fra 44 til 41 prosent), men økte en god del under nedstengingen til 47 prosent. Etter gjenåpningen gikk andelen som trente på egen hånd tilbake igjen – til 42 prosent. Treningsstudioene hadde opplevd en sterk økning i popularitet fra 2014 til 2020 (fra 28 til 35 prosent). Under nedstengingen sank andelen som trente på treningsstudio til 28 prosent (i 2021) og økte igjen til 37 prosent i 2022. Denne betydelige økningen i trening på treningscentre er et av hovedfunnene i denne rapporten.

I hovedsak finner vi sosiale forskjeller i trening som tilsvarer det en har funnet i tidligere studier, samtidig som det er en tendens til økte forskjeller mellom gutter og jenter. Andelen gutter og jenter som trener minst fire ganger i måneden er nokså like, men gutter trener i gjennomsnitt noe oftere enn jenter. For trening i idrettslag og på treningsstudio er andelen gutter noe høyere og kjønnsforskjellen har blitt større etter pandemien. Jentene derimot trener oftere på andre organiserte måter.

Sosioøkonomisk status har betydning for ungdoms treningsvaner. Ikke bare gjelder dette den organiserte idretten, men jo høyere sosioøkonomisk status ungdommene har desto flere er det som trener på egen hånd og på andre organiserte måter. Det er derimot ikke så store sosioøkonomiske forskjeller i andelen som trener på treningsstudio, noe som kan være overraskende fordi det vanligvis er forbundet med en del kostnader. Når vi ser på treningsnivået samlet sett i perioden 2014 til 2021, økte forskjellene mellom ulike sosioøkonomiske grupper. Dette skjedde i hovedsak fordi ungdom med høy sosioøkonomisk status økte aktivitetsnivået sitt, mens det var små endringer blant de med lav sosioøkonomisk status fram til 2020 – og en nedgang under selve pandemien. Etter pandemien økte aktivitetsnivået imidlertid blant ungdom med lav sosioøkonomisk status – på en måte som bidro til mindre sosiale forskjeller etter pandemien enn før.

Utviklingen over tid i andelen som trener har vært nokså lik for ungdomsskoleelever og elever på videregående skole. I perioden før pandemien var det en klar nedgang på tre prosentpoeng blant ungdomsskoleelever, og ett prosentpoeng blant videregående elever. Tallene gikk opp igjen etter pandemien. Når vi splitter opp på ulike arenaer er endringene over tid nokså like for elever på ungdomsskolen og videregående. De viktigste forskjellene mellom de to aldersgruppene har vedvart gjennom pandemien: idrettslag er en viktig treningsarena for ungdomsskoleelever, mens det blant elever på videregående er en større andel som trener på treningsstudio. Samtidig er det verdt å minne om at det har vært en sterk økning i trening på treningsstudio blant ungdomsskoleelever fra 2014 til 2022.

Det finnes ikke data som kan følge utviklingen over tid blant unge med og uten innvandrerbakgrunn. Analyser av elever i videregående fra de siste årene tyder på at det blant gutter med og uten innvandrerbakgrunn er nokså små forskjeller i treningsprofiler. I gjennomsnitt trener de like ofte, men det er en viss tendens til at gutter med norskfødte foreldre er noe mer aktive i idrettslag og på treningsstudio, mens gutter med utenlandsfødte foreldre trener oftere på egen hånd og på andre organiserte måter. Blant jentene er kontrastene større mellom videregående elever med og uten innvandrerbakgrunn. Jenter med norskfødte foreldre trener i gjennomsnitt fire flere økter per måned enn jenter med innvandrerbakgrunn. Hovedårsaken knytter seg til trening i idrettslag og på treningsstudio, der det er langt flere jenter med norskfødte foreldre enn med innvandrerbakgrunn som trener samtidig som det skjer oftere.

6 Selvorganisert idrett

I dette kapitlet skal vi se nærmere på selvorganiserte idrettsaktiviteter, altså idrettsaktiviteter som ikke er i regi av et idrettslag. Variasjonen i slike selvorganiserte idrettsaktiviteter er stor. Det handler både om aktiviteter ungdom også kan drive med i idrettslag – som fotball og ski. I tillegg finnes mange idrettsaktiviteter som ikke tilbys i idrettslag – og som kulturelt sett kan være svært ulike den «tradisjonelle» idretten. Spørsmålene i dette kapitlet er hvor mange ungdommer som driver med selvorganisert idrett. Og videre, om det finnes andre grupper av ungdommer som driver med dette – eller om det er en overlapp med de som driver med organisert idrettsaktivitet. Vi undersøker også om det er sosial ulikhet i selvorganisert idrettsaktivitet.

6.1 Deltakelse i selvorganisert idrett

Siden 2020 har de som har vært med på Ungdata fått to spørsmål som er ment å fange opp selvorganiserte idrettsaktiviteter, det vil si idrettsaktiviteter som skjer utenom den organiserte idretten. I spørreskjemaet stilles disse spørsmålene rett etter spørsmålene om deltakelse i idrettslag. Ungdommene fikk følgende introduksjonstekst: «Hvis du ser bort fra det du eventuelt driver med gjennom en idrettsklubb, hvor ofte er du med på følgende aktiviteter?» Aktivitetene de ble bedt om å rapportere var 1) «Spiller fotball, basket, står på ski eller er med på andre 'vanlige' idrettsaktiviteter (ikke i idrettslag)» og 2) «Kjører skate-, snow- eller longboard, streetdanser, klatrer, driver med parkour eller andre liknende aktiviteter (ikke i idrettslag)». Svaralternativene var aldri, av og til, 1–2 ganger i måneden, 1–2 ganger i uka, 3–4 ganger i uka og minst 5 ganger i uka.¹⁰

Vi kaller de første aktivitetene for «tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter» og de andre for «alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter». De alternative selvorganiserte idrettsaktivitetene har blitt tolket av noen som et slags motsvar til den organiserte idrettens strømlinjeforming og «mainstreamkultur». De har blitt

¹⁰ Slik spørsmålet er formulert, kan det ikke utelukkes at noen har tatt med idrettsaktiviteter som skjer i regi av skolen. På videregående vil det for eksempel kunne tenkes at elever som har valgt utdanningsprogrammet idrettsfag har rapportert idrettsaktiviteter i regi av skolen inn i spørsmålet, spesielt det som handler om tradisjonelle idretter. Analyser der vi sammenligner elever som går på utdanningsprogrammet idrettsfag med andre elever i videregående viser at de oftere rapporterer at de driver med fotball etc. utenom idrettslag (ikke vist her). Det er imidlertid vanskelig å vite om dette skyldes at de er mer aktive enn generelt i selvorganiserte idrettsaktiviteter eller at det skyldes at de rapporterer aktiviteter i regi av skolen. Vi har foretatt robusthetsanalyser der vi holder elever som går på utdanningsprogrammet idrettsfag utenom for å se om funnene endrer seg. Resultatene avviker nokså lite fra de som ellers presenteres i dette kapitlet. Dette styrker vår tolkning av at spørsmålene i hovedsak fanger opp aktiviteter som ungdom selv tar initiativ til.

kalt *subkulturelle idretter* (Wheaton 2007) for å understreke en viss opposisjon til den tradisjonelle idretten, eller *livsstilsidretter* (Säfvenbom, Wheaton, & Agans 2018) for å understreke at de er en del av en hel pakke med livsstilsuttrykk som klesstil og holdninger.

Tabell 6-1 gir en oversikt over hvor ofte ungdom driver med disse aktivitetene. Ser vi først på de tradisjonelle idrettsaktivitetene, er hovedbildet stor variasjon. Ungdommene deler seg i omtrent to like store grupper, der halvparten aldri eller bare av og til driver med slike aktiviteter og den andre halvparten mer eller mindre har dette som en fast aktivitet. Det er også stor variasjon innenfor den gruppen av ungdom som driver med dette fast. Seks prosent gjør det nesten hver dag og ytterligere 29 prosent 1–4 ganger i uka. En gruppe på 14 prosent driver med denne typen tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter noen ganger i måneden.

Alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter har langt mindre utbredelse i ungdomsbefolkningen. 59 prosent svarer at de aldri driver med slike aktiviteter og 23 prosent av og til. En mindre kjerne på ti prosent driver med slike aktiviteter ukentlig, de fleste av disse en eller to ganger i uka. Åtte prosent er med 1–2 ganger i måneden.

Tabell 6-1 Hvor ofte ungdom driver med selvorganiserte idrettsaktiviteter (utenom idrettslag). Aldersgruppe 13–18 år. Ungdata 2020–2022.

	TRADISJONELLE Spiller fotball, basket, står på ski eller driver med andre «vanlige» idrettsaktiviteter (ikke i idrettslag)	ALTERNATIVE Kjører skate-, snow- eller longboard, streetdanser, klatrer, driver med parkour eller andre liknende aktiviteter (ikke i idrettslag)
Aldri	22	59
Av og til	29	23
1-2 ganger i måneden	14	8
1-2 ganger i uka	18	6
3-4 ganger i uka	11	3
Minst 5 ganger i uka	6	1
Totalt	100	100
N=	214 012	211 091

I Tabell 6-2 har vi foretatt en krysskjøring mellom disse to spørsmålene, og har skilt mellom de aktive, her definert som at de driver med aktiviteten som et minimum 1–2 ganger i måneden, og de som ikke er aktive, det vil si de som svarer at de aldri eller av og til driver med aktiviteten. Tallene viser totalfordelingen. Resultatene viser at 36 prosent av ungdommene er aktive i tradisjonelle idretter, uten at de driver med de alternative aktivitetene. Tolv prosent er aktive både i tradisjonelle og alternative aktiviteter, mens en mindre gruppe på fem prosent driver med alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter uten å kombinere det med de tradisjonelle. 47 prosent er ikke aktive i selvorganiserte idrettsaktiviteter i det hele tatt.

Tabell 6-2 Oversikt over hvor mange som driver med selvorganiserte idrettsaktiviteter – tradisjonelle og alternative. Aldersgruppe 13–18 år. Ungdata 2020–2022. N=210 099.

		TRADISJONELLE Spiller fotball, basket, står på ski eller driver med andre «vanlige» idrettsaktiviteter (minst 1-2 ganger i måneden)	
		Ja	Nei
ALTERNATIVE Kjører skate-, snow- eller longboard, streehdanser, klatrer, driver med parkour eller andre liknende aktiviteter (minst 1–2 ganger i måneden)	Ja	12 %	5 %
	Nei	36 %	47 %

6.2 Ulikheter mellom grupper

Tabell 6-3 viser hvordan disse fire gruppene fordeler seg når vi bryter tallgrunnlaget ned etter kjønn, klasstrinn og sosioøkonomisk bakgrunn. Resultatene viser at en god del flere gutter (61 prosent) enn jenter (46 prosent) driver med selvorganiserte idretter. Hovedskillet mellom guttene og jentene går på de tradisjonelle idrettene, noe langt flere gutter enn jenter driver med. Andelen som kun er aktiv i alternative selvorganiserte aktiviteter er derimot fem prosent hos begge kjønn.

Tabell 6-3 Deltakelse i selvorganiserte idrettsaktiviteter – etter kjønn, klasstrinn og sosioøkonomisk status. Aldersgruppe 13–18 år. Ungdata 2020–2022.

	Ikke aktiv	Aktiv i alternative idretter	Aktiv i tradisjonelle idretter	Aktiv både i alternative og tradisjonelle idretter	Total t	N=
KJØNN						
Gutter	39	5	43	14	100	102 244
Jenter	54	5	30	11	100	103 191
KLASSETRINN						
8. trinn	37	6	41	17	100	44 943
9. trinn	40	6	39	15	100	43 853
10. trinn	46	5	38	12	100	44 133
Vg1	55	5	31	10	100	38 938
Vg2	59	4	29	8	100	32 832
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)						
Lavest SØS	57	4	30	8	100	39 827
Lav SØS	51	5	34	11	100	41 150
Middels SØS	47	5	36	12	100	42 396
Høy SØS	42	5	39	14	100	42 593
Høyest SØS	37	5	41	17	100	42 538
TOTALT	47	5	47	12	100	209 504

Tabellen viser videre at aktivitetsnivået reduseres med økende alder. Mens 63 prosent er aktive i selvorganiserte aktiviteter i 8. trinn, er tallet 41 prosent blant elevene i Vg2. Nedgangen gjelder både de tradisjonelle og de alternative aktivitetene.

På samme måte som for den organiserte idretten, er det en tydelig sosioøkonomisk profil i hvem som driver med tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter. Det generelle bildet er jo høyere sosioøkonomisk status, desto større er sjansen for at ungdom driver med denne typen aktiviteter. Forskjellen i aktivitetsnivå mellom høyeste og laveste sosioøkonomiske gruppe, slik dette er definert her, er 20 prosentpoeng. Denne forskjellen er noe lavere enn den forskjellen vi tidligere har dokumentert for deltakelse i organisert idrett, som var 27 prosentpoeng. Deltakelsesmønstrene knyttet til sosioøkonomisk bakgrunn er relatert til de tradisjonelle og til de som både driver med de tradisjonelle og alternative idrettene. Samtidig viser analysene at den gruppen som kun driver med alternative idretter utgjør omtrent fem prosent av ungdommene uavhengig av sosioøkonomisk status.

Tabell 6-4 viser utbredelsen av selvorganiserte idrettsaktiviteter blant gutter og jenter med og uten innvandrerbakgrunn. Resultatene, som omfatter elever i videregående, viser at det blant guttene skiller lite mellom de med og uten innvandrerbakgrunn. Det er like mange totalt som driver med selvorganiserte aktiviteter, men det er en liten tendens til at noen flere av guttene med norskfødte foreldre driver med alternative idretter.

Tabell 6-4 Deltakelse i selvorganiserte idrettsaktiviteter blant elever på videregående. Etter kjønn og innvandrerbakgrunn. Aldersgruppe 16–18 år. Ungdata 2020–2022.

	Ikke aktiv	Aktiv i alternative idretter	Aktiv i tradisjonelle idretter	Aktiv både i alternative og tradisjonelle idretter	Totalt	N=
Gutter med norskfødte foreldre	46	5	38	11	100	33 021
Gutter med utenlandsfødte foreldre	46	3	42	10	100	5 903
Jenter med norskfødte foreldre	61	4	27	8	100	34 153
Jenter med utenlandsfødte foreldre	69	4	21	7	100	6 141

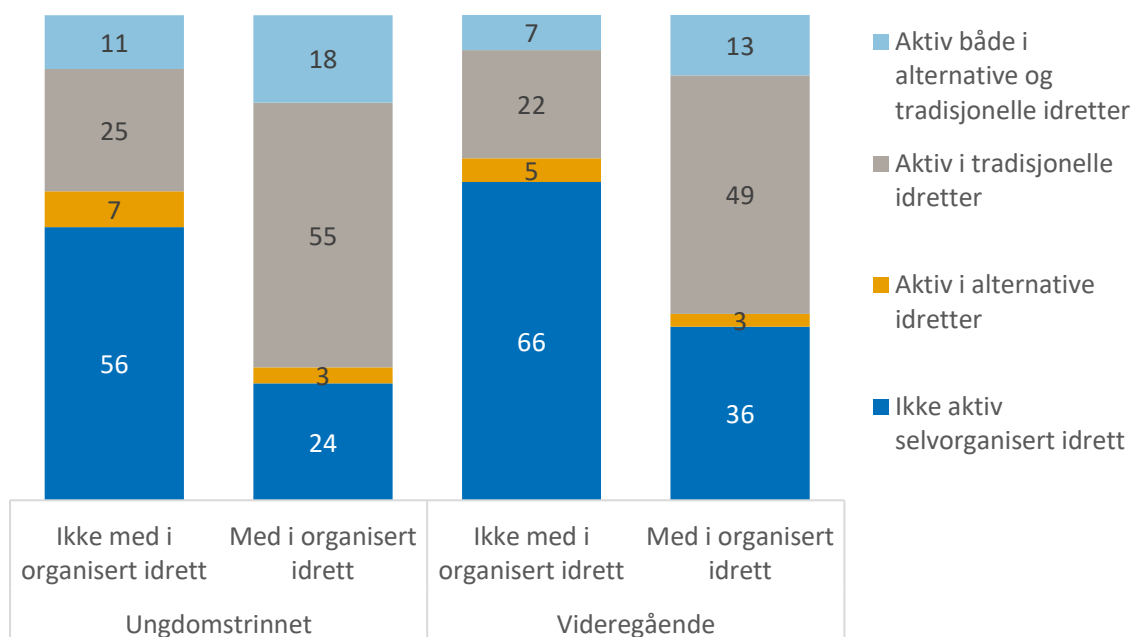
Blant jentene er det noen forskjeller, men mindre enn det vi har dokumentert for trening på ulike arenaer, særlig for den organiserte idretten. Mens 39 prosent av jentene på videregående med norskfødte foreldre driver med selvorganiserte aktiviteter, er tallet 31 prosent blant jenter med innvandrerbakgrunn. Forskjellen knytter seg hovedsakelig til at det er vanligere blant jenter med norskfødte foreldre å drive med tradisjonelle idrettsaktiviteter uten å kombinere det med de alternative.

Når det gjelder deltakelse i de alternative idrettsaktivitetene er det ingen nevneverdige forskjeller mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn.

6.3 Sammenheng til organisert idrett

Til slutt vil vi undersøke om det finnes noen sammenhenger mellom deltakelse i organiserte og selvorganiserte idrettsaktiviteter. Figur 6-1 viser hvordan ungdom, som henholdsvis er med og ikke er med i organisert idrett, driver med selvorganiserte idrettsaktiviteter utenom idretten. Tallene er presentert separat for ungdomstrinnet og videregående. Resultatene viser at det er tydelige sammenhenger mellom deltakelse i selvorganiserte idrettsaktiviteter og deltakelse i organisert idrett. Ungdom som er med i et idrettslag er langt mer aktive også når det gjelder idrettsaktiviteter som ikke er organisert gjennom idretten. Dette gjelder først og fremst deltakelse i selvorganiserte tradisjonelle idretter, både de som driver kun med dette og de som kombinerer med alternative aktiviteter. Ungdom som ikke driver med organisert idrett er imidlertid overrepresentert i den mindre gruppen som kun driver med alternative idretter.

Figur 6-1 Deltakelse i selvorganiserte idrettsaktiviteter blant de som henholdsvis deltar og ikke deltar i organisert idrett. Blant ungdom på ungdomstrinnet og videregående. Ungdata 2020–2022. N=207 411. Prosent.

6.4 Oppsummering

Dette kapitlet har handlet om selvorganiserte idrettsaktiviteter, det vil si idrettsaktiviteter som ikke er i regi av et idrettslag. Selvorganisert idrettsaktivitet er målt med to spørsmål – det første dekker «tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter» som fotball, basket, ski. Det andre dekker «alternative idrettsaktiviteter» som skateboard, snowboard, streetdance, klatring, parkour og lignende. Når

det gjelder de tradisjonelle aktivitetene, driver omtrent halvparten med dette. De alternative aktivitetene har langt mindre utbredelse. Mindre enn 20 prosent driver med dette en gang i måneden eller oftere.

Analysene viser at det er nokså stort overlapp de to ulike typene selvorganiserte aktiviteter i den forstand at det er mange av de samme ungdommene som driver med begge deler. En mindre gruppe på fem prosent driver med alternativt selvorganisert idrett uten å kombinere det med tradisjonelle idretter. Det er også stort overlapp mellom deltakelse i tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter og deltakelse i organisert idrett. Resultatene viser dermed at mange av de samme ungdommene er aktive på flere måter og arenaer. Dette føyer seg inn i et mønster vi for øvrig ser når det gjelder trening på ulike arenaer.

På samme måte som for den organiserte idretten, er det en tydelig sosioøkonomisk profil i hvem som driver med tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter. Det generelle bildet er jo høyere sosioøkonomisk status, desto større er sjansen for at ungdom driver med denne typen aktiviteter. Forskjellen i aktivitetsnivå mellom høyeste og lavest sosioøkonomiske gruppe, slik dette er definert her, er 20 prosentpoeng. Selv om denne forskjellen er noe lavere enn den forskjellen vi tidligere har dokumentert for deltakelse i organisert idrett, som var 27 prosentpoeng, er forskjellen likevel betydelig. Ikke minst fordi terskelen for å drive med slike aktiviteter er forventet å være langt lavere enn i den organiserte idretten.

Kjønn og sosioøkonomisk status spiller en langt mindre rolle når vi ser på de som kun driver med alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter. Denne gruppen er rekruttert mer eller mindre på tvers av slike skillelinjer.

7 Andre organiserte fritidsaktiviteter og idrett

Selv om idretten ble sterkt rammet av restriksjoner knyttet til covid-19-pandemien, viser analysene at pandemien påvirket ungdoms deltakelse i den organiserte ungdomsidretten mindre enn man kanskje skulle forvente. Men hvordan står dette i forhold til deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter? Ble disse rammet på samme måte som idretten? Eller har utslagene vært større eller mindre enn i idretten? I dette kapitlet skal vi se nærmere på sammenhengen mellom deltakelse i organisert idrett og deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter. Vi starter med å undersøke hvor mange som deltar i andre fritidsaktiviteter enn idrett og ser nærmere på hvordan utviklingen har vært over tid opp i mot utviklingen innen deltakelsen i den organiserte idretten. I kapitlet undersøker vi også hvorvidt rekrutteringsgrunnlaget til andre organiserte fritidsaktiviteter skiller seg fra idretten. Er det større eller mindre sosiale forskjeller i deltakelse? Hvordan utvikler deltakelsen seg gjennom tenårene?

7.1 Deltakelse i andre fritidsaktiviteter enn idrett

I Ungdata blir deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter kartlagt gjennom et spørsmål som fanger opp hvor mange ganger i løpet av den siste måneden ungdom var med på aktiviteter, møter eller øvelser i et utvalg av organisasjoner, klubber eller lag. Følgende organisasjonstyper ble kartlagt: 1) idrettslag, 2) fritidsklubb/ungdomshus/ungdomsklubb, 3) religiøs forening, 4) korps, kor, orkester, 5) kulturskole/musikkskole og 6) annen organisasjon, lag eller forening. For hver organisasjonstype ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger de i løpet av den siste måneden hadde deltatt, med følgende svarkategorier: «Ingen ganger», «1–2 ganger», «3–4 ganger» og «5 ganger eller oftere».¹¹

Tabell 7-1 gir en oversikt hvor mange som svarte at de hadde vært med på aktiviteter siste måned i de ulike fritidsorganisasjonene. Tallene er hentet fra 2022, etter at pandemien var over. Resultatene viser at idrettslag skiller seg klart fra alle andre organisasjoner ved at deltakelsen er spesielt høy. Mens 49 prosent av ungdommene i denne aldersgruppen har vært med på en eller aktivitet i regi av idrettslag i løpet av den siste måneden, gjelder det samme for 24 prosent for

¹¹ Det er verdt å merke seg at vi gjennom å kartlegge deltakelse i idrettslag på denne måten kan få fram litt ulike resultater sammenliknet med det vi har vist i tidligere kapitler. For det første spørres det her om deltakelse siste måned, mens vi andre steder kartlegger deltakelse i idrettslag gjennom spørsmål om hvor ofte de vanligvis trener eller konkurrerer eller om de «er med» i et idrettslag. For det andre er formuleringen «aktiviteter, møter eller øvelser» bredere enn «trener eller konkurrerer». Det er likevel stort overlapp mellom hvordan ungdom svarer på de ulike spørsmålene om deltakelse i idrettslag. Eksempelvis er korrelasjonen mellom deltakelse i «aktiviteter, møter og øvelser i idrettslag» siste måned og hvor ofte ungdom «trener og konkurrerer i idrettslag» på 0,79.

fritidsklubb, 17 prosent for aktiviteter i en religiøs forening, ni prosent for aktiviteter i regi av kulturskole eller liknende, mens fem prosent har deltatt i et kor, korps eller orkester. I overkant av 20 prosent har vært med på en annen organisert aktivitet enn de som var listet opp.

Tabell 7-1 Prosentandel som i løpet av siste måned har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i ulike organisasjoner, klubber og lag. Aldersgruppe 13–18 år. N=96 096. Ungdata 2022.

	Ingen ganger	1–2 ganger	3–4 ganger	5 ganger eller oftere	Total
Idrettslag	51	8	8	33	100
Fritidsklubb	76	13	5	6	100
Religiøs forening	83	10	4	4	100
Korps, kor, orkester	95	2	1	2	100
Kulturskole/musikkskole	91	3	3	3	100
Annen organisasjon, lag eller forening	79	9	5	8	100

Tabellen viser at idrettslagene ikke bare skiller seg ut ved at deltakelsen er høyere, men hyppigheten i deltakelse er også langt høyere i idretten enn i de andre organisasjonene. Mens ungdom som er med i andre organisasjoner enn idrett deler seg omtrent i to like store grupper – der den ene gruppen er med 1–2 ganger i måneden og den andre gruppen er med oftere – er det mest vanlig at de som er med på aktiviteter i idrettslag er med minst fem ganger i måneden.

I hvor stor grad er det overlapp mellom deltakelse i idrettslag og de andre fritidsorganisasjonene? Tabell 7-2 viser at 48 prosent av alle de som vært med på en aktivitet i et idrettslag siste måned også har deltatt i en annen organisert fritidsaktivitet. Det tilsvarende tallet for de som ikke har deltatt i idrett er 47 prosent. Det viser at «idrettsungdommen» i like stor grad er aktive i andre organisasjoner som de som ikke driver med idrett. Den største forskjellen mellom idrettsaktive og de som ikke driver med organisert idrett knytter seg til deltakelse i religiøse foreninger og til fritidsklubber. I disse typene fritidsorganisasjoner er idrettsungdommen betydelig overrepresentert. Når det gjelder kulturorienterte aktiviteter, som for eksempel kor, korps eller musikkskole, samt «andre organisasjoner», er det små forskjeller i deltakelse mellom de som er med og de som ikke er med i idrettslag.

Tabell 7-2 Prosentandel som i løpet av siste måned har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i ulike organisasjoner, klubber og lag – etter om ungdommene har vært med aktiviteter i et idrettslag eller ikke. Aldersgruppe 13–18 år. Ungdata 2022.

Organisasjonstype	Har vært med på en aktivitet i et idrettslag siste måned?		
	Nei	Ja	I alt
Fritidsklubb	20	25 *	24
Religiøs forening	14	20 *	17
Korps, kor, orkester	5	5 NS	5
Kulturskole/musikkskole	10	8 *	9
Annen organisasjon, lag eller forening	21	22 NS	22
Totalt annen organisasjon enn idrettslag	47	48 *	49
Deltakelse i antall organisasjoner utenom idrettslag (gjennomsnitt)	1,48	1,64 *	1,56
N=	48 622	47 447	96 069

Note: Gjennomsnittet i antall organisasjoner er beregnet ut fra de som har vært med på minst én aktivitet i de oppgitte organisasjonstypene siste måned (utenom idrettslag). Tallene er korrigert for ungdommenes alder. NS betyr at forskjellen mellom de som er aktive og de som ikke er aktive i idrettslag statistisk sett ikke er signifikant ($p > 0,001$). * betyr at forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0,001$).

Analysene viser at idrettsaktive i gjennomsnitt er med i litt flere organisasjoner enn de som ikke driver med idrett, også når man ser bort fra at de driver med idrett.

7.2 Sosiale forskjeller i fritidsaktiviteter

Tabell 7-3 viser hvor mange som siste måned var med på ulike fritidsaktiviteter når resultatene brytes ned etter kjønn, klassetrinn, sosioøkonomisk status og innvandrerbakgrunn. La oss starte med kjønn. Målt gjennom siste måneds deltakelse er gutter noe overrepresentert i idrettslag, mens jenter er overrepresentert i kulturorienterte aktiviteter som kor, korps, orkester og musikk-/kulturskole. Andelene gutter og jenter som er med i fritidsklubb eller i religiøse foreninger er omtrent like. Det samme gjelder for samlekategoriene «andre organisasjoner».

Tabell 7-3 Prosentandel som i løpet av siste måned har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i ulike organisasjoner, klubber og lag – etter kjønn, klasstrinn og sosioøkonomisk status. Ungdata 2022.

	Fritids- klubb	Religiøs forening	Kor, korps, orkester	Musikk- /kultur- skole	Annen organisa- sjon	Totalt andre fritids- organisa- sjoner enn idrettslag	Idretts- lag
KJØNN							
Gutter	24	17	4	7	22	48	53
Jenter	23	18	6	11	21	49	47
KLASSETRINN							
8. trinn	37	13	6	12	24	56	63
9. trinn	30	36	6	11	24	65	57
10. trinn	20	13	5	9	22	45	50
Vg1	14	12	4	7	19	38	40
Vg2	11	10	4	6	17	33	35
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)							
Lavest SØS	24	17	4	7	18	47	38
Lav SØS	25	17	4	8	21	48	45
Middels SØS	25	16	5	9	21	49	50
Høy SØS	23	18	5	10	23	49	56
Høyest SØS	22	18	7	13	24	51	61
TOTALT	24	17	5	9	22	49	50

Det er ikke bare den organiserte idretten som opplever en nedgang i antall aktive etter hvert som ungdom blir eldre. Dette gjelder også i særlig grad kulturorienterte fritidsaktiviteter og fritidsklubbene. Tabell 7-3 viser at nedgangen er størst i fritidsklubbene, fra 37 prosent på 8. trinn til 11 prosent på Vg2. I musikk-/kulturskolene er det en halvering av antall aktive fra 8. trinn til Vg2, fra tolv til seks prosent. Deltakelsen i kor, korps og orkester er totalt sett lavere, og slik sett er tallene mer usikre, men også her er det en nedgang gjennom tenårene, fra seks prosent i 8. trinn til fire prosent blant elever i Vg2. Religiøse foreninger har derimot nokså stabile tall etter ungdommenes alder, med unntak av et betydelig hopp i 9. trinn. Hoppet må sees i sammenheng med at mange i denne alderen deltar i konfirmasjonsundervisning.

Ser vi bort denne særskilte situasjonen i 9. trinn, er det samlet sett en tydelig nedgang i deltakelse i andre fritidsaktiviteter enn idrettslag i løpet av tenårene – fra 56 prosent i 8. trinn til 33 prosent i Vg2 trinn. Denne nedgangen er nesten like stor som nedgangen i idrettslag.

Andelen som deltar i en annen organisasjon enn idrettslag varierer noe med ungdommenes sosiale bakgrunn, men ikke spesielt mye. Samlet sett deltok 47 prosent av de med lavest sosioøkonomisk status i en annen fritidsaktivitet enn idrett siste måned, mot 51 prosent av de med høyest sosioøkonomisk status. Kontrasten til idrettsdeltakelse i ulikhet er stor, der forskjellen mellom de med høyest og lavest sosioøkonomisk status er på 23 prosentpoeng. Det er likevel

noen tydelige sosiale profiler når vi ser nærmere på enkelte av fritidsorganisasjonene. Også i de kulturorienterte fritidsaktivitetene er det langt mer vanlig at ungdom med høy sosioøkonomisk status deltar sammenliknet med ungdom i lavere sosiale lag. Dertimot har verken fritidsklubbene eller religiøse foreninger noen særskilt sosial profil, men heller et rekrutteringsgrunnlag som kan sies å være bredt og sosialt sett mer egalitært. Siden disse organisasjonene har relativt stor utbredelse, bidrar de slik sett til å jevne ut de sosiale forskjellene i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter samlet sett.

Tabell 7-4 viser hvor mange gutter og jenter med og uten innvandrerbakgrunn som har vært med på aktiviteter i ulike fritidsorganisasjoner siste måned. Et viktig funn her er at både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn er i større grad enn gutter og jenter med norskfødte foreldre med i andre organiserte fritidsaktiviteter enn idrett. Dette skyldes først og fremst at unge med innvandrerbakgrunn langt oftere deltar på religiøse fritidsaktiviteter. Men denne gruppen er også overrepresentert i fritidsklubbene og i andre organisasjoner enn de som er kartlagt eksplisitt i spørreskjemaet.

Tabell 7-4 Prosentandel som i løpet av siste måned har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i ulike organisasjoner, klubber og lag – etter kjønn, klassetrinn og sosioøkonomisk status. Ungdata 2022.

	Fritids- klubb	Religiøs forening	Kor, korps, orkester	Musikk- /kultur- skole	Annen Organi- sasjon	Totalt andre fritids- organisa- sjoner enn idrettslag	Idretts- lag
Gutter med norskfødte foreldre	13	9	3	5	19	34	42
Gutter med utenlandsfødte foreldre	18	21	4	7	22	46	44
Jenter med norskfødte foreldre	11	10	5	7	16	34	36
Jenter med utenlandsfødte foreldre	13	18	4	9	19	42	25

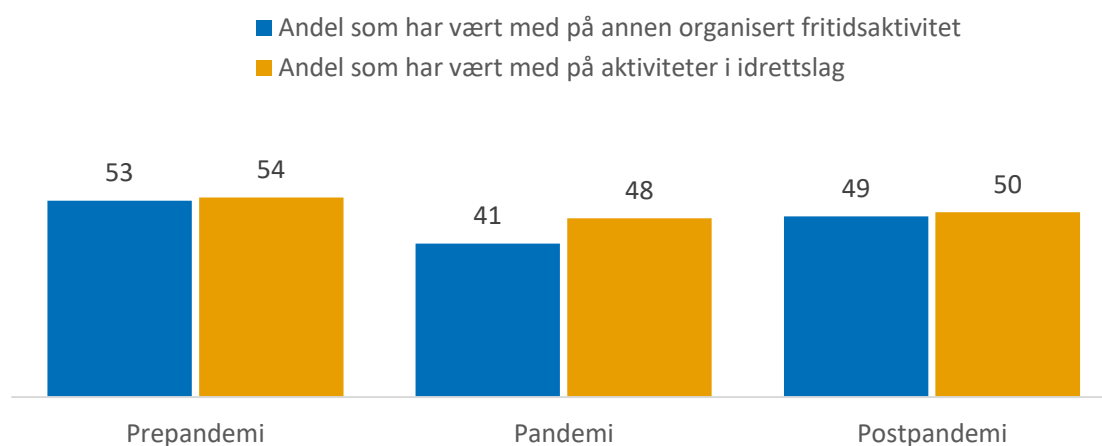
Når vi måler deltakelse i idrettslag gjennom spørsmål om de har vært med på aktiviteter og liknende siste 30 dager, er det små forskjeller mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn. Blant jentene er det derimot en langt høyere deltakelse blant de med norskfødte foreldre enn de med innvandrerbakgrunn.

7.3 Pandemien og deltakelse i fritidsaktiviteter

Hvordan har pandemien påvirket deltakelsen i fritidsorganisasjonene? Dette er undersøkt i Figur 7-1, der vi sammenlikner situasjonen under og etter pandemien med situasjonen forut for pandemien. De blå søylene viser hvor stor andel av ungdommene som var med på aktiviteter i andre typer fritidsorganisasjoner enn idrettslagene, mens de gule søylene viser deltakelse i idrettslag.

Når vi sammenlikner hvordan andelen som har deltatt i aktiviteter i idrettslag og i de andre fritidsorganisasjonene sett under ett i perioden fra før pandemien til etter at pandemien var ferdig, er hovedfunnet at utviklingen har vært nokså lik – en nedgang på fire prosentpoeng i begge. Men sammenliknet med idretten, opplevde de andre fritidsorganisasjonene en større nedgang *under* selve pandemien enn det som var tilfelle for idretten. Sammenlikner vi tallene under selve pandemien (2021) og perioden forut for pandemien, var det en nedgang på 12 prosentpoeng for andre fritidsorganisasjoner enn idrett – mot en nedgang på det halve (seks prosentpoeng) i idrettslagene¹². Etter pandemien gikk derimot tallene mer opp for andre organisasjoner (pluss åtte poeng) enn for idretten (pluss to poeng).

Figur 7-1 Andel som har vært med på organiserte fritidsaktiviteter siste måned – i et idrettslag og andre typer organisasjoner, klubber og lag. Prosent

Note: «Prepandemi» viser til nasjonale data for perioden 2017 til 2020 (før pandemien inntraff). «Pandemi» viser til data fra 2021. Postpandemi viser til data fra 2022 etter at restriksjonene knyttet til covid-19-pandemien opphørte.

Tabell 7-5 gir en oversikt over hvordan deltakelse i idrettslag og andre organiserte fritidsaktiviteter utviklet seg gjennom pandemien for ulike undergrupper. Vi skiller her mellom det vi kan kalle for «pandemieeffekten», som er utviklingen fra før pandemien til under pandemien, og «postpandemieeffekten» som er utviklingen fra situasjonen under pandemien til etter at restriksjonene var over i 2022. «Samlet effekt» vil være et uttrykk for utviklingen fra før til etter pandemien. Siden det ikke finnes data for innvandrerbakgrunn over tid, er dette ikke med i disse analysene.

Ser vi først på kjønn, er «samlet effekt» mer negativ for jenter enn gutter. Dette gjelder både for deltakelsen i idrettslag og i andre fritidsaktiviteter. Generelt var det større nedgang under pandemien blant jenter enn gutter, mens økningen etter pandemien har vært større for gutter enn jenter. I idretten var den samlede nedgangen for jenter i idrettslag på fire prosentpoeng, mot tre prosentpoeng nedgang for gutter. I andre organiserte fritidsaktiviteter var endringene i kjønnsforskjellene

¹² Nedgangen er høyere enn i kapittel tre. En forklaring kan være at vi i dette kapitlet her fanger opp konkrete aktiviteter siste måned, mens i kapittel tre er det kartlagt hvem som definerer seg «å være med» i et idrettslag.

noe større, med en nedgang for jenter på seks prosentpoeng, mot tre prosentpoeng for gutter.

Tabell 7-5 Prosentandel som i løpet av siste måned har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i henholdsvis (1) andre organisasjoner enn idrettslag og (2) et idrettslag – etter kjønn, klasstrinn og sosioøkonomisk status. Før, under og etter pandemien. Aldersgruppe 13–18 år.

(1) ANNEN ORGANISERT FRITID ENN IDRETT

Andel som siste måned var med på aktiviteter i andre organisasjoner enn idrett

	A Pre-pandemi [2017–2020]	B Pandemi [2021]	C Post-pandemi [2022]	B-A Pandemi- effekt	C-B Post-pandemi- effekt	C-A Samlet effekt
KJØNN						
Gutter	50,8	40,0	48,0	-10,7	8,0	-2,8
Jenter	54,9	42,3	49,2	-12,6	6,9	-5,7
KLASSETRINN						
8. trinn	58,0	46,5	56,2	-11,5	9,7	-1,8
9. trinn	68,2	56,3	65,1	-11,9	8,7	-3,1
10. trinn	50,1	38,1	44,9	-12,0	6,8	-5,2
Vg1	43,2	31,4	38,0	-11,8	6,6	-5,2
Vg2	38,7	28,1	33,0	-10,6	4,9	-5,7
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)						
Lavest SØS	51,5	38,9	46,7	-12,5	7,7	-4,8
Lav SØS	52,3	40,9	48,2	-11,5	7,4	-4,1
Middels SØS	52,7	41,5	48,8	-11,2	7,3	-3,9
Høy SØS	52,0	41,1	49,1	-10,8	8,0	-2,9
Høyest SØS	55,6	44,8	51,2	-10,8	6,4	-4,3
TOTALT	52,8	41,3	48,6	-11,5	7,3	-4,2

(2) IDRETTSLAG

Andel som siste måned var med på en aktivitet i et idrettslag

	A Pre-pandemi [2017–2020]	B Pandemi [2021]	C Post-pandemi [2022]	B-A Pandemi- effekt	C-B Post-pandemi- effekt	C-A Samlet effekt
KJØNN						
Gutter	55,6	49,8	52,8	-5,8	3,0	-2,8
Jenter	51,4	47,0	47,1	-4,4	(0,1)	-4,3
KLASSETRINN						
8. trinn	67,8	60,7	63,0	-7,1	2,3	-4,8
9. trinn	62,4	55,8	56,7	-6,6	(0,8)	-5,8
10. trinn	53,4	47,9	49,6	-5,5	1,7	-3,8
Vg1	43,2	39,1	40,4	-4,1	(1,3)	-2,8
Vg2	36,9	33,3	35,3	-3,6	2,0	-1,6
SOSIOØKONOMISK STATUS (SØS)						
Lavest SØS	41,5	35,6	37,9	-6,0	2,3	-3,7
Lav SØS	47,9	42,5	45,5	-5,4	3,0	-2,4
Middels SØS	53,4	48,9	49,9	-4,5	(1,0)	-3,5
Høy SØS	59,4	55,0	56,5	-4,3	1,5	-2,8
Høyest SØS	64,3	60,5	61,4	-3,8	(0,9)	-2,9
TOTALT	53,7	48,1	49,8	-5,5	1,6	-3,9

Note: Tallene i parentes viser ikke-signifikante endringer ($p < 0,05$). «Pandemi-effekt» viser til forskjellen mellom 2021 (pandemiåret) og tiden før pandemien (kolonne B minus A). «Postpandemi-effekt» viser

til forskjellen mellom tiden etter og under pandemien (kolonne C minus B). «Samlet effekt» viser til forskjellen mellom tiden etter og før pandemien (differanse kolonne C og A).

Utviklingen har også vært litt forskjellig for ungdom på ulike alderstrinn. Mens samlet negativ pandemieffekt for deltakelse i idrettslag var størst for de yngste ungdommene, var det større nedgang i deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter for elever i 10. trinn og på videregående. Mens nedgangen i deltakelse i andre organiserte aktiviteter enn idrett var nokså lik i alle aldersgrupper under pandemien, har økningen vært klart mindre i de eldste aldersgruppene etter at pandemien var over. For deltakelsen i idrettslag, varierte det noe mellom aldersgruppene hvor mye nedgangen var under pandemien (den gikk mest ned blant de yngste), mens økningen etter at pandemien var over har vært omtrent lik i alle aldersgrupper.

Når det gjelder sosial bakgrunn, er hovedbildet nokså lik utvikling i alle sosiale lag når vi sammenlikner situasjonen før, gjennom og etter pandemien. For eksempel gikk deltakelsen i andre organiserte aktiviteter enn idrett ned med 11–13 prosentpoeng i de ulike sosiale lag under pandemien, mens det gikk opp med seks til åtte prosentpoeng etter pandemien. Tilsvarende utvikling for idretten var ned fire til seks poeng under pandemien og opp ett til tre poeng etter pandemien. Sagt på en annen måte, var forskjellen i deltakelse i andre organiserte aktiviteter enn idrett mellom ungdom med høyest og lavest sosioøkonomisk status fire prosentpoeng før pandemien, mot fem poeng etter pandemien. Når det gjelder deltakelse i idrett, skilte det 23 poeng mellom høyest og lavest sosioøkonomisk bakgrunn både før og etter pandemien. Pandemien har med andre ord rokket lite ved de betydelige forskjellene i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter som knytter seg til sosioøkonomisk bakgrunn.

7.4 Oppsummering

I dette kapittelet har vi undersøkt sammenhengen mellom deltakelse i organisert idrett og deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter. 49 prosent av ungdommene har trent eller konkurrert i et idrettslag siste måned, 24 prosent har vært på fritidsklubb, 17 prosent på aktivitet i en religiøs forening, ni prosent har deltatt på kulturskole eller musikkskole, og fem prosent har deltatt i kor, korps eller orkester. I tillegg har 20 prosent deltatt i en annen organisert fritidsaktivitet enn de som er nevnt over.

Den organiserte idretten er altså den organiserte fritidsaktiviteten som klart flest ungdommer driver med. Idretten skiller seg også ut ved et høyere aktivitetsnivå for de som er med. Mens ungdom i andre organiserte fritidsaktiviteter gjerne deltar en til fire ganger i måneden, er det vanligst for de som driver organisert idrett å være med minst fem ganger i måneden. Det er også en viss overlapp mellom deltakelse i idrettslag og de andre fritidsorganisasjonene. 48 prosent av alle som har deltatt i organisert idrett sist måned, har også deltatt i en annen organisert aktivitet. 47 prosent av de som *ikke* har deltatt i organisert idrett har vært med på en annen

organisert fritidsaktivitet. Idrettsungdom er altså omtrent like ofte med i andre organiserte fritidsaktiviteter som de som ikke driver med organisert idrett.

Deltakelse i andre organisasjoner enn idrett varierer noe med ungdommenes sosiale bakgrunn, men forskjellen er mye mindre enn for idrettsdeltakelse. De andre organiserte fritidsaktivitetene rekrutterer bredere når vi ser de alle under ett. Mer detaljerte analyser viser at de kulturorienterte fritidsaktivitetene (korps, kor , orkester, kulturskole og musikkskole) rekrutterer i større grad blant ungdom med høy enn med lav sosioøkonomisk status. Fritidsklubbene og de religiøse foreningene rekrutterer i like stor grad ungdom med lav som med høy sosioøkonomisk status – og siden disse organisasjonene favner om langt flere enn korps, kor, orkester og kulturskole – blir det samlede inntrykket at andre organisasjoner enn idretten rekrutterer bredere.

Både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn er i større grad enn gutter og jenter med norskfødte foreldre med i andre organiserte fritidsaktiviteter enn idrett. Dette skyldes først og fremst at unge med innvandrerbakgrunn langt oftere deltar på religiøse fritidsaktiviteter. Men ungdom med innvandrerbakgrunn er også overrepresentert blant de som er med i fritidsklubb.

Tallene i undersøkelsen tyder på at pandemien påvirket deltakelse i idrettslag og de andre organisert fritidsaktivitetene nokså likt når vi ser alle organisasjonene samlet. Under deler av pandemien var nedgangen større i andre fritidsorganisasjoner enn idrett, men etter pandemien økte deltakelsen mer i disse organisasjonene – slik at den samlede endringen var nokså lik: en nedgang på fire prosentpoeng i andelen som har deltatt på organiserte fritidsaktiviteter.

8 Oppsummering og diskusjon

I denne rapporten har vi undersøkt ungdoms treningsvaner og idrettens plass i norske ungdommers liv. Spørsmålene vi har tatt opp er: Hvor ofte trener ungdom? Velger de å trene i idrettslag, på egen hånd eller på treningssenter? Hvilke ulike former for tilknytning til idretten har ungdom? Hva slags idretter driver de med? Er det sosial ulikhet i deltakelse? I tillegg har vi undersøkt endringer i ungdoms treningsvaner og frafall fra organisert idrett i forbindelse med covid-19-pandemien: Har pandemien ført til store endringer? Har sosial ulikhet i idrettsdeltakelse blitt større? Var endringene i idrettsdeltakelse større eller mindre enn endringer i andre organiserte fritidsaktiviteter?

I dette kapitlet oppsummerer og drøfter vi de viktigste funnene. Vi tar først for oss deltakelse i organisert idrett og treningsvaner mer bredt, dernest sosial ulikhet og til slutt pandemiens konsekvenser. Aller først diskuterer vi noen styrker og begrensninger ved studien.

8.1 Styrker og begrensninger ved studien

Målet med denne rapporten er å gi et oversiktsbilde over hvilken posisjon idretten har i unges liv. Med dette siktemålet har datamaterialet som er samlet inn gjennom Ungdata-undersøkelsene mange styrker. Datamaterialet er omfattende, det dekker ungdom over hele landet og gir grunnlag for å undersøke sosiale forskjeller og endringer over tid. Undersøkelsen inneholder mange spørsmål om idrett og trening, som gjør at vi kan studere den organiserte idretten i sammenheng med andre måter å trene på og med andre sider ved ungdoms liv.

Samtidig er det noen begrensninger ved undersøkelsen. For det første er Ungdata en selvrapporтерingsundersøkelse, og selv om det å spørre folk er en god metode når man skal kartlegge forhold der respondentene selv er de beste informantene, knytter det seg vanligvis usikkerheter til hvor presist folk svarer, hvor sant de svarer, og om deltakerne i undersøkelsen faktisk svarer på det forskerne har tenkt at de skal svare på. Undersøkelsen er omfattende, og det viser seg at mange bare bruker noen få sekunder på hvert spørsmål. Det betyr at det er en viss risiko for feilavkryssinger. Det er også en del som ikke svarer på alle spørsmål, og i denne undersøkelsen er det for eksempel sju prosent som ikke har svart på spørsmål om trening. Undersøkelsen gjennomføres på skolene, slik at de som ikke var til stede den dagen undersøkelsen skulle gjennomføres eller som har sluttet på skolen ikke har deltatt i undersøkelsen. Selv om svarprosenten er høy, og mange forhold tilsier at undersøkelsen er representativ for landet som helhet, kan en likevel anta at de som ikke har deltatt i undersøkelsen i noe mindre grad deltar i organisert idrett enn de som faktisk deltok. Hvor mye dette påvirker resultatene, er vanskelig å si. Men det kan bety at vi overestimerer ungdoms deltakelse i idrett noe.

I metodekapittelet har vi tatt opp mulig usikkerhet knyttet til selvrapporing av hvor ofte ungdom trener. Vi har beskrevet noen forutsetninger og tolkninger av ungdommenes svar, og har understreket at svarene ikke nødvendigvis gir et hundre prosent eksakt bilde av hvor ofte ungdom trener. Vi har argumentert for at tallene likevel synes å treffe relativt godt, og at de særlig egner seg til å sammenlikne ulike grupper av ungdom og til å studere endringer over tid. At ungdom i gjennomsnitt trener 16 ganger i måneden kan virke høyt. En tidligere rapport basert på Ungdata-undersøkelser fra 2016–2018 kom fram til liknende resultat (Bakken, 2019). Sammenligning med resultatene fra Ung i Norge-undersøkelsen fra 2010 tyder også på, at tallet treffer nokså godt (Seippel et al., 2011). I den undersøkelsen ble ungdom spurt om hvor mange ganger de trente i løpet av den siste uka før de svarte på undersøkelsen, mens Ungdata har en mer generell formulering om hvor ofte de vanligvis trener. En kan anta at det er mindre feilkilder knyttet til spørsmål om hva man har gjort de siste sju dagene enn når det spørres om hva man *vanligvis* gjør. At metodene gir nokså sammenfallende resultater styrker troverdigheten til funnene i denne rapporten.

Samtidig bør det nevnes at det er stor variasjon i de aktivitetene vi har målt – både når det gjelder varighet og intensitet. Dette er også verdt å ta med seg når man skal vurdere beregningen av gjennomsnittlig antall treningsøkter og tolkningen av funnene generelt.

8.2 Organisert idrett – fremdeles høy deltakelse

Det første analysekapittelet omhandler organisert idrett. Vi har vært opptatt av deltakelse gjennom barne- og ungdomsårene, altså både 1) hvor mange som noen gang har deltatt i et idrettslag, 2) hvor mange som deltar i ungdomsidretten og 3) hvor mange som slutter før og etter at de begynner i ungdomsidretten, det vil si fra 12–13-årsalderen og utover i tenårene.

Analysene viser at den organiserte idretten har en sterk posisjon blant ungdom. 74 prosent av norske ungdommer i alderen 13–18 år er med eller har vært med i et idrettslag etter at de begynte på ungdomsskolen. Av de resterende har størsteparten deltatt i barneidrett, mens en mindre gruppe på åtte prosent aldri har vært med i organisert idrett. Det betyr at 92 prosent av barn og unge i Norge er innom den organiserte idretten.

Samtidig viser denne undersøkelsen, som en rekke andre, at svært mange slutter med organisert idrett i løpet av tenårene. Spørsmålet er om det er noen særskilte tidspunkter i løpet av tenårene der frafallet er spesielt stort? Sett under ett skjer frafallet i organisert idrett relativt jevnt utover i tenårene. Dette indikerer at det ikke er ett bestemt tidspunkt der spesielt mange gir seg. Samtidig er det en tendens til at frafallet øker noe i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående og at det gradvis flater ut etter Vg1.

Resultatene synliggjør også noen utfordringer helt i starten av ungdomsskolen med tanke på å beholde ungdom i idrettslagene. Blant elevene på 8. trinn har 14

prosent – eller hver sjuende – sluttet bare siden de begynte på ungdomsskolen. Datainnsamlingene er gjennomført i vårhalvåret, de fleste i perioden februar til april. Tallene viser dermed at forholdsvis mange slutter like etter at de begynner på ungdomsskolen, det vil si da de gjør sine første erfaringer med ungdomsidrett.

Det relativt store frafallet i løpet av 8. trinn kan handle om overgangen fra barneidrett til en mer alvorlig ungdomsidrett. Det kan også handle om andre endringer i ungdommenes liv som følge av det at man er i ferd med å bli ungdom og at man begynner på et nytt skoleslag med nye krav og forventninger, både faglig og sosialt.

Som tidligere studier (Bakken 2019), viser også våre oppdaterte tall noen likheter, men også viktige forskjeller mellom grupper, når det gjelder deltakelse i organisert idrett. Mens en nokså lik andel gutter og jenter er med i barneidretten – er det større frafall blant jenter enn gutter i ungdomsidretten. Det gjør at kjønnsforskjellene i andelen som deltar i organisert idrett øker utover i tenårene. Sosioøkonomisk status har relativt stor betydning for deltakelse i organisert idrett, både i barne- og ungdomsidretten. Det er langt flere fra høyere enn fra lavere sosiale lag som deltar, og også her øker forskjellene utover i tenårene fordi flere fra lavere sosioøkonomiske lag slutter og de slutter tidligere.

Ungdom med innvandrerbakgrunn er en annen underrepresentert gruppe i organisert idrett. Jenter med minoritetsbakgrunn har 27 prosentpoeng lavere deltakelse i ungdomsidrett enn jenter med majoritetsbakgrunn. Blant guttene er forskjellen ni prosentpoeng. Innvandrerbakgrunn er bare spurt etter i videregående skole – noe som begrenser hvilke analyser en kan gjøre. Analysene vi har gjort viser at blant guttene er frafallet nokså likt når vi sammenlikner de med og uten innvandrerbakgrunn. Blant jenter er det derimot flere med minoritetsbakgrunn som oppgir at de har sluttet med ungdomsidrett. Senere i dette kapitlet diskuterer vi ulike forklaringer på den sosiale ulikheten i idrettsdeltakelse.

8.3 Trening på ulike arenaer

I tillegg til trening i idrettslag har vi kartlagt hvor ofte ungdom trener på egen hånd, i treningsstudio og gjennom andre former for organisert trening, som for eksempel dans eller kampsport. Rapporten viser at de aller fleste norske tenåringer trener på en eller annen måte, og at mye av treningen foregår utenfor den organiserte idretten. I gjennomsnitt trener ungdom 16 ganger i måneden utenom skoletid. Noen unge trener i flere sammenhenger og deltar i flere idretter, og mange av disse vil nok ha et forholdsvis høyt antall treningsøkter i måneden. Ungdommer som har slike treningsmønstre bidrar til å trekke opp gjennomsnittet. Undersøkelsen viser for eksempel at 13 prosent trente 30 ganger eller mer i måneden i 2022 og så mange som 42 prosent minst 20 ganger i måneden. Det er stor spredning i hvor mye ungdom trener. 15 prosent trente mindre enn en gang i måneden.

Hvilken treningsarena er vanligst? Å trene på egen hånd og trening i idrettslag er som nevnt vanligst, om en ser på *andelen* som trener minst en gang i uka. 42 prosent av de som deltok i undersøkelsen i 2022 oppga at de trente på egen hånd minst så ofte. Tilsvarende tall for idrettslag var 41 prosent, for treningssenter 37 prosent, og 14 prosent for andre organiserte treninger. Om vi derimot er opptatt av *hvor ofte* ungdom trener, blir bildet noe annerledes. Målt i antall treningsøkter i måneden er idrettslag på topp med 5,5 økter, mens ungdom i gjennomsnitt trener 4,7 ganger i måneden på treningsstudio og 4,7 ganger i måneden på egen hånd. Dette betyr at ungdommene som er med i et idrettslag trener oftere enn de som trener på egen hånd, eller på et treningssenter.

Hvordan endres valget av treningsarena gjennom tenårene? Idrettslagene blir mindre viktige som treningsarena utover i tenårene, mens treningssentrene blir viktigere. Det er flere av elevene på videregående enn på ungdomstrinnet som trener på treningssenter. For trening på egen hånd, og trening i idrettslag, er ungdomsskoleelevene mer aktive.

8.4 Hvordan har ungdommers valg av treningsarena endret seg over tid?

Den største endringen på dette feltet fra 2014 og fram til 2022 er at langt flere ungdommer trener på treningssentre. For ungdomsskoleelever er økningen fra 19 prosent i 2014 til 31 prosent i 2022, mens tilsvarende tall blant elever på videregående skole er 42 og 49 prosent. Trening på egen hånd har lenge vært den formen for trening som de fleste velger – også de eldste ungdommene (Kränge og Strandbu 2004, Seippel m. fl 2011). Når det gjelder den relative betydningen av idrettslag og treningssentre, har det skjedd en forskyvning: Ungdomsundersøkelser tilbake til 1992 (Kränge og Strandbu 2004) viste at selv om treningssentre fikk økt popularitet utover i ungdomsårene, var det likevel en større andel – også av de eldste ungdommene – som trente i idrettslag enn på treningssentre. De siste årene er det klart flere av elevene på videregående skole som trener på treningssentre enn i idrettslag. Og blant ungdomsskoleelevene er økningen enda høyere enn blant elevene på videregående skole.

Treningssentrenes økende betydning som arena for ungdoms trening kan handle om flere forhold. En grunn kan være at utseende og kroppsforming kan ha fått større betydning blant ungdom. Vi vet fra tidligere studier at de som trener på treningsstudio oftere oppgir slike motiver, mens motiver som konkurranse, ha det gøy og det sosiale har vært viktigere for de som trener i idrettslag (Seippel 2016). En annen, og trolig svært viktig forklaring er at tilgangen til treningssentre har økt, også for ungdom. Det finnes langt flere treningssentre og et mer mangfoldig tilbud enn på begynnelsen av 1990-tallet da trening i denne sammenhengen var kostbart og ofte hadde et visst overklassepreg (Steen-Johnsen & Kirkegaard 2010). Flere treningssentre har også blitt åpnet for yngre aldersgrupper. Tilgang til treningssentre der det ikke koster så mye å trene har trolig bidratt til at flere har mulighet rent økonomisk (Skauge og Seippel 2020).

En diskusjon som har vært trukket fram i media¹³ har vært om den økende trenden med at ungdom trener på treningsstudio kan forklares med at ungdom i større grad enn før velger å flytte treningen sin fra den organiserte idretten og over til treningsssentrene. I rapporten har vi ikke analysert dette direkte. På aggregert nivå er det ikke mye som tyder på at flytting fra idrettslag til treningsssenter er en spesielt viktig forklaring på den økte deltakelsen på treningsstudio, da idrettslagstrening har vært nokså stabil i hele den perioden der treningsstudiotreningen har økt. En tolkning kan være at det har blitt mer vanlig at ungdom – og da særlig de som er i ungdomskolealder – kombinerer det å trene på treningsstudio og idrettslag. Fra tidligere studier vet vi at mange ungdommer nettopp kombinerer ulike treningsformer og at det er ganske vanlig at ungdom som driver med organisert idrett også trener på treningsstudio (Bakken 2019). På aggregert nivå ser vi en tydeligere sammenheng mellom økning i treningsssentertrening og nedgang i det å trene på egen hånd (løpe en tur, sykling etc) og det ungdommene har rapportert på av andre organiserte former for trening (kampsport, dansing etc). Under pandemien så vi en tilsvarende utvikling, men med motsett fortegn: en nedgang i trening på treningsstudio og med en parallell økning i trening på egen hånd. Vi vil likevel presisere at det er behov for mer detaljerte analyser, dersom man skal få sikrere kunnskap om hvorvidt den økte interessen for treningsssentrene har gått på bekostning av eller overtatt for andre former for trening. For eksempel kan det være behov for å analysere kombinasjoner av treningsformer og ikke treningsformene hver for seg, slik vi har gjort i denne rapporten.

8.5 Selvorganiserte idrettsaktiviteter

Vi har også undersøkt ungdoms selvorganiserte idrettsaktiviteter, altså idrettsaktiviteter som ikke er i regi av idrettslag eller treningsssentre. Variasjonen i slike selvorganiserte idrettsaktiviteter er stor. Det handler både om aktiviteter ungdom også kan drive med i idrettslag – som fotball og ski. I tillegg finnes mange idrettsaktiviteter som ikke tilbys i idrettslag – og som kulturelt sett ikke likner så mye på den «tradisjonelle» idretten. Selvorganisert idrettsaktivitet er målt med to spørsmål – det første dekker aktiviteter som fotball, basketball, ski – som vi kaller for «tradisjonelle selvorganiserte aktiviteter». Det andre dekker det vi omtaler som «alternative selvorganiserte idrettsaktiviteter», som for eksempel skateboard, snowboard, streetdance, klatring, parkour og lignende. De alternative selvorganiserte idrettsaktivitetene har blitt tolket som et slags motsvar til den organiserte idrettens strømlinjeforming og «mainstreamkultur». De har blitt kalt *subkulturelle idretter* (Wheaton 2007) for å understreke en viss opposisjon til den tradisjonelle idretten, eller *livsstilsidretter* (Säfvenbom, Wheaton, & Agans 2018) for å understreke at de er en del av en hel pakke med livsstilsuttrykk som klesstil og holdninger. Siden disse spørsmålene har kommet inn i Ungdata-undersøkelsene de siste årene kan vi ikke si noe om hvorvidt disse fenomenene har endret seg over tid.

¹³ [Lenke til vg.no](https://www.vg.no)

Kartleggingen av disse to typene selvorganiserte aktiviteter viser for det første at langt flere ungdommer driver med de tradisjonelle idrettsaktivitetene enn de alternative. Mens omtrent halvparten driver minst en gang i måneden med de tradisjonelle idrettsaktivitetene, er det færre enn 20 prosent som like ofte driver med de alternative.

For det andre er det et stort overlapp mellom deltakelse i de to ulike typene selvorganiserte aktiviteter. Det er også et betydelig overlapp mellom tradisjonelle selvorganiserte idrettsaktiviteter og deltakelse i organisert idrett. Det er altså mange av de samme ungdommene som er aktive på flere måter og arenaer. Dette føyer seg inn i et mønster vi for øvrig ser når det gjelder trening på ulike arenaer. Hovedinntrykket er at de alternative selvorganiserte aktivitetene også kan føye seg inn i en generell idrettsaktiv livsstil. Eller sagt med andre ord: mange ungdommer er altetende når det kommer til å involvere seg i idrett og fysisk aktivitet.

En gruppe på fem prosent driver kun med selvorganisert alternativ idrett. Dette er en liten gruppe som trolig kommer nærmere det blant annet Wheaton (2007) og Säfvenbom og kollegaer (2018) snakker om, altså om subkulturer og livsstiler som er tydelige alternativer til organisert idrett. For å kunne diskutere dette mer inngående vil vi trenge mer detaljerte data. Her gir vi kun et grovt oversiktsbilde. Et interessant funn er likevel at verken kjønn eller sosioøkonomisk status har noen betydning for sjansen for at ungdom skal tilhøre den mindre gruppa på fem prosent som kun driver med alternativ selvorganisert idrett.

Når vi ser nærmere på de som enten kun driver med tradisjonelle selvorganiserte idretter eller som både driver med de tradisjonelle og alternative, er det en tydelig sosioøkonomisk profil. Desto høyere sosioøkonomisk status ungdommene har, desto større sjanse for at ungdom driver med denne typen aktiviteter. Forskjellen i aktivitetsnivå mellom høyeste og lavest sosioøkonomiske gruppe, slik det er definert i denne undersøkelsen, er 20 prosentpoeng. Denne forskjellen er mindre, men likevel ikke veldig mye mindre, enn forskjellen som er dokumentert for deltakelse i den organiserte idretten (som er 27 prosentpoeng).

At sosioøkonomisk bakgrunn spiller en så stor rolle også for disse selvorganiserte aktivitetene kan virke overraskende, gitt at barrierene for å drive med slike aktiviteter som regel vil være langt lavere enn i den organiserte idretten, ikke minst med tanke på økonomi. En mulig tilnærming til å forstå denne sammenhengen kan handle om linken mellom organisert og selvorganisert idrettsdeltakelse – at det å være med på organisert idrett gjør terskelsen lavere til også å drive med selvorganiserte idrettsaktiviteter eller at noen er mer interesserte i trening enn andre. Det kan også være at bakenforliggende faktorer og ulikheter i sosialisering hjemme kan spille inn, ved at de som vokser opp i familier med fysisk aktiv livsstil er mer motivert eller har større interesse for å drive med fysiske aktiviteter uavhengig av hvordan aktivitetene er organisert.

8.6 Sammenheng mellom idrettsdeltakelse og andre organiserte fritidsaktiviteter

I rapporten har vi også sett nærmere på deltakelse i andre typer organiserte fritidsaktiviteter enn idrett. Dette er målt gjennom deltakelse på aktiviteter, møter eller øvelser i løpet av siste måned. Et tydelig funn i undersøkelsen er at idretten rekrutterer langt flere ungdommer enn det som gjelder andre typer organiserte fritidsaktiviteter. Mens 49 prosent av ungdommene har deltatt på en aktivitet i et idrettslag siste måned, har 24 prosent vært på fritidsklubb, 17 prosent på aktivitet i en religiøs forening, ni prosent har deltatt på kulturskole eller musikkskole, og fem prosent har deltatt i kor, korps eller orkester. I tillegg har 20 prosent deltatt i en annen organisert fritidsaktivitet enn de som er nevnt over. Den organiserte idretten er altså den organiserte fritidsaktiviteten som klart flest ungdommer driver med – og det er like mange med i organisert idrett som i alle de andre organiserte fritidsaktivitetene tilsammen. Idretten skiller seg også ut ved et høyere aktivitetsnivå for de som er med. Mens andre organiserte fritidsaktiviteter gjerne er noe ungdom deltar på inntil fire ganger i måneden, er det vanligst for de som driver organisert idrett å være med minst fem ganger i måneden.

Hvordan er sammenhengen mellom deltakelse i organisert idrett og deltakelse i andre organiserte fritidsaktiviteter? Analysene viser at det er et visst overlapp mellom deltakelse i idrettslag og i de andre fritidsorganisasjonene. 48 prosent av alle som har deltatt i organisert idrett sist måned, har også deltatt i en annen organisert aktivitet. 47 prosent av de som ikke har deltatt i organisert idrett har vært med på en annen organisert fritidsaktivitet. Idrettsungdom og de som ikke driver med idrett er altså omtrent like aktive i andre organiserte fritidsaktiviteter enn idrett.

Analysene av andre organiserte fritidsaktiviteter enn idrett viser at det å slutte med organiserte fritidsaktiviteter i løpet av tenårene ikke er særskilt for idretten. Når vi ser alle organiserte fritidsaktiviteter utenom idretten under ett, er det påfallende like deltakelsesmønstre etter alder som i idretten. Også i de andre fritidsaktivitetene går deltakelsen nokså mye ned etter hvert som ungdommene blir eldre.

8.7 Sosial ulikhet: kjønn, sosioøkonomisk status og innvandrerbakgrunn

I hovedsak står den organiserte ungdomsidretten sterkt i alle sosiale lag og uavhengig av kjønn har de aller fleste gutter og jenter vært med. Likevel er det noen klare sosiale ulikheter i hvilke grupper som deltar i organisert idrett. I rapporten har vi sett nærmere på *når* ulikheter i idrettsdeltakelsen oppstår. Dersom målet er å utjevne eller redusere sosiale forskjeller i ungdomsidretten, vil det være viktig å kunne skille mellom om skjevheter i deltakelse oppstår i selve rekrutteringen til idretten eller om det skjer gjennom frafall i barneidretten eller senere. Dette har betydning for hvilke nivåer eventuelle tiltak som bør settes inn på. Dersom noen grupper for eksempel har mindre tilbøyelighet enn andre til å prøve idrett, men like stor eller mindre tilbøyelighet til å slutte når de først er med,

vil tiltak rettet mot å rekruttere flere til barneidrett være mer relevant enn tiltak som går ut på å beholde flere av de som allerede har meldt seg inn i en klubb eller idrettslag.

Kjønn

Medlemstallene i Norges idrettsforbund (NIF, 2022) viser større kjønnsforskjeller enn det vi finner i Ungdata-undersøkelsene. Dette kan trolig tilskrives at flere gutter enn jenter driver med mer enn én organisert idrett. Mens NIF teller antall medlemskap i ulike idretter, kartlegger vi i vår studie hvor mange som er med i en eller annen form for idrett. Vi teller altså hver ungdom en gang, mens NIF teller antall medlemskap, uavhengig om den enkelte er med i en eller flere idrettsgrener. Målt på vår måte driver omtrent like mange jenter og gutter med organisert ungdomsidrett. Det er heller ingen kjønnsforskjeller i andelen som noen gang har vært med i et idrettslag og like mange gutter som jenter slutter med barneidrett.

Det er derimot større sjanse for at jenter enn gutter slutter med idrett i løpet av ungdomsalderen. I 17–18-årsalderen har 64 prosent av jentene, mot 53 prosent av guttene, sluttet etter å ha vært med i ungdomsidretten. Kjønnsforskjellene i frafall er små helt fram til 13-årsalderen, men økende fra denne alderen og videre utover i tenårene. De oppdaterte resultatene støtter opp under tidligere Ungdata-undersøkelser, som viste at kjønnsforskjellene i idrettsdeltakelse øker fra 14-årsalderen fordi jenter slutter tidligere enn gutter. Denne forskjellen øker utover tenårene (Bakken, 2019). Aller mest øker kjønnsforskjellene i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående. Resultatene viser at guttene i gjennomsnitt blir værende lenger i ungdomsidretten enn jentene og at selv om det også finnes mange gutter som slutter i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående, er 16–17-årsalderen en enda mer kritisk fase for jentene.

Forskjellene kan tolkes på ulike måter. Idretten har tradisjonelt vært regnet som en maskulin arena og har tidligere hatt en sterkere posisjon i jevnalderskulturen blant gutter enn blant jenter. Også i vår undersøkelse trener gutter i gjennomsnitt mer enn jenter. En annen mulighet er at jenter i større grad prioriterer andre aktiviteter. En tredje grunn kan være at det legges bedre til rette for gutter enn for jenter i idretten. Denne opplevde forskjellsbehandlingen er beskrevet i studier fra andre land (Schailée et al., 2021, Skrubbeltrang, 2019) – og fra Norge: I en intervjuundersøkelse mente langt flere 13-årige gutter enn jenter at de ville «satse» på idretten (Eriksen, 2021; Eriksen & Seland, 2019). Dette kan ses som et uttrykk for at flere gutter er svært interessert i idrett og har en annen innstilling til idrett enn mange jenter. Forfatterne knytter dette også til at gutter kan oppleve at de får bedre vilkår og at det «å satse» – som de sier – derfor framstår som mer aktuelt for dem. Fotballjenter forteller i en annen kvalitativ studie at de nedprioriteres og får færre ressurser enn jevnaldrende fotballgutter (Persson, 2022), noe som ses i lys av en generell nedprioritering av kvinnefotball i medier og i klubber og forbund (Persson, Stefansen, & Strandbu, 2020).

Sosioøkonomisk status

Sosial ulikhet i tilgang til idrett er dokumentert fra en rekke land (Tomlinson, 2019; Vandermeersch, Vos, & Scheerder, 2016). Rapporten vår dokumenterer betydelige forskjeller i idrettsdeltakelse mellom ungdom fra ulike sosioøkonomiske lag av befolkningen. Ungdom fra høyere sosiale lag trener mer enn ungdom fra lavere sosiale lag, og det er særlig trening i idrettslag som bidrar til de store forskjellene. Uansett treningsarena, trener ungdom fra høyere sosiale lag mer enn ungdom fra lavere sosiale lag.

Når det gjelder den organiserte idretten, viser forskjellene seg både i rekruttering til idrett og i frafall fra både barne- og ungdomsidretten. Det er for eksempel nesten fem ganger så mange fra lavere sosiale lag som aldri har vært med i organisert idrett sammenliknet med ungdom fra høyere sosiale lag, og dobbelt så mange som har sluttet i barneidrett. I tillegg er det tydelige sosiale mønstre i hvor mange som slutter i ungdomsårene. Forskjellene i frafallsrater er størst på 8. trinn, der 20 prosent fra lavere sosiale lag har sluttet, mot 10 prosent i høyere sosiale lag. Sosiale ulikheter i frafallet fortsetter videre gjennom tenårene fram til ungdommene går på videregående.

Det er ikke gitt at det skal være så tydelige sosiale skillelinjer i idrettsdeltakelse. En historisk gjennomgang av tidligere studier (Strandbu, Gulløy, Andersen, Seippel, & Dalen, 2017) viste at klasseforskjellene i organisert idrettsdeltakelse var relativt store på 1950-tallet, deretter små eller ubetydelige på 1980- og 1990-tallet, mens nyere studier viser at klart færre ungdommer fra lavere sosialklasser deltar i den organiserte idretten (Andersen & Bakken, 2018; Bakken, 2019).

Økende klasseforskjeller har vært forklart med tre forhold: økende kostnader knyttet til idrettsaktivitet, profesjonalisering av idretten og forventninger om mer intensiv foreldreinvolvering (Strandbu, Gulløy, et al., 2017). Klassetilhørighet handler både om økonomiske rammebetingelser og om klassekultur. Andersen og Bakkens (2019) analyser av Ung i Oslo-data viser at den økonomiske dimensjonen ved klasse samvarierer i større grad med deltakelse i organisert idrett enn den kulturelle. For deltakelse i andre frivillige organisasjoner har kulturell kapital i familien vist seg å ha større betydning (Jacobsen, Andersen, Nordø, Sletten, & Arnesen, 2021).

I rapporten viser vi at deltakelse i andre fritidsorganisasjoner enn idrett også varierer noe med ungdommenes sosiale bakgrunn, men forskjellen er mye mindre enn for idrettsdeltakelse. De andre organiserte fritidsaktivitetene rekrutterer samlet sett bredere – selv om kulturskole og musikkskole også har et sosialt skjevt deltakelsesmønster.

Innvandrerbakgrunn

Ungdom med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i ungdomsidretten. Underrepresentasjonen gjelder begge kjønn, men er større blant jentene enn guttene. Sammenliknet med jenter med norskfødte foreldre har jenter med minoritetsbakgrunn – her definert som å ha to utenlandsfødte foreldre – 26 prosentpoeng

lavere deltakelse i ungdomsidrett. Blant guttene er forskjellen åtte prosentpoeng. Den tydelige kjønnsforskjellen er også vist i tidligere Ungdata-undersøkelser (Bakken, 2019), og i andre undersøkelser (Friberg, 2005; Strandbu, Bakken, & Sletten, 2017).

Når inntreffer disse forskjellene? Blant gutter kan hele forskjellen forklares med at færre minoritetsgutter rekrutteres inn i idretten. Dette betyr altså at det ikke er noen forskjeller mellom disse to gruppene i sannsynligheten for å slutte når de først har begynt med organisert idrett. Underrepresentasjon blant minoritetsjenter handler både om at færre rekrutteres inn i idretten og at flere slutter. Både i barneidretten og i ungdomsidretten er det relativt sett flere av jentene med innvandrerbakgrunn som slutter etter å ha vært med i en periode. Samtidig er det verdt å understreke at forskjeller i rekruttering forklarer mesteparten av forskjellene. Dette samsvarer med det som er funnet i tidligere undersøkelser (Bakken, 2019).

Hva som er årsaken til at færre ungdommer med innvandrerbakgrunn har vært med i organisert idrett, har vi ikke gått inn i i denne rapporten. En artikkel som tar opp dette (Strandbu, Bakken, et al., 2017) konkluderte med at klassebakgrunn og økonomi forklarte hele forskjellen mellom minoritet og majoritet blant guttene. Klassebakgrunn var også den viktigste forklaringen av forskjeller blant jentene, men også forklaringer knyttet til kultur og tradisjoner hadde her betydning (Strandbu, Bakken, et al., 2017). En studie av minoritetsforeldre i idretten viser at forventninger om foreldreinvolvering i norsk idrett kan være noe minoritetsforeldre ikke har like sterk fortrolighet med som foreldre fra majoritetsbefolkningen (Espedalen, Bennich, & Strandbu, 2021). Tilsvarende kan det å introdusere barn til idretten, og spesielt jenter, kanskje ikke være like selvfølgelig for foreldre med minoritetsbakgrunn. For noen jenter med minoritetsbakgrunn har derfor egne introduksjonstiltak vist seg å fungere (Gjesdal & Hedenborg, 2021).

Noe av forskjellene i idrettsdeltakelse mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn handler om botid. Blant de som kom til Norge i ungdomsskolealder eller senere, har mer enn en av tre aldri vært med i organisert idrett. Dette kan skyldes at det ikke er så vanlig å drive med barneidrett i de landene de kom fra som det er i Norge. Utover dette har vi ikke tatt opp variasjoner innad blant minoritetsungdom. Minoritetsbefolkningen er en sammensatt gruppe – også når det gjelder idrettsinteresser. En omfattende dansk studie fant store variasjoner i idrettsdeltakelse etter hvor lenge en har bodd i Danmark og opprinnelsesland (Schmidt & Ibsen, 2022). Også andre skillelinjer innad i minoritetsbefolkningen har betydning. At så mye av forskjellen i idrettsdeltakelse mellom ungdom med og uten innvandrerforeldre kan knyttes til sosioøkonomisk status er et eksempel.

8.8 Pandemiens konsekvenser

Smitteverntiltak under covid-19-pandemien innebar sterke begrensninger i det organiserte idrettstilbudet både i 2020 og 2021. Konkurranser og arrangementer ble i kortere og lengre perioder avlyst og utendørs og innendørs treninger ble rammet. Idrettsbevegelsen har vært bekymret for at nedstengingene kan ha bidratt

til at flere enn normalt har sluttet med idrett, og at mange av disse heller ikke ville komme tilbake når smittevernstiltakene er fjernet. Frafall av frivillige, og derigjennom mulighet til å organisere aktiviteter har også vært en uttalt bekymring fra idrettsbevegelsen.

Datamaterialet i rapporten dekker tidsspennet 2014 til 2022. Dette betyr at vi kan undersøke hvordan deltakelse i idrettsaktiviteter og trening har vært både *før* pandemien, *under* pandemien og *etter* at pandemien var over i 2022.

Når det gjelder hvordan deltakelse i organisert idrett sammenfaller med pandemi-tiden, har vi kartlagt dette på flere måter. Hovedfunnet er at det var lavere deltakelse og høyere frafall under pandemien (2021) enn i årene forut for pandemien – og at deltakelsen i den organiserte idretten ikke tok seg opp igjen etter at pandemien var over.

Endringene har imidlertid ikke vært spesielt store. For eksempel finner vi at 51 prosent av ungdommene var med i idrettslag før pandemien, mot 48 prosent under pandemien – og 48 prosent rett etter at pandemien var over. Frafallet fra ungdomsidretten ble beregnet til 35 prosent før pandemien, 36 prosent under pandemien og 37 prosent i 2022. Vi finner altså endringer i størrelsesorden 2-3 prosentpoeng.

Selv om idretten ble sterkt rammet av restriksjoner knyttet til covid-19-pandemien, antyder analysene at pandemien påvirket ungdoms deltakelse i den organiserte ungdomsidretten mindre enn man kunne forvente. Det er også en viktig kontekst for tolkningen av pandemiens konsekvenser at kurven for deltakelse i organisert idrett viste en svakt nedadgående tendens som startet noen år før pandemien. Dette gjelder ikke bare den organiserte idretten, men generelt gikk ungdoms treningsaktivitet noe ned før pandemien startet. Når vi i denne studien for eksempel har beregnet hvor mange treningsøkter ungdom i gjennomsnitt gjennomfører på en måned, finner vi at treningsmengden gikk ned fra 16,1 økter i 2017 til 15,8 i årene før pandemien. Nedgangen fortsatte det første året etter at pandemien startet – til 15,4 økter i 2021. Etter pandemien i 2022 økte tallet igjen og var 16,3, det høyeste tallet i de årene vi har data fra.

Funnene betyr med andre ord at det samlede nivået på ungdoms treningsaktivitet var større etter enn i perioden forut for pandemien. Utviklingen handler om at ungdom i langt større grad enn før bruker treningsstudio. Treningsstudioene opplevde en betydelig økning i popularitet fra 2014 til 2020 (fra 28 til 35 prosent i andelen som trente minst en gang i uka). Under nedstengningen (2021) sank andelen til 28 prosent, men økte igjen til 37 prosent i 2022. Det har samtidig vært en utvikling i retning av at ungdom i 2022 bruker treningssentrene hyppigere enn før pandemien. I 2022 var gjennomsnittlig antall månedlige økter på treningssentre 4,7, mot 3,9 i 2020 før pandemien og 3,4 under pandemien i 2021.

Under pandemien så vi derimot en tydelig økning i andelen som trente på egen hånd. I motsetning til treningssentertrening, var det å trene på egen hånd en treningsform som fikk mindre utbredelse i årene 2014–2020 (nedgang fra 44 til 40

prosent som trente på egen hånd minst en gang i uka). Under pandemien økte dette tallet til 47 prosent, for deretter å gå ned til 42 prosent etter pandemien.

Utvikling i ulike grupper

Hvordan har utviklingen vært for ulike grupper? For deltakelse i organisert idrett, ser pandemien ut til å ha påvirket jentene mer enn guttene. Mens andelen jenter som var med i idretten sank med tre til fire prosentpoeng i perioden fra før til etter pandemien, var nedgangen blant gutter på en til to prosentpoeng. Noe av dette skyldes at det blant gutter var en svak økning fra 2021 til 2022, mens det motsatte var tilfelle blant jentene. Funnene antyder at noen flere gutter enn jenter kom tilbake igjen til den organiserte idretten etter pandemien.

Analysene viser videre at pandemien totalt sett ikke ser ut til å ha hatt særlig stor betydning for hvor mange ungdommer fra ulike sosioøkonomiske lag som deltar i idretten. I rapporten viser vi riktignok at det i en periode før pandemien, det vil si i årene 2014 til 2017, var det tendenser til økte sosioøkonomiske forskjeller i idrettslagsdeltakelse. Fra 2017 flatet ulikhetene ut og holdt seg nokså stabile fram til 2020. Under pandemien økte derimot de sosiale forskjellene igjen, først og fremst fordi det var en viss nedgang i deltakelse blant unge fra lavere sosiale lag, mens det var mer stabile tall for ungdom fra høyere sosiale lag. Etter gjenåpningen i 2022 ble forskjellene i idrettsdeltakelse mindre, noe som skyldes at ungdom fra lavere sosiale lag økte sin deltakelse. Tallene antyder at en del av ungdommene fra lavere sosiale lag sluttet midlertidig under pandemien, men at en del faktisk kom tilbake. Blant ungdom fra høyere sosiale lag ble deltakelsen i organisert idrett i mindre grad rammet av pandemien.

Utviklingen i andelen som trener har vært nokså lik for ungdomsskoleelever og elever på videregående skole. I perioden før pandemien var det en klar nedgang på tre prosentpoeng blant ungdomsskoleelever, og ett prosentpoeng blant videregående elever. Tallene gikk opp igjen etter pandemien. Når vi splitter opp på ulike arenaer, er endringene over tid nokså like for elever på ungdomsskolen og videregående. De viktigste forskjellene mellom de to aldersgruppene har vedvart gjennom pandemien: idrettslag er en viktig treningsarena for ungdomsskoleelever, mens det blant elever på videregående er en større andel som trener på treningsstudio. Samtidig er det en klar trend at trening på treningscenter øker blant ungdomsskoleelever, og særlig gutter.

Tallene i undersøkelsen tyder på at pandemien påvirket deltakelse i idrettslag og de andre organiserte fritidsaktivitetene nokså likt når vi ser alle organisasjonene samlet. Under deler av pandemien var nedgangen større i andre organisasjoner, men etter pandemien økte deltakelsen mer – slik at den samlede endringen var nokså lik – en liten nedgang.

Hovedfunnet er altså at pandemien ikke ser ut til å ha hatt like store ettervirkninger på ungdoms idrettsliv og treningsvaner, som noen fryktet. Spørsmålet er kanskje heller hvorfor pandemien fikk såpass liten betydning? En mulig forklaring på at nedgangen ikke ble større, kan være at mange idrettslag la ned stor innsats for å

finne alternative måter å tilby trening på enn det de gjorde under normale forhold – og slik sett opprettholdt en god del aktivitet. En annen forklaring kan rett og slett være at idretten har en sentral plass i livene til mange ungdommer – og de derfor ville tilbake til idretten når muligheten igjen var der.

Summary

This report has two aims: One is to provide an updated description of young people's exercise habits and participation in sport. How often do young people exercise in different arenas – in sports club, at a gym, on their own and in more self-organised arenas? Are there differences in sports participation between different groups of young people based on gender, age, and their social background?

The second objective is to investigate the significance of the covid-19 pandemic for the sports habits of Norwegian youth, a pandemic that lasted for nearly two years and which at times placed major restrictions on social meetings and participation in leisure activities. Did the pandemic lead to major changes in how many people trained and were engaged in sports? And what about the social differences in sports participation? Have these become larger with the pandemic? The report also examines whether there is a difference in how the pandemic affected participation in organized sports compared to other types of organized leisure activities.

The analyses are based on responses from around 600,000 young people aged 13–18. These were young people who took part in Ungdata surveys, carried out at secondary schools and upper secondary schools across the country from 2014 onwards. The report is a follow-up to a similar report from the Ungdata Centre in 2019 (Bakken 2019).

The main findings in the report are:

- After two years of the pandemic, young people's interest in exercise has increased. 2022 was the year with the highest measured average figure for youth training activity in Ungdata since the measurements started in 2014.
- In recent years, there has been a marked increase in the proportion of young people who exercise in gyms. The increase was greatest among boys and among students in lower secondary school. The trend must be seen in the context of the fact that working out on your own outside the gyms, such as jogging, has become less attractive in recent years. In contrast, on an aggregate level, there are indications that young people have moved their training from the sports clubs to the gym.
- Participation in organized sports decreased somewhat during the pandemic itself and was compensated for by a corresponding increase after the pandemic was over. The decline during the pandemic partly followed a trend that had already begun, but which was probably reinforced by the pandemic. The decline in participation rate was greater among girls than boys.

- Organized sports are nevertheless still strong among Norwegian youth. Overall, 74 percent have joined a sports club team since they started secondary school, and 92 percent have participated in organized sports at some point since they were children.
- The social recruitment to the sports clubs is still very skewed. Young people from higher social strata are far more often involved in sports clubs than young people from lower social strata. However, there is little to suggest that the pandemic has contributed to increased social differences. The social inequality in sports club participation has remained stable since 2017, apart from during the pandemic period.
- Around half of Norwegian young people engage in self-organized sports activities. Traditional sports such as football, skiing etc. are most widespread. About 20 per cent participate in what we refer to in the report as "alternative" self-organised activities, such as parkour, skating, snowboarding etc. There is a large overlap between participation in different types of sports activities.
- Participation in sports clubs and other organized leisure activities has been equally affected by the pandemic. During parts of the pandemic, the decline was greater in other leisure organizations than sports, but after the pandemic, participation increased more in these organizations than in sports – so that the overall change was similar.

Vedleggstabeller

Vedleggstabell 1 Hvor ofte ungdom trener på ulike arenaer – i aldersgruppen 13–18 år. 2014–2022

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Trener eller konkurrerer i idrettslag									
Sjelden eller aldri	55	54	54	53	53	54	55	57	57
1-2 ganger i mnd	3	3	3	3	3	3	3	2	2
1-2 ganger i uka	12	12	12	12	12	12	12	13	12
3-4 ganger i uka	18	18	19	19	19	19	19	18	18
Minst 5 ganger i uka	12	13	13	13	13	12	12	10	11
Treningsstudio									
Sjelden eller aldri	67	66	65	64	62	61	59	67	58
1-2 ganger i mnd	6	6	6	6	6	6	6	4	5
1-2 ganger i uka	13	13	14	14	15	16	17	11	14
3-4 ganger i uka	4	4	4	4	4	4	4	5	8
Minst 5 ganger i uka	11	11	11	12	12	13	14	11	15
Trener på egen hånd									
Sjelden eller aldri	38	38	39	40	41	42	43	38	43
1-2 ganger i mnd	18	18	18	18	17	17	17	15	15
1-2 ganger i uka	25	25	25	25	24	24	23	25	23
3-4 ganger i uka	12	12	11	11	11	11	11	14	12
Minst 5 ganger i uka	7	7	7	7	7	7	6	8	7
Annen organisert trening									
Sjelden eller aldri	81	80	80	80	80	81	82	85	84
1-2 ganger i mnd	3	3	3	3	3	3	2	2	2
1-2 ganger i uka	9	10	10	10	9	9	9	7	8
3-4 ganger i uka	4	5	5	5	5	5	4	4	4
Minst 5 ganger i uka	3	3	3	3	3	3	3	2	2

Vedleggstabell 2 Gjennomsnittlig antall treningsøkter på ulike arenaer. Gutter og jenter i aldersgruppen 13–18 år. 2014–2022

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Trener eller konkurrerer i idrettslag									
Gutter	6,7	6,7	6,6	6,6	6,5	6,4	6,4	6,0	6,3
Jenter	4,7	5,0	5,2	5,3	5,4	5,4	5,3	4,9	4,9
Treningsstudio									
Gutter	3,3	3,5	3,7	3,9	4,2	4,4	4,6	4,1	5,8
Jenter	3,0	2,9	2,9	3,0	3,0	3,1	3,2	2,8	3,7
Trener på egen hånd									
Gutter	4,8	4,8	4,8	4,7	4,7	4,6	4,5	5,1	4,7
Jenter	4,9	4,9	4,8	4,7	4,6	4,5	4,3	5,5	4,6
Annen organisert trening									
Gutter	1,2	1,3	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2	0,9	1,0
Jenter	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4	2,3	2,2	1,8	1,8

Vedleggstabell 3 Gjennomsnittlig antall treningsøkter på ulike arenaer – blant ungdom på ulike klassetrinn. Aldersgruppen 13–18 år. 2014–2022

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Trener eller konkurrerer i idrettslag									
8. trinn	7,5	7,8	8,0	8,1	8,0	7,7	7,3	6,8	7,0
9. trinn	7,0	7,2	7,3	7,4	7,4	7,3	7,1	6,6	6,6
10. trinn	6,0	6,0	6,1	6,1	6,1	6,1	6,0	5,6	5,7
Vg1	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,5	4,1	4,3
Vg2	3,3	3,3	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,4	3,4
Treningsstudio									
8. trinn	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,3	1,8
9. trinn	1,8	1,9	2,0	2,2	2,3	2,5	2,7	2,2	3,7
10. trinn	3,4	3,7	3,9	4,1	4,3	4,6	4,8	4,1	6,0
Vg1	4,8	4,9	4,9	5,0	5,1	5,2	5,3	4,9	6,3
Vg2	5,1	5,2	5,2	5,3	5,4	5,5	5,5	5,3	6,2
Trener på egen hånd									
8. trinn	5,4	5,3	5,2	5,2	5,1	5,0	4,9	5,7	5,1
9. trinn	5,2	5,2	5,2	5,1	5,0	4,9	4,7	5,6	5,1
10. trinn	4,8	4,7	4,7	4,6	4,5	4,5	4,5	5,4	4,7
Vg1	4,5	4,5	4,4	4,3	4,3	4,1	4,0	4,8	4,3
Vg2	4,1	4,2	4,2	4,2	4,1	3,9	3,7	4,7	3,9
Annen organisert trening									
8. trinn	2,4	2,5	2,6	2,7	2,6	2,5	2,4	2,0	2,2
9. trinn	1,9	2,2	2,3	2,4	2,3	2,2	1,9	1,7	1,6
10. trinn	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,6	1,2	1,2
Vg1	1,2	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,0	1,0
Vg2	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	0,8	0,9

Vedleggstabell 4 Gjennomsnittlig antall treningsøkter på ulike arenaer – blant ungdom med ulik sosioøkonomisk familiebakgrunn. Aldersgruppen 13–18 år. 2014–2022

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Trener eller konkurrerer i idrettslag									
Lavest SØS	4,1	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9	3,8	3,5	3,6
Lav SØS	4,9	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9	4,8	4,4	4,8
Middels SØS	5,7	5,7	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	5,3	5,5
Høy SØS	6,5	6,7	6,8	6,8	6,8	6,7	6,6	6,3	6,4
Høyest SØS	7,3	7,5	7,7	7,8	7,7	7,6	7,4	7,2	7,2
Treningsstudio									
Lavest SØS	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2	3,4	3,5	3,1	4,3
Lav SØS	3,0	3,1	3,2	3,3	3,4	3,6	3,7	3,4	4,7
Middels SØS	3,1	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,5	4,7
Høy SØS	3,2	3,4	3,5	3,7	3,9	4,1	4,3	3,8	5,0
Høyest SØS	3,3	3,3	3,4	3,6	3,7	3,9	4,2	3,5	4,8
Trener på egen hånd									
Lavest SØS	4,2	4,2	4,2	4,2	4,1	4,0	3,9	4,5	4,1
Lav SØS	4,6	4,6	4,5	4,5	4,4	4,3	4,3	4,8	4,5
Middels SØS	5,0	4,9	4,8	4,7	4,6	4,4	4,3	5,2	4,6
Høy SØS	5,0	5,0	4,9	4,8	4,7	4,6	4,5	5,6	4,8
Høyest SØS	5,5	5,5	5,4	5,4	5,3	5,2	5,0	6,4	5,5
Annen organisert trening									
Lavest SØS	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,1	1,1
Lav SØS	1,5	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,2	1,2
Middels SØS	1,7	1,8	1,9	1,9	1,8	1,7	1,6	1,3	1,4
Høy SØS	1,8	2,0	2,1	2,1	2,1	2,0	1,8	1,5	1,6
Høyest SØS	2,0	2,3	2,4	2,5	2,5	2,4	2,2	1,7	1,8

Litteraturreferanser

- Andersen, P. L., & Bakken, A. (2019). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sport Journal*, 1–17. doi:DOI: 10.1177/1012690218764626
- Andreas, J. B., & Brunborg, G. S. (2021). Self-reported Mental and Physical Health Among Norwegian Adolescents Before and During the COVID-19 Pandemic. *JAMA Network Open*, 4(8), e2121934-e2121934. doi:10.1001/jamanetworkopen.2021.21934
- Bakken, A. (2019). Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? NOVA Rapport 2/19. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A. (2021). Ungdata. Nasjonale resultater 2021. NOVA Rapport 8/21. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A. (2022). Ungdata. Nasjonale resultater 2022. NOVA Rapport 5/22. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene? NOVA Rapport 3/16. Oslo: OsloMet – storbyuniversitetet.
- Blumer, H. (1998). *Symbolic interactionism. Perspective and method*. Berkeley: University of California Press.
- Eriksen, I. M. (2021). Teens' dreams of becoming professional athletes: the gender gap in youths' sports ambitions. *Sport in Society*, 1–15. doi:10.1080/17430437.2021.1891044
- Eriksen, I. M., & Seland, I. (2019). *Ungdom, kjønn og fritid*. Oslo: NOVA, Oslo Metropolitan
- Eriksen, I. M., & Stefansen, K. (2021). What are youth sports for? Youth sports parenting in working-class communities. *Sport, Education and Society*, 1–12. doi:10.1080/13573322.2021.1894114
- Espedalen, L. E., & Seippel, Ø. (2022). Dropout and social inequality: young people's reasons for leaving organized sports. *Annals of Leisure Research*, 1–18. doi:10.1080/11745398.2022.2070512
- Espedalen, L. E., & Strandbu, Å. (2023). Fotball, vafler, kioskvakt og dopapir: Minoritetsforeldres møter med norsk barne- og ungdomsidrett. In T. Wilhelmsen, E. Berg, K. V. Evensen, G. M. Solstad, & I. M. Thorjussen (Eds.), *Bevegelsesfellesskap i oppveksten. Kritiske perspektiver på inkludering og mangfold*. Oslo.
- Friberg, J. H. (2005). *Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo*. Fafo-notat 2005:16. Oslo: Fafo.
- Gatz, M., Messner, M. A., & Ball-Rokeach, S. (red.). (2002). *Paradoxes of youth and sport*. SUNY Press.
- Gjesdal, S., & Hedenborg, S. (2021). Engaging Minority Girls in Organized Youth Sport in Norway: A Case Study of a Project That Worked. *Front Sports Act Living*, 3, 781142. doi:10.3389/fspor.2021.781142
- Goksøyr, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag.

- Goksøyr, M., & Olstad, F. (2002). *Fotball! Norges fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges fotballforbund.
- Grue, L. (1985). *Organisert idrettsaktivitet: en undersøkelse av ungdoms oppslutning om organisert idrett*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet. Ungdoms- og idrettsavdelingen (STUI).
- Guttmann, A. (2004). *From Ritual to Record. The Nature of Modern Sports*. Columbia: Columbia University Press.
- Helle-Valle, J. (2008). Discourses on mass vs elite sport and pre-adult football in Norway. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(4), 365-381. doi:doi.org/10.1177/1012690208099872
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A., & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Krange, O., & Strandbu, Å. (2005). *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. Paper presentert på Forskning i friluft 2005, Røros.
- Kulturdepartementet. (2012). *Den norske idrettsmodellen. Meld. St. 26 (2011-2012)*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Kulturdepartementet. (2021). *Sterkere tilbake – En mer inkluderende idrett. Regjeringens idrettsstrategi*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Loland, S. (2002). *Idrett, kultur og samfunn (Bokmål[utg.], 4. utg. ed.)*. Oslo: Gyldendal undervisning.
- NIF. (2022). *Nøkkeltallsrapport 2021*. Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
- NOU. (2021:6). *Myndighetenes håndtering av koronapandemien. Rapport fra Koronakommisjonen*. Oslo: Regjeringen.
- NOU. (2022:5). *Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2. Rapport fra Koronakommisjonen*. Oslo: Regjeringen.
- Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K., & Strandbu, Å. (2019). Opting out of youth sports: how can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 1–13. doi:10.1080/13573322.2019.1663811
- Persson, M., Stefansen, K., & Strandbu, Å. (2020). *Fotball som kjønnnet mulighetsrom. Hvilken betydning har metafortellingen om kvinnefotball for unge jenters idrettsprosjekt?* *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 44(3), 231–245.
- Persson, M. (2022). *Stang ut! Jenters idrettsdeltagelse i tenårene*. OsloMet Avhandling 2022 nr 19. Oslo: OsloMet.
- Schaillée, H., Derom, I., Solenes, O., Straume, S., Burgess, B., Jones, V., & Renfree, G. (2021). Gender inequality in sport: perceptions and experiences of generation Z. *Sport, Education and Society*, 26(9), 1011-1025. doi:10.1080/13573322.2021.1932454
- Schmidt, E. B., & Ibsen, B. (2022). *Indvandrere og etterkommeres deltagelse i idrætsforeninger*. Odense: Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.
- Seippel, Ø. (2016). *Sprek, vakker og kjedelig? Trening og mening blant ungdom: 1985–2013*. In Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (red.), *Ungdom og idrett* (pp. 93–112). Oslo: Cappelen Damm.

- Seippel, Ø., Strandbu, Å., & Sletten, M. A. (2011). Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer (Rapport 3/11). Oslo: NOVA.
- Seland, I., Persson, M., & Eriksen, I. M. (2019). Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv. Oslo: NOVA OsloMet.
- Skauge, M., & Seippel, Ø. (2020). Where do they all come from? Youth, fitness gyms, sport clubs and social inequality. *Sport in Society*, 1–21. doi:10.1080/17430437.2020.1840554
- Skrubbeltrang, L. S. (2019). Marginalized gender, marginalized sports – an ethnographic study of SportsClass students’ future aspirations in elite sports. *Sport in Society*, 22(12), 1990–2005. doi:10.1080/17430437.2018.1545760
- Solenes, O. (2016). Tidleg organisering og institusjonalisering av ungdomsidretten i Norges idrettsforbund, 1946–1966. In Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (Eds.), *Ungdom og idrett* (pp. 33–51). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Stefansen, K., Smette, I., & Strandbu, Å. (2016). Understanding the increase in parents’ involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society*. doi:http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2016.1150834
- Stefansen, K., Smette, I., & Strandbu, Å. (2016a). «De må drive med noe»: Idrettens mening i ungdomstida, fra foreldres perspektiv. In Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (Eds.), *Ungdom og idrett* (pp. 154–172). Oslo: Cappelen Damm.
- Strandbu, Å., & Bakken, A. (2007). Aktiv Oslo-ungdom. En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn (Rapport 02/07). Oslo: NOVA.
- Strandbu, Å., & Bakken, A. (2009). Ungdomstid - identitet, kvalifisering og endring.. In R. o. H. Hjermann, K. (Ed.), *Barn* (pp. 76–84). Oslo: Universitetsforlaget.
- Strandbu, Å., Bakken, A., & Sletten, M. A. (2017). Exploring the minority – majority gap in sport participation: Different patterns for boys and girls? *Sport in Society*. doi:doi:10.1080/17430437.2017.1389056
- Strandbu, Å., Bakken, A., & Stefansen, K. (2019). The continued importance of family sport culture for sport participation during the teenage years. *Sport, Education and Society*, 1–15. doi:10.1080/13573322.2019.1676221
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø., & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 02(2), 132–151.
- Strandbu, Å., Stefansen, K., & Smette, I. (2016). En plass i jevnalderfellesskapet. Idrettens betydning i ungdomstida. In Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (Eds.), *Ungdom og idrett* (pp. 113–132). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Strandbu, Å., Stefansen, K., Smette, I., & Sandvik, M. R. (2017). Young people’s experiences of parental involvement in youth sport. *Sport, Education and Society*. doi:http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2017.1323200
- Støckel, J. T., Strandbu, Å., Solenes, O., Jørgensen, P., & Fransson, K. (2010). Sport for children and youth in the Scandinavian countries. *Sport in Society*, 13(4), 625–642.
- Säfvenbom, R., Wheaton, B., & Agans, J. P. (2018). ‘How can you enjoy sports if you are under control by others?’ Self-organized lifestyle sports and youth development. *Sport in Society*, 21(12), 1990–2009.
- Tangen, J. O. (2004). Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idrettssosiologi. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Tomlinson, A. (2019). Sport and Social Class. In G. Ritzer & C. Rojek (Eds.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*: John Wiley & Sons, Ltd.

Vandermeerschen, H., Vos, S., & Scheerder, J. (2016). Towards level playing fields? A time trend analysis of young people's participation in club-organised sports. *International Review for the Sociology of Sport*, 51(4), 468–484.
doi:10.1177/1012690214532450

von Soest, T., Kozák, M., Rodríguez-Cano, R., Fluit, D. H., Cortés-García, L., Ulset, V. S., Haghish, E.F. & Bakken, A. (2022). Adolescents' psychosocial well-being one year after the outbreak of the COVID-19 pandemic in Norway. *Nature Human Behaviour*, 6(2), 217-228. doi:10.1038/s41562-021-01255-w

Wheaton, B. (2007). After sport culture: Rethinking sport and post-subcultural theory. *Journal of sport and social issues*, 31(3), 283–307.

Wichstrøm, L. (1995). *Hvem Hva Hvor. Om ungdom og idrett. En landsdekkende surveyundersøkelse*. Oslo: Kulturdepartementet : Norges forskningsråd.

Yomoda, K., & Kurita, S. (2021). Influence of social distancing during the COVID-19 pandemic on physical activity in children: A scoping review of the literature. *Journal of Exercise Science & Fitness*, 19(3), 195–203.
doi:https://doi.org/10.1016/j.jesf.2021.04.002